

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

Kertomus kivikautisen asuinpaikan
kaivauksesta 1984

Eeva-Liisa Nieminen

SISÄLTÖ

ARKISTOTIEDOT	1
JOHDANTO	2
KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	2
KAIVAUSTEKNIikka	2
MAALAJIT	5
W - E-PROFIILI 114/102 - 126 JA S - N-PROFIILI 106 - 114/106	5
KIVEYKSET	6
LÖYDÖT	7
HIILINÄYTTEET	9
YHTEENVETO	10
NEGATIIVILUETTELO	12
DIAPOSITIIVILUETTELO	16
OTE PERUSKARTASTA 2542 12 TERVOLA, 1:20 000	19
YLEISKARTTA, 1:1000	20
PINTA- JA POHJAVAAITUSKARTTOJA	
alue 1, alueet 2 ja 3, 1:100	21, 22
PINTAVAAITUKSIIN PERUSTUVIA VERKKOPROJEKTIOITA	
alue 1, alueet 2 ja 3, 1:100	23, 24
TASOKARTTOJA, alue 1, tasot 1 - 5, alue 2, tasot 1 - 4	
alue 3, tasot 1 - 7, 1:50	25 - 40
PROFIILIKARTTOJA, alue 1, 6 kpl, alue 3, 2 kpl, 1:25	41 - 48
LÖYTÖKARTTOJA, alue 1, tasot 1 - 2, t 3 - 5, alue 2, tasot	49 - 56
1 - 2, 3 - 4, alue 3, tasot 1, 2, 3, 4 - 8, 1:50	49 - 56
VALOKUVAT 1 - 31	57 - 65

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 2.8.- 9.10.1984

Kunta: Tervola

Kylä: Lapinniemi, Varejoki

Tila: Kataja, RNro 13:165

Maanomistaja: Korpela, Väinö

os. 95300 TERVOLA

Maanvuokraaja: Napapiirin Kuljetus Oy

os. Rovakatu 31

96200 ROVANIEMI

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit: kaivausalueen pohjoisin piste, paalu 114/126

x = 37 59

y = 32 31

kaivausalueen eteläisin piste, paalu 36/138

x = 37 51

y = 32 32

z = 61.89 - 64.10

Vuoden 1984 löydöt: KM 22481:1-2317

Diar. 22.10.1984

Aikaisemmat löydöt: KM 14024:1-5, 18238:1-8, 19008:1-1348, 21599:1-758,
22070:1-2131

Aikaisemmat tutkimukset: A. Erä-Esko inv. 1956 - 1962 (kert. 1971)

A. Sarvas tark. 1970, M. Lönnberg kaiv. 1972, E.-L. Nieminen
kaiv. 1982, 1983

Kertomukseen kuuluvat liitteet: kartat s:t 19 - 56

valokuvat 1 - 31, s:t 57 - 65

(negat 60759 - 60848)

diapositiivit 8525 - 8565

JOHDANTO

Työvoimaministeriö myönsi Tervolan Törmävaaralla syys-lokakuussa 1984 tapahtuvia arkeologisia kaivauksia varten 440 000 mk valtion työohjelmasta. Museovirasto sai ministeriöltä luvan suorittaa kaivaukset jo elo- ja syyskuussa Tervolan maantieteellisen sijainnin ja työn luonteen vuoksi.

Museovirasto ja Tervolan kunta solmivat vuoden 1983 mallin mukaan laskutyöurakkasopimuksen Törmävaaran kaivausten suorittamisesta. Museovirasto toimi työn teettäjänä, joka vastasi työn suunnittelusta sekä työnjohdon palkkauksesta. Tervolan kunta toimi urakoitsijana, joka palkkasi kaivajat ja hankki mm. työmaakopit. Kunta laskutti museovirastoa aiheutuneista kustannuksista.

Vuonna 1984 suoritettiin Törmävaaralla arkeologisia tutkimuksia seuraavasti: koekaivauksia tehtiin HuK Markku Heikkisen johdolla etupäässä vaaran itärinteellä, ja tasokaivauksia jatkettiin FM Eeva-Liisa Niemisen johdolla Tervola 30 :n ja 41 :n alueilla.

Tervola 30 :n alueella jatkettiin vuosien 1982 ja -83 kaivauksia noin 937 m²:llä. Piirtäjänä toimi FK Hannu Kotivuori ja tutkimusavustajana fil. yo. Beatrice Sohlström. Kaivajia oli 15 - 16. Vapaaehtoisena kaivauksella työskenteli Hans-Peter Schulz, joka mm. huolehti palamattomien luiden konservoinnista.

Tutkimushistorian osalta ks. E.-L. Niemisen kertomuksia vuosien 1982 ja -83 kaivauksista.

KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Kaivauspaikan sijainnista ja topografiasta ks. E.-L. Niemisen kertomuksia vuosien 1982 ja -83 kaivauksista. Ks. myös peruskarttaote s. 19, kuvat 1 - 3 ja 24, st 57,63 sekä diat 8525 ja 8526.

KAIVAUSTEKNIikka

Dokumentoinnin helpottamiseksi kaivausalueen eri osissa olevia tutkimuskohteita nimitettiin kaivausalueiksi 1 - 3.

Kaivamista jatkettiin välittömästi edellisvuotisten kaivausten vierestä (yleiskartta s. 20). Koordinaatisto oli sama, ja se kasvoi pohjoiseen ja itään. Mittaukset tehtiin ruutujen etelänurkista.

Kaivauksen korkeuskiintopisteenä käytettiin kantoa, joka sijaitsi tien vieressä vuoden 1982 kaivausalueen itälaidalla ruudusta 74/140 (vanha kiintopiste) 17 m pohjoiseen (n. suunnassa 381/400⁰). Korkeuserojen vuoksi jouduttiin käyttämään kahta vaaituskoneen paikkaa. Tuolloin kiintopisteen lukemat olivat 102 ja 297, ja absoluuttinen korkeus 62.43 m mpy. (yleiskartta s. 20). Absoluuttinen korkeus kiintopisteelle laskettiin vuosien 1982 ja -83 kiintopisteestä. Sille korkeus vuorostaan oli siirretty entisen osuuskaupan kivijalassa olevasta valtakunnallisesta korkeuskiintopisteestä (peruskartta 2542 12 TERVOLA, 38 25, y = 32 10).

Kaivaus aloitettiin kaatamalla puut ja raivaamalla kaivausalueet. Kaivausalueeksi 1 valittiin pieni metsikkö vuoden 1983 kaivauksen eteläpuolella kahden tien välissä suuren hiekkakuopan itäpuolella. Päälinjaksi valittiin N - S-suuntainen linja 144. Sen varaan paalutettiin 2 x 2 m ruudukko hiekkakuopan reunan, vanhan kaivausalueen, alemman sivutien ja suurelle hiekkakuopalle johtavan tien väliin. Erityisesti alueen etelä- ja länsireunalla kaivamista vaikeutti paksu täytemaakerros teiden kohdalla. Alueelta piirrettiin E - W-profiilit 62/146 - 130, 50/146 - 128, 40/148 - 138, N - S-profiili 76 - 40/144 sekä S - N-profiilit 62 - 70/136 ja 40 - 48/146.

Kaivausalueella 2 suuren hiekkakuopan pohjoisreunalla kaivettiin ruudut 84 - 92/108 - 114. Hiekkakuopan reunat sortuivat tällä alueella jatkuvasti, ja sortumasta löydettiin melko runsaasti esineistöä, mm. skandinaavisesta punaliuskeesta valmistettu nuolenkärki.

Kaivausalue 3 sijaitsi vuosien 1982 ja -83 kaivausalueiden pohjois- ja länsipuolilla ja ulottui M. Lönnbergin v. 1972 osittain kaivaman asuinkuopan livistäneeseen koeojaan asti. Päälinjaksi valittiin W - E-suuntainen linja 114, jonka eteläpuolelle paalutettiin 2 x 2 m ruudukko. Alueelta piirrettiin W - E-profiili 114/102 - 126 ja S - N-profiili 106 - 114/106.

Turve poistettiin lapioilla, minkä jälkeen ruudut yleensä kaivettiin 10 cm tasoina niin syvälle kuin löytöjä riitti. Pohjat tarkastettiin lapioilla.

Taso- ja löytökartat piirrettiin mittakaavassa 1:50. Kaivajat tekivät merkinnät valmiille löytökarttapohjille jokaisesta kaivetusruudusta ja tasosta. Karttapohjan laidassa oli eri löytömateriaaleja ilmaisevat merkit. Profiilikartat piirrettiin mittakaavassa 1:25. Mittakaavassa 1:1000 piirretty yleiskartta on yhteinen Tervola 41 kaivauskertomuksen kanssa. Pintavaaituksiin perustuvat verkkoprojektiot piirrettiin mittakaavassa 1:100 selventämään tutkimusalueen pinnanmuotoa ennen kaivamista. Pintavaaitukset suoritettiin metrin välein.

Tutkimusten päätyttyä kaivausalueet peitettiin ja tasattiin koneellisesti.

Löydöt kerättiin ruuduittain ja tasoittain avonaisiin pahvilaatikoihin helpottamaan löytöjen seuraamista kaivausalueella. Löydöt kuivatettiin ja puhdistettiin jo kaivauspaikalla. Puhdistamisen jälkeen löytöjen lukumäärät kirjattiin laaduittain helpottamaan myöhemmin tapahtuvaa luettelointia.

Palamattomat luut puhdistettiin ja konservoitiin kaivauspaikalla. Luut talletettiin löydettyäessä muovirasioihin, koska ne eivät saaneet kuivua. Ne puhdistettiin kosteina pienillä metallilastoilla ja pehmeillä pensseleillä. Puhdistuksen jälkeen ne laitettiin vesi-liimaliuokseen, jonka suhde oli noin 1:10. Luut saivat seistä liuoksessa vähintään kaksi tuntia, sitten ylimääräinen liimaseos valutettiin pois, ja luut jätettiin kuivumaan. Tarpeen vaatiessa voitiin irrallisia luunpaloja liimata yhteen kuivumisen jälkeen. Luiden konservointiin käytettiin kahta saksalaista liimaa: Glutin-Leim ja Racoll. Ne eivät sisällä kemiallisia lisäaineita ja ne on valmistettu luusta ja nahasta.

MAALAJIT

(tasokartat s:t 25-40)

Vallitsevina maalajeina ensimmäisessä tasossa kaivausalueilla 1 ja 2 olivat huuhtoutunut maa ja puhdas hiekka, toisessa tasossa ruskea ja puhdas hiekka. Kolmannet ja neljännet tasot olivat lähes kokonaan puhtaat. Palanutta ja likaantunutta maata esiintyi lähinnä löytökeskittymien ja kiveysten läheisyydessä. Hiiltä ja nokimaata oli samoilla alueilla.

Kaivausalueella 3 huuhtoutunutta maata oli myös kaikkialla turvekerroksen alla. Vallitsevana maalajina se oli ensimmäisessä tasossa alueen etelä- ja itäosassa yhdessä puhtaan hiekan kanssa. Alueen länsipäässä terassin reunalle asti oli jo ensimmäisessä tasossa havaittavissa muuta aluetta runsaammin palanutta ja likaantunutta maata. Toisessa, kolmannessa ja neljännessä tasossa voimakkaan värinen kulttuurikerros oli laajemmillaan, erityisesti W - E-linjan 114 tuntumassa. Paikoitellen tämä kulttuurimaa ulottui viidenteen ja kuudenteen tasoon asti.

Punamultaa oli kaikilla kaivausalueilla pieninä laikkuina kaikissa tasoissa.

W - E-PROFIILI 114/102 - 126 JA S - PROFIILI 106 - 114/106
(profiilikartat s:t 47, 48, kuvat 30, 31, s:t 64, 65, diat 8554 - 8565)

Parhaiten todellisen kuvan edellämainitusta kulttuurimaakerroksesta kaivausalueen 3 länsiosassa terassin päällä W - E-linjan 114 tuntumassa eli Lönnbergin v. 1972 osittain tutkiman asuinkuopan ympäristössä saa profiileista. Profiili 114/102 - 126 kulkee asuinkuopan keskeltä.

Selvä punaisen maan kerros alkaa huuhtoutuneen maan ja turpeen alta ruudussa 114/116 ja jatkuu yhtenäisenä ruutuun 114/110. Ruudusta 114/112 lähtien huuhtoutuneen maan ja punaisen kulttuurimaan välissä on ruskeaa ja puhdasta hiekkaa.

Ruuduissa 114/106 - 110 eli asuinkuopan keskustan kohdalla noin 4 m matkalla punainen maakerros joko puuttuu kokonaan tai on sekoittuneena usean kymmenen senttimetrin syvyydeltä (paalun 114/108 lähistöllä). Tällä alueella ovat muutkin maalajit sekaisin, ja siellä on jopa useampi turvekerros.

Ruudn 114/106 puolenvälin tienoilla punainen kerros alkaa jälleen yhtenäisenä nauhana ulottuen suunnilleen paaluun 114/104. Tällä alueella kulttuurimaan ja turvekerroksen välissä on n. 30 cm puhdasta tai ruskeaa hiekkaa.

Toiseen suuntaan tarkasteltaessa sama ilmiö toistuu. S - N-profiilissa 106 - 114/106 punaista maata on nauhamaisena havaittavissa ruuduissa 108 - 112/106. Aluksi ruuduissa 108 - 110/106 se on turvekerroksen alla, mutta suunnilleen paalusta 112/106 alkaen sen yläpuolella on ruskeaa ja puhdasta hiekkaa, paalun 114/106 tienoilla n. 30 cm.

Tämä punainen maakerros oli kaikkialla hyvin runsaslöytöistä.

Profiilin 114/102 - 126 itäpäässä paalusta 114/122 lähtien oli havaittavissa samanlaisten kaivantojen aiheuttamia häiriöitä kuin edellisvuotisessa kaivauksessa dokumentoitiin N - S-linjalta 126 lähtien.

KIVEYKSET

(tasokartat s:t 25-40)

Alueella 2 oli ruuduissa 84 - 86/114 ilmeisesti tulisijan jäännökset. Tulisijan lienee tuhonnut alueen yli aikaisemmin kulkenut tie ja hiekanotto. (Kuva 23 s. 62, diat 8541, 8542).

Alueella 3 oli vain kaksi selvää liesikiveystä. Ensimmäisessä tasossa pienet palaneet kivet ulottuivat laajalle alueelle ruuduissa 108 - 110/112 - 114. Kivien määrä ja niiden peittämä alue pienenevät kolmanteen tasoon mentäessä. Kiveyksen keskus oli selvästi ruudussa 110/112 (kuvat 28, 29 s. 64, diat 8549 - 8551).

Toinen selvä liesikiveys kaivausalueella 3 oli asuinkuopan keskellä, mutta se oli suurimmaksi osaksi kaivettu jo vuonna 1972.

Kaivausalue 1 muodostui kahdesta terassista ja niiden välisestä loivasta rinteestä. Ylemmällä terassilla eli alueen länsiosassa hiekkakuopan reunalla oli ensimmäisessä tasossa kaksi pyöreähköä palaneista kivistä muodostettua kiveystä ruuduissa 62 - 64/132 ja 50 - 52/132 (kuvat 6 ja 7 s. 58, kuvat 20 ja 21 s. 62, diat 8532, 8533). Näistä jälkimmäinen ulottui toiseen tasoon. Näiden kiveysten välisellä alueella oli hajanaisia palaneiden kivien ryhmiä. Alueen yli kulkenut tie oli tuhonnut asuinpaikkaa, ja runsas tienalusmaa vaikeutti kaivamista (kuvat 6 - 8 s. 58, diat 8532 - 8534).

Alemmalla terassilla eli kaivausalueen 1 itäosassa oli useita kiveyksiä N - S-linjalla 142 - 146. Tälläkin alueella kulki aikaisemmin tie, mutta se ei ollut tuhonnut asuinpaikkaa yhtä paljon kuin ylemmällä terassilla. Kolme kiveystä pienistä palaneista kivistä ruuduissa 54/142, 64/142 ja 68 - 70/142 eivät ulottuneet ensimmäistä tasoa syvemmälle (kuvat 11 ja 12 s. 59).

Alueen eteläosassa ruuduissa 36 - 46/142 - 146 oli useita erittäin tiheitä kiveyksiä, joissa kivet olivat voimakkaasti palaneita ja pienikokoisia. Paikoin nämä kiveykset ulottuivat toiseen ja kolmanteen tasoon asti (kuva 5 s. 57, kuvat 16 - 19 s. 61, diat 8535, 8536, 8539, 8540).

Terassien välisestä rinteestä paljastui ruudusta 42/140 kolmannesta tasosta pyöreä kiveys, joka ulottui neljänteen tasoon. Tässä liedessä osa kivistä oli suurempia kuin yleensä Tervola 30 asuinpaikalla. Kivet eivät olleet myöskään yhtä voimakkaasti palaneita kuin yleensä (kuvat 13 - 15 s. 61, diat 8537, 8538).

LÖYDÖT

(löytökartat s:t 49-56, kuvat 9 ja 10 s. 59 , diat 8529 - 8531)

Puhtaaksi piirrettäessä löytökarttojen eri tasoja yhdistettiin seuraavasti: kaivausalueilla 1 ja 2 yhdistettiin tasot 1 ja 2

sekä tasot 3 - 5. Alueella 3 löytöjen runsauden vuoksi tasot 1 - 3 piirrettiin erikseen ja vasta tasot 4 - 8 yhdistettiin.

Alueella 1 oli kolme löytökeskittymää: yläterassin päällä ruuduissa 52 - 66/128 - 134, alaterassilla ruuduissa 56 - 74/140 - 144 ja 36 - 46/142 - 146. Eniten löytöjä tehtiin tasoista 1 ja 2.

Kaivausalueella 2 löydöt keskittyivät myös kahteen ensimmäiseen tasoon, jolloin löydöt levittäytyivät tasaisesti koko kaivetulle alueelle.

Valtaosa kaikista löydöistä on peräisin kaivausalueelta 3. Runsaslöytöisimmät tasot sielläkin olivat 1. ja 2. Länsipään punaisen kulttuurimaan alueella sekä kaivausalueen etelälaidan keskiosassa alkoi selvät löytökeskittymät kolmannesta tasosta alkaen. Kaivausalueen itäpäästä, rinteestä, löytyi suhteellisen runsaasti esineistöä syvältä puhtaasta maan alta.

Tervola 30 kivi-kautisen asuinpaikan suurin löytöateriaali on kvartsi, jota vuonna 1984 löydettiin yhteensä 13767 kpl eli n. 61 kg. Tästä määrästä 10175 kpl eli n. 43 kg löytyi kaivausalueelta 3. Varmasti tunnistettuja esineitä on 247 kpl, niistä suurin osa kaapimia (194), ytimiä löydettiin n. 250 kpl. Liusketta löydettiin n. 7000 kpl eli n. 30 kg. Tästä määrästä n. 4000 kpl eli 13 kg löydettiin kaivausalueelta 3. Selvästi tunnistettavia esineitä tai sellaisten katkelmia löydettiin 97 kpl. Esineistä 17 kpl (alue 3 = 13 kpl) on nuolenkärkiä tai sellaisten katkelmia, 6 kpl (alue 3 = 4 kpl) liuskerenkaita tai sellaisten katkelmia, 7 kpl (alue 3 = 3 kpl) veitsen katkelmia, 3 kaavinta, mahdollisesti yksi keihäänkärki (alue 1), tuurien, talttojen ja kirveiden katkelmia 23 kpl (alue 1 = 13 kpl, alue 3 = 9 kpl) sekä omalaatuinen punaruskea pieni kuutionmuotoinen kivi (alue 1).

Piitä löydettiin 443 kpl, niistä 437 kpl alueelta 3. Suurin osa on aivan pieniä iskoksia tai lastuja ja selvästi tunnistettuja esineitä vain 5 kpl (3 nuolenkärkeä ja 2 kaavinta). Lisäksi löydettiin yksi retusoitu iskos.

Kahden meripihkariipuksen katkelmat löydettiin kaivausalueelta 3.

Keramiikkaa löydettiin yhteensä noin 5,5 kg, tästä määrästä n. 5 kg kaivausalueelta 3. Keramiikan määrää on mahdotonta kertoa muutoin kuin painon mukaan, koska se etupäässä on erittäin huonokuntoista. Sitä yritettiin mm. vahvistaa kaivauspaikalla vesi-liima-seoksella. Alueelta 1 keramiikkaa löydettiin vain ylemmältä teras-silta. Löydetty keramiikka on tyypillistä kampakeramiikkaa.

Lisäksi löydettiin joitakin hioinkiviä ja hiomalaakoja tai sellais-ten katkelmia, iskukiviä, vähän palanutta savea, punamultanokareita ja mahdollisesti pala purupihkaa (alue 3).

Palaneita luita löydettiin 461 g (alue 3 = 306 g). Palaneet luut löydettiin yleensä liesikiveysten rakosista.

Palamattomia luita löydettiin myös vuonna 1984 melko runsaasti. Kaivausalueelta 1 niitä saatiin talteen 29 eri löytökohdalta, kaivausalueelta 2 viideltä eri löytökohdalta sekä 44 eri löytökohdalta kaivausalueelta 3. Palamattomista luista näyttää suurin osa olevan hylkeenluita (Mikael Fortelius: Johdatus arkeologiseen luuanalyysiin, Tarja Vormisto: suullinen tieto vuoden 1983 luumateriaalista).

HIILINÄYTTEET

Tervola 30 kivikautiselta asuinpaikalta saatiin talteen melko runsaasti hiiliä. Seitsemän näytettä on toimitettu ajoitettaviksi, loput näytteet on luetteloitu päänumerolla KM 22481. Ajoitettaviksi toimitetut näytteet ovat seuraavat:

- Näyte 1. Kaivausalue 3, ruutu 110/118, 3. taso, x = 120 - 170, y = 000 - 025, otettu 20.9.1984.
- Näyte 2. Kaivausalue 3, ruutu 106/118, 6. - 7. taso, x = 075, y = 190, otettu syyskuussa 1984.
- Näyte 3. Kaivausalue 1, ruutu 54/132, 3. taso, x = 155, y = 155, otettu elokuussa 1984.
- Näyte 4. Kaivausalue 1, ruutu 42/140, 4. taso, otettu 14.9.1984.
- Näyte 5. Kaivausalue 1, ruutu 74/142, 4 taso, x = 025, y = 125, otettu elokuussa 1984.

Näyte 6. Kaivausalue 1, ruudut 44 - 46/144, 3. taso, liesi, otettu 14.9.1984.

Näyte 7. Kaivausalue 1, ruutu 62/144, 4 taso, otettu 22.8.1984.

YHTEENVETO

Kaivausalueella 3 oli eniten löytöjä ja kulttuurimaata. Alueen löydöt poikkesivat monipuolisuudellaan muista löydöistä. Kuitenkin kaivausalueen 1 yläterassin pohjoispää ja kaivausalue 2 liittynevät samaan esinekulttuuriin alueen 3 kanssa. Näiltäkin alueilta löydettiin keramiikkaa, liuskerenkaita, liuskenuolenkärkiä ja vähän piitä. Nämä alueet osoittavat myös sen, mitä hiekanotto niiden välillä on tuhonnut. Kaivausalueella 3 profiilit paljastivat, että siellä sijaitseva asuinhuopa on muuta asuinpaikkaa nuorempi - ikäero ei luultavasti ole suuri, mutta selvä.

Etenkin kaivausalueen 1 alaterassin eteläosa poikkesi muusta tutkimusalueesta. Siellä oli runsaasti kiveyksiä ja löytöinä paljon kvartsia ja suurikokoisia liuske-esineitä (katkelmia ja teelmiä). Sieltä ei löytynyt yhtään keramiikkaa.

Tervola 30 kivikautisen asuinpaikan kaivaus vuonna 1984 osoitti selvemmin kuin aikaisemmat kaivaukset, että alueella on havaittavissa selviä sisäisiä eroja. Ensinnäkin alueen länsiosassa on rikas kulttuuri monipuolisine löytöineen. Tällä alueella eivät ole vieraita kampakeraamisen kulttuurin tuontimateriaalit. Paikalta löydetyt pienet pii-iskokset ja lastut osoittavat ainakin piiesineitä valmistetun paikanpäällä. Tämän kulttuurialueen keskus näyttää sijainneen nyt tutkitulla alueella ja siitä länsiluoteeseen.

Toisen ryhmän muodostavat asuinhuopat. Niiden esineistö on selvästi niukempaa kuin ympäristön. Esineistö on etupäässä valmistettu materiaaleista, joita on saatu kotisaarelta (Törmävaaralta).

Kolmas ryhmä on kaivausalueen 1 alaterassin keramiikaton kvartsi-liuskekulttuuri, jossa kaikkein selvimmän on tyydytty kotoisiin materiaaleihin. Kaivausalueella 1 on selvästi havaittavissa keramiikan esiintymisen loppuminen.

Kaikilla kolmella erilaisella ryhmällä on kuitenkin yksi yhteinen piirre: hylkeenpyynti (palamattomat luut).

Ajallisesti Tervola 30 kivistä kivikautinen asuinpaikka kuuluu tyyppillisen kampakeramiikan aikaan (esineistö ja sijaintikorkeus, Siiriäinen 1978. Archaeological Shore Displacement Chronology in Northern Ostrobothnia, Finland. Iskos 2). Toivottavasti radiohiiliajoitus tuo lisäselvitystä alueen sisäiseen ikäykseen.

Helsingissä 30. päivänä huhtikuuta 1985

Eeva-Liisa Schulz

Eeva-Liisa Schulz (e. Nieminen)

NEGATIIVILUETTELO:

- 60759 - 60762 Panoraama Tervola ja Törmävaaran kivikautisista asuinpaikoista. Kuvattu suuren hiekkakuopan keskeltä, soraharjanteelta.
- 60763 - 60767 Panoraama Tervola , ja Törmävaaran kivikautisista asuinpaikoista. Kuvattu suuren hiekkakuopan eteläreunan korkeimmalta kohdalta.
- 60768 Yleiskuva Tervola :n kaivausalueesta 1. Kuvattu pohjoisesta.
- 60769 Yleiskuva Tervola :n kaivausalueesta 1. Kuvattu kaakosta.
- 60773, 60773 d. Tervola :n kaivausalue 1 raivattuna ja osittain paalutettuna. Kuvattu pohjoisesta.
- 60774 Ruutu 68/142 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu etelästä.
- 60775 Ruutu 68/142 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu idästä.
- 60776 Ruudut 62 - 64/138 - 142 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu länsilounaasta.
- 60777 Ruudut 66 - 68/138 - 142 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu länsilounaasta.
- 60778 Ruudut 70 - 72/138 - 142 (72/138 kaivettu jo v. 1983) kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu länsilounaasta.
- 60779 Ruudut 62 - 74/138 - 142 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu etelästä.
- 60780 Liesi ruutujen 64/140 ja 64/142 rajalla kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu itäkoillisesta.
- 60781 Liesi ruudussa 54/142 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu idästä.
- 60782, 60782 d. Liesi ruudussa 40/142 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu länsilounaasta.

- 60783 Ruudut 62 - 74/138 - 142 kaivausalueella 1, toisessa tasossa. Taustalla kaivetaan ruutuja 40 - 62/134 - 142. Kuvattu luoteesta.
- 60784, 60785 Hauraita saviastianpaloja ruudussa 58/132 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa.
- 60786 Tulisija ruudussa 50/132 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu idästä.
- 60787, 60788 Liuskerenkaat (KM 22481:182, 183) ruudussa 66/132 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa.
- 60789 Ruudut 62 - 64/132 kaivausalueella 1 tienalusmaan poistamisen jälkeen. Kuvattu kaakosta.
- 60790 Liesi ruuduissa 50 - 52/132 kaivausalueella 1, toisessa tasossa. Kuvattu etelästä.
- 60791 Ruudut 62 - 64/132 kaivausalueella 1, toisessa tasossa. Kuvattu kaakosta.
- 60792 Ruudut 64 - 62/132 kaivausalueella 1, toisessa tasossa. Kuvattu luoteesta.
- 60793 - 60796 Panoraama profiilista 62 - 70/132. Kuvattu koillisesta.
- 60797 Etualalla liesikiveyksiä ruuduissa 40 - 46/144 - 146 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Taustalla jatketaan alueen 1 kaivamista. Kuvattu kaakosta.
- 60798 Etualalla liesikiveyksiä ruuduissa 40 - 46/144 - 146 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Taustalla jatketaan alueen 1 kaivamista. Kuvattu idästä.
- 60799 Liesi ruudun 42/140 kolmannessa tasossa, kaivausalueella 1. Kuvattu koillisesta.
- 60800 Liesi ruudun 42/140 kolmannessa tasossa, kaivausalueella 1. Kuvattu etelästä.
- 60801 Liesi ruudun 42/140 kolmannessa tasossa, kaivausalueella 1. Kuvattu ylhäältä lännestä.
- 60802 Liesi ruudun 42/140 kolmannessa tasossa kaivausalueella 1. Kuvattu ylhäältä luoteesta.

- 60803 Liesi ruutujen 40/144 ja 40/146 rajalla siten, että ruutu 40/146 on kaivettu jo toiseen tasoon ja ruutu 40/144 on vielä ensimmäisessä tasossa, jolloin kiveys ei vielä näy. Kuvattu pohjoisesta.
- 60804 Liesikiveystä ruutujen 35/144 ja 36/146 rajalla kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu koillisesta.
- 60805 Liesi ruudun 42/140 neljännessä tasossa kaivausalueella 1. Kuvattu lännestä.
- 60806 Liesi ruudun 42/140 neljännessä tasossa kaivausalueella 1. Kuvattu idästä.
- 60807 - 60808 Profiilissa kaivetut liesikiveykset ruuduissa 40 - 46/144 kaivausalueella 1, osa ensimmäisessä tasossa ja osa pohjaan kaivettuna. Kuvattu luoteesta ja kaakosta.
- 60809 - 60811 Kiveys ruuduissa 36 - 38/144 - 146 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu koillisesta, kaakosta ja lounaasta.
- 60812 Liesikiveystä ruutujen 84/144 ja 86/144 rajalla kaivausalueella 2, toisessa tasossa. Kuvattu lännestä.
- 60813 Liesikiveystä ruutujen 84/114 ja 86/114 rajalla toisessa tasossa kaivausalueella 2. Kuvattu pohjoisesta.
- 60814 Työkuva kaivausalueelta 2. Kuvattu idästä.
- 60815 Yleiskuva kaivausalueesta 3. Puut on kaadettu ja alue paalutettu. Kuvattu pohjoiskoillisesta.
- 60816 - 60817 Panoraama kaivausalueesta 3 puut kaadettuina ja paalutettuna. Kuvattu koillisesta.
- 60818 - 60820 Liesikiveystä ruudun 110/112 toisessa tasossa ympäristöineen kaivausalueella 3. Kuvattu kaakosta, pohjoisesta ja luoteesta.
- 60821 - 60822 Liesi ruudun 110/112 kolmannessa tasossa kaivausalueella 3. Kuvattu etelästä ja pohjoisesta.
- 60823 Työkuva kaivausalueelta 3. Etualalla piirtäjä H. Kotivuori työssään. Kuvattu idästä.

- 60827 - 60733 Panoraamaprofiilista 106/108 - 114 kaivausalueella 3. Kuvattu koillisesta.
- 60837 - 60844 Osa panoraamaa profiilista 114/106 - 126 kaivausalueella 3. Kuvattu lounaasta.
- 60845 Profiili 114/104 - 106 kaivausalueella 3. Kuvattu lounaasta.
- 60846 - 60847 Osa panoraamaa profiilista 114/106 - 126 kaivausalueella 3. Kuvattu lounaasta.
- 60848 Profiili 114/102 - 104 kaivausalueella 3. Kuvattu lounaasta.

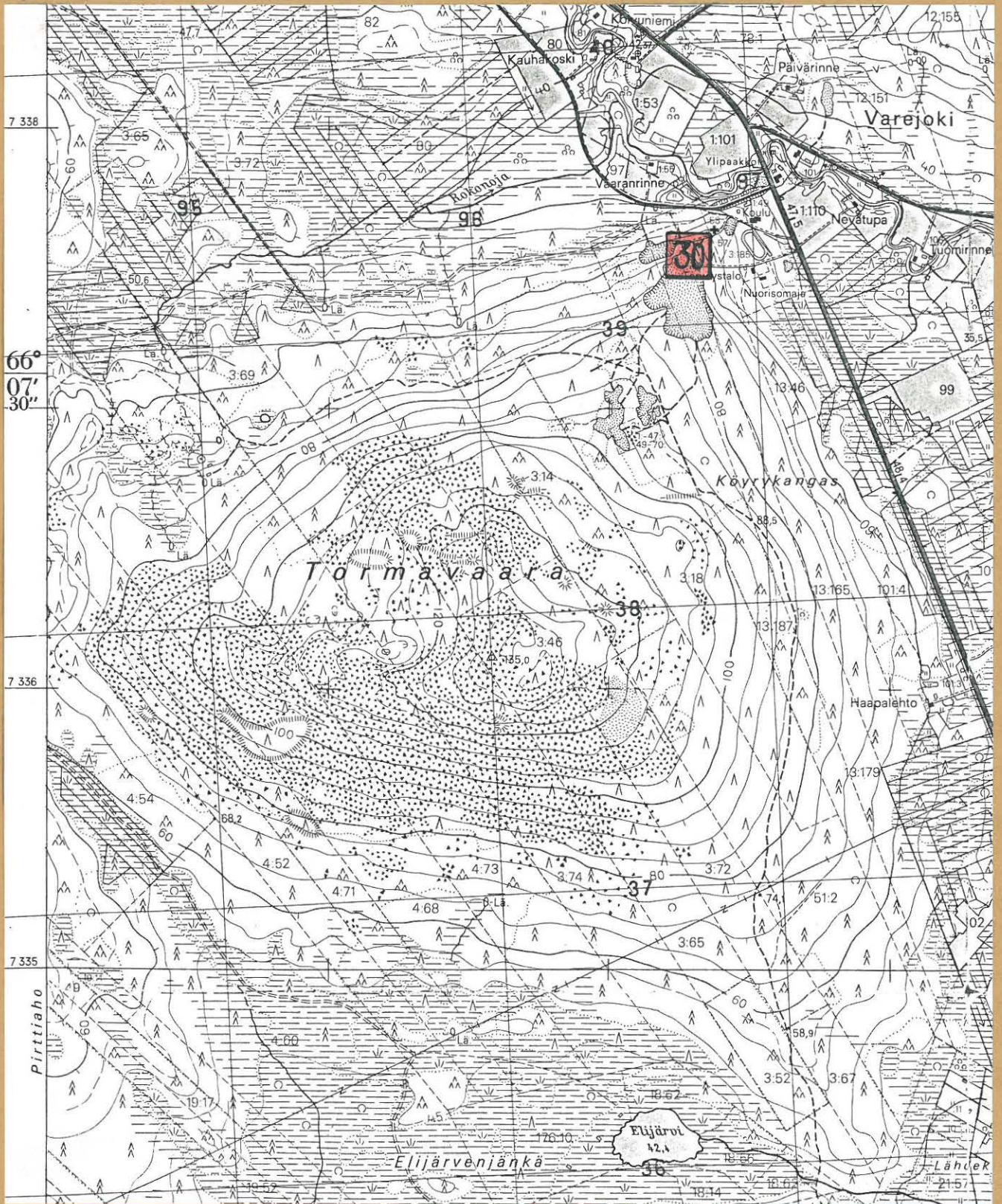
DIAPOSITIIVILUETTELO

- 8525 Yleiskuva osasta Tervola 30 Törmävaaran kivikautista asuinpaikkaa. Vasemmalla kaivausalue 2 ja takana kaivausalue 3, keskellä ja oikealla vuosina 1982 - 1983 kaivettua aluetta. Oikealla takana ortodoksinen kappeli. Kuvattu pohjoiseen suuren hiekkakuopan keskeltä soraharjanteelta.
- 8526 Tervila 30 Törmävaara. Yleiskuva kaivausalueesta 1. Takana vasemmalla ortodoksinen kappeli. Kuvattu koilliseen suuren hiekkakuopan keskeltä soraharjanteelta.
- 8527 Ruudut 62 - 74/138 - 142 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu kaakosta.
- 8528 Ruudut 62 - 74/138 - 142 kaivausalueella 1, toisessa tasossa. Kuvattu luoteesta.
- 8529 Hauraita saviastianpaloja ruudussa 58/132 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu etelästä.
- 8530 Liuskerenkaat (KM 22481:182, 183) ruudussa 66/132 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa.
- 8531 Ryhmäkuva. Työntekijät seuraavat liuskerenkaiden löytymistä ja esiinkaivamista kaivausalueella 1. Kuvattu pohjoisesta.
- 8532 Ruudut 62 - 64/132 kaivausalueella 1 tienalusmaan poistamisen jälkeen. Kuvattu kaakosta.
- 8533 Ruudut 62 - 64/132 kaivausalueella 1 ensimmäisessä tasossa. Kuvattu kaakosta.
- 8534 Ruudut 62 - 70/132 - 138 kaivausalueella 1, kolmannessa tasossa. Taustalla profiili 62 - 70/132. Kuvattu koillisesta.
- 8535 Tulisija-alue ruuduissa 40 - 46/144 - 146 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu kaakosta.
- 8536 Tulisija-alue ruuduissa 40 - 46/144 - 146 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu idästä.

- 8537 Liesi ensimmäisessä tasossaan ruudun 42/140 kolmannessa tasossa kaivausalueella 1. Kuvattu kaakosta.
- 8538 Liesi ensimmäisessä tasossaan ruudun 42/140 kolmannessa tasossa kaivausalueella 1. Kuvattu koillisesta.
- 8539 Kiveys ruuduissa 36 - 38/144 - 146 kaivausalueella 1 ensimmäisessä tasossa. Kuvattu koillisesta.
- 8540 Kiveys ruuduissa 36 - 38/144 - 146 kaivausalueella 1, ensimmäisessä tasossa. Kuvattu luoteesta.
- 8541 Kiveystä ruutujen 84 - 86/144 rajalla kaivausalueella 2, toisessa tasossa. Kuvattu pohjoisesta.
- 8542 Kiveystä ruutujen 84 - 86/114 rajalla kaivausalueella 2, toisessa tasossa. Kuvattu lännestä.
- 8543 Työkuva kaivausalueelta 3. Kuvattu lounaasta.
- 8544 Työkuva kaivausalueelta 3. Eetu ja Veikko Ranta kaivavat ruutuja 110/106 ja 112/106. Etualalla vasemmalla ruutuja peitettynä pakkasmatolla. Kuvattu kaakosta.
- 8545 Työkuva kaivausalueelta 3. Edessä keskellä otetaan hiilinäytettä. Kuvattu lounaasta.
- 8546 Työkuva kaivausalueelta 3. Vasemmalla kaivaa Hilikka Blomberg, joka on useina vuosina ollut kaivajana Törmävaaralla. Kuvattu lounaasta.
- 8547 Työkuva kaivausalueelta 3. Veikko Ranta, joka vuonna 1972 ensikertaa on työskennellyt Törmävaaran kaivauksilla, kaivaa ruutua 112/104 ensimmäiseen tasoon. Kuvattu lounaasta.
- 8548 Työkuva kaivausalueelta 3. Eetu Ranta, Vuodesta 1980 Törmävaaran kaivauksilla, ja piirtäjä Hannu Kotivuori vaaitsevat liettä ruudussa 110/112. Kuvattu kaakosta.
- 8549 Liesi ruudussa 110/112 ympäristöineen kaivausalueella 3, toisessa tasossa. Kuvattu Pohjoisesta.
- 8550 Liesi ruudussa 110/112 kaivausalueella 3 toisessa tasossa. Kuvattu idästä.
- 8551 Liesi ruudussa 110/112 kaivausalueella 3, kolmannessa tasossa. Kuvattu luoteesta.

- 8552 Liesi ruudussa 106/110 kaivausalueella 3, toisessa tasossa. Kuvattu luoteesta.
- 8553 Hiomalaaka ruudussa 110/122 kaivausalueella 3, viidennessä tasossa. Huom. esine löytyi ylösalaisin. Kuvattu lounaasta.
- 8554 Profiili 112 - 114/106 kaivausalueella 3. Kuvattu koillisesta.
- 8555 - 8561 Profiili 114/104 - 118 kaivausalueella 3. Kuvattu kaakosta.
- 8562 - 8565 Profiili 114/120 - 126 kaivausalueella 3. Kuvattu koillisesta.

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA 1984

OTĒ PERUSKARTASTA 2542 12 TERVOLA, PAINETTU 1981

TUTKITUN ALUEEN KOORDINAATIT: $x = 3751 - 3759$
 $y = 3232 - 3231$
 $z = 61.89 - 64.10$

TERVOLA 30 JA 41 TÖRMÄVAARA YLEISKARTTA 1984

1:14025
MK 1:1000 50 m

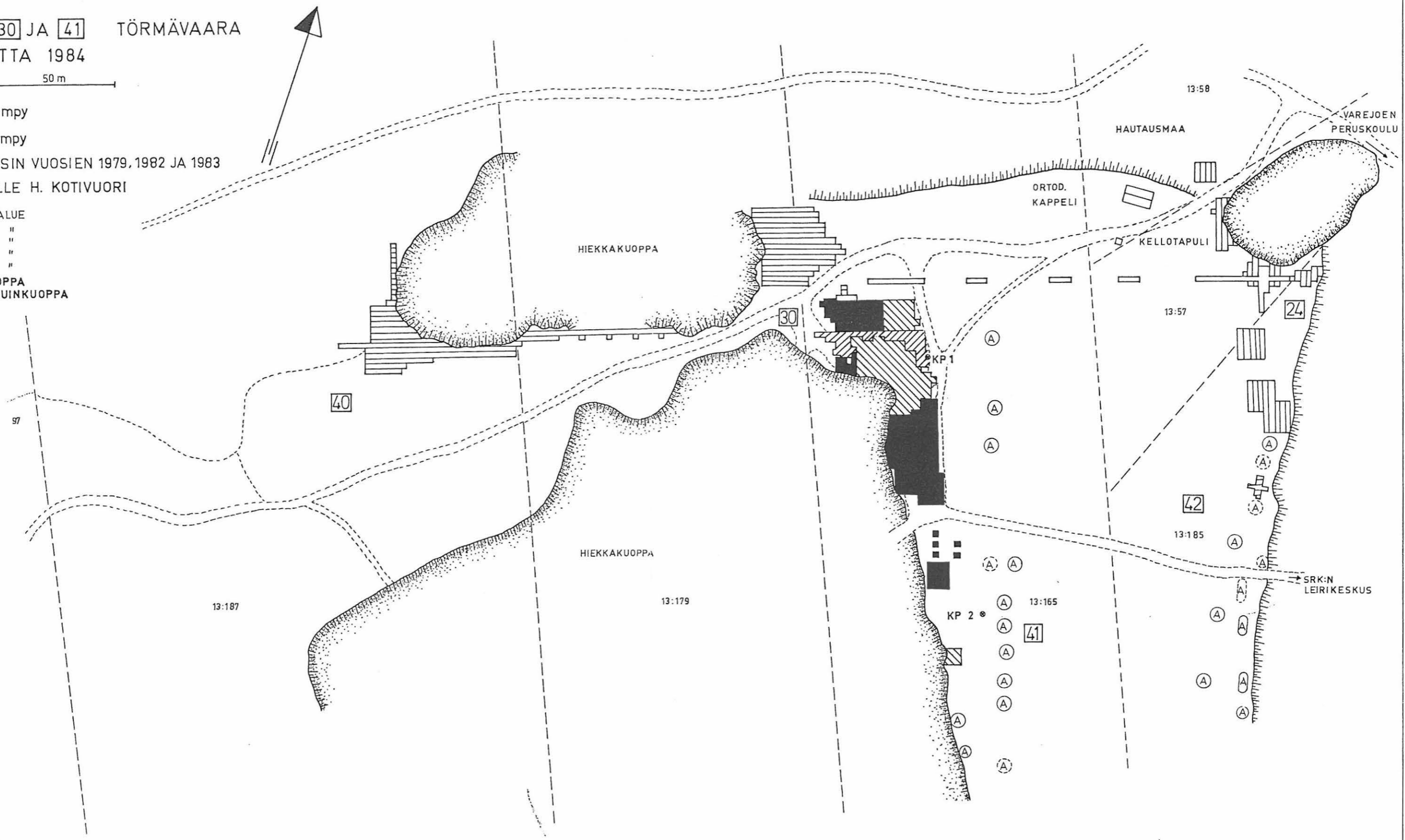
KP1 = 62,43 m mpy

KP2 = 60,74 m mpy

PIIRT. LISÄYKSIN VUOSIEN 1979, 1982 JA 1983

KARTTAPOHJILLE H. KOTIVUORI

- 1984 KAIV. ALUE
- 1983 " "
- 1982 " "
- 1979 " "
- 1972 " "
- ASUINKUOPPA
- MAHD. ASUINKUOPPA

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

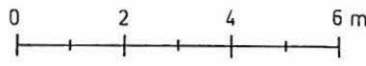
E.-L.NIEMINEN 1984

Pinta- ja pohjavaaituskartta

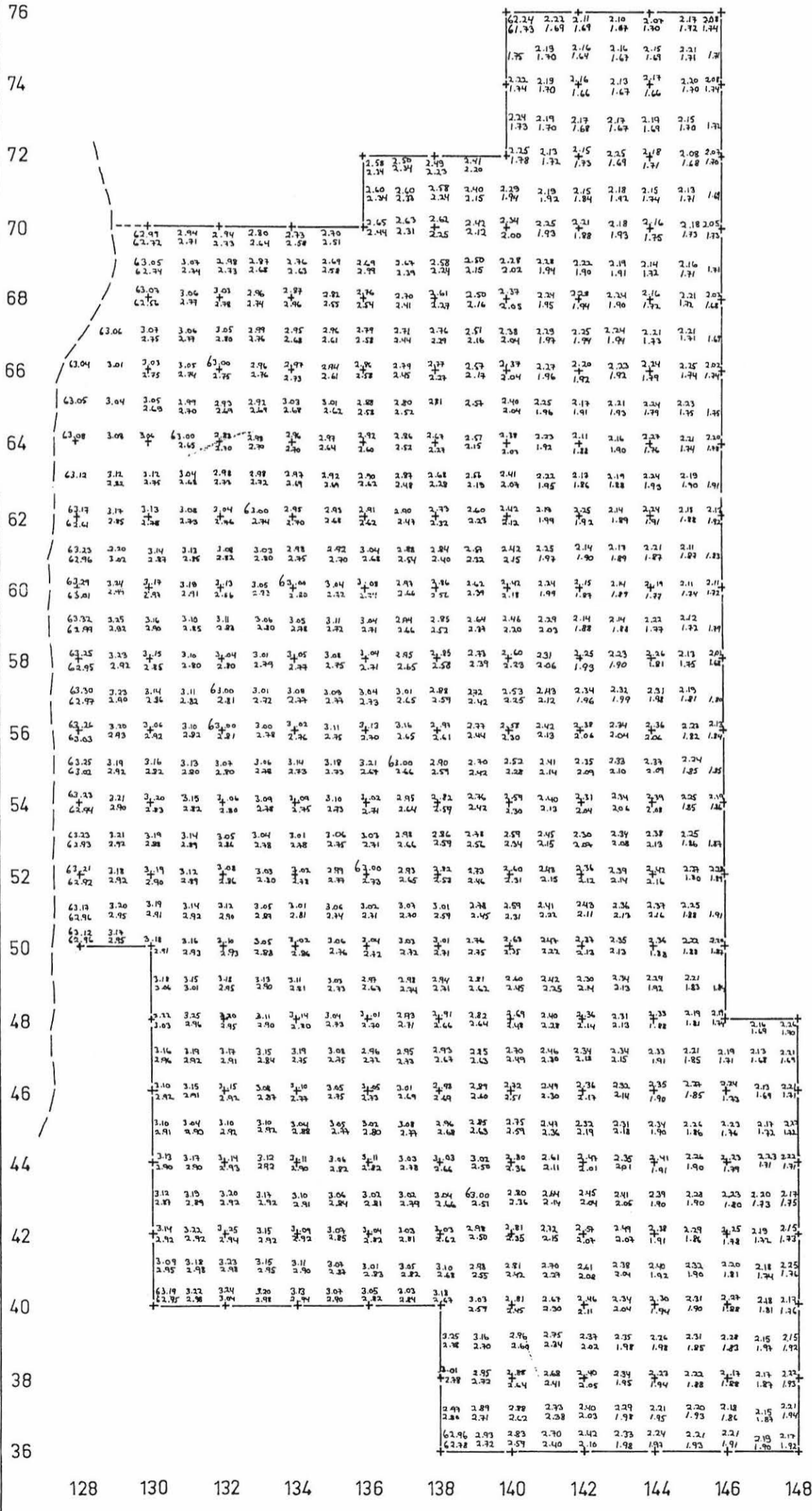
Alue 1

Mk. 1:100

Piirt. H.Kotivuori

Luvut absoluuttisia korkeuksia m m.p.y.
 (2.15 = 62.15 m jne.)

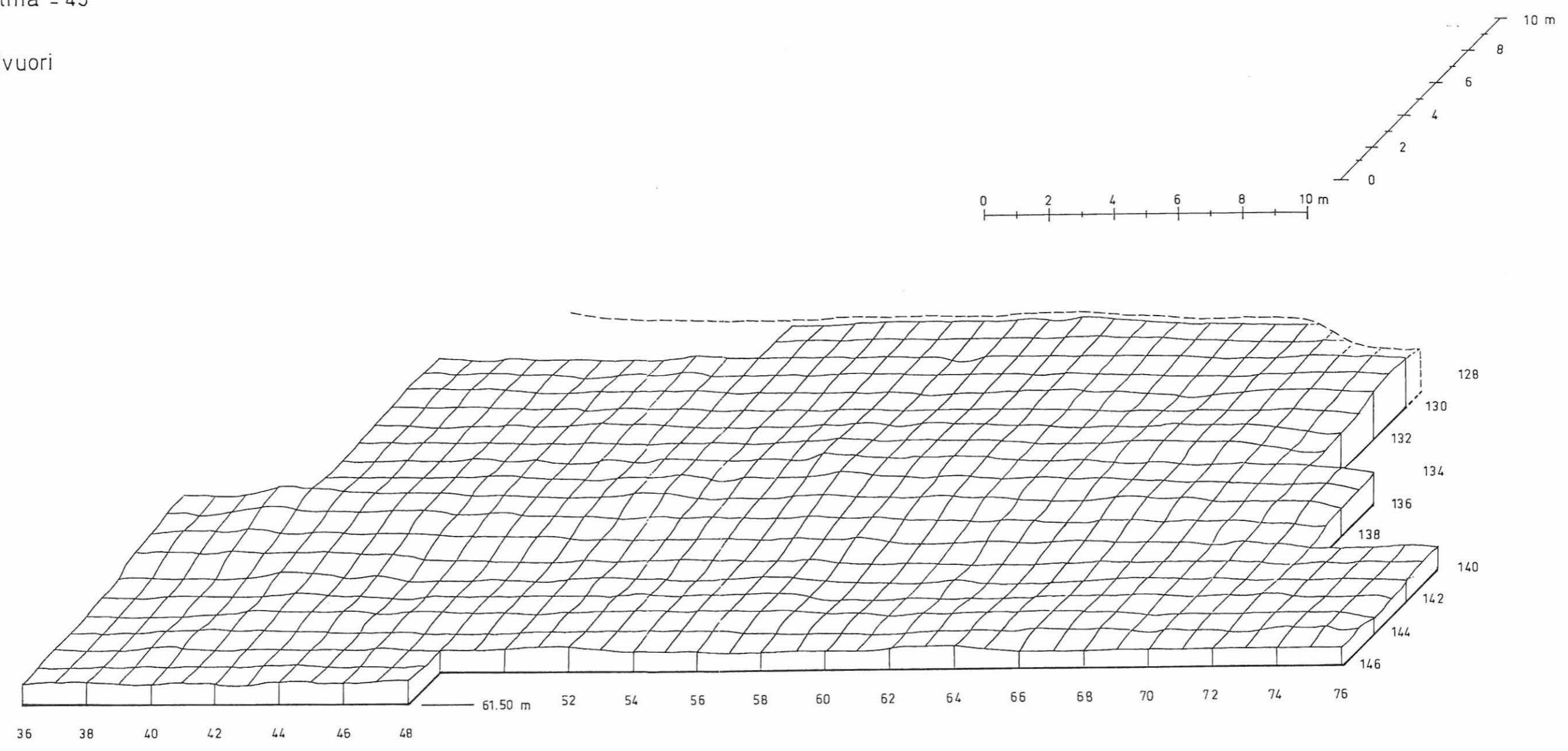
--- SORAKUOPAN REUNA

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
E.-L.NIEMINEN 1984
Pintavaaituksiin perustuva verkkoprojektio
Atsimuutti = 30° (koillisesta)
Kallistuskulma = 45°
Mk. = 1:100
Piirt. H.Kotivuori

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E-L.NIEMINEN 1984

Pintavaaituksiin perustuva verkkoprojektio

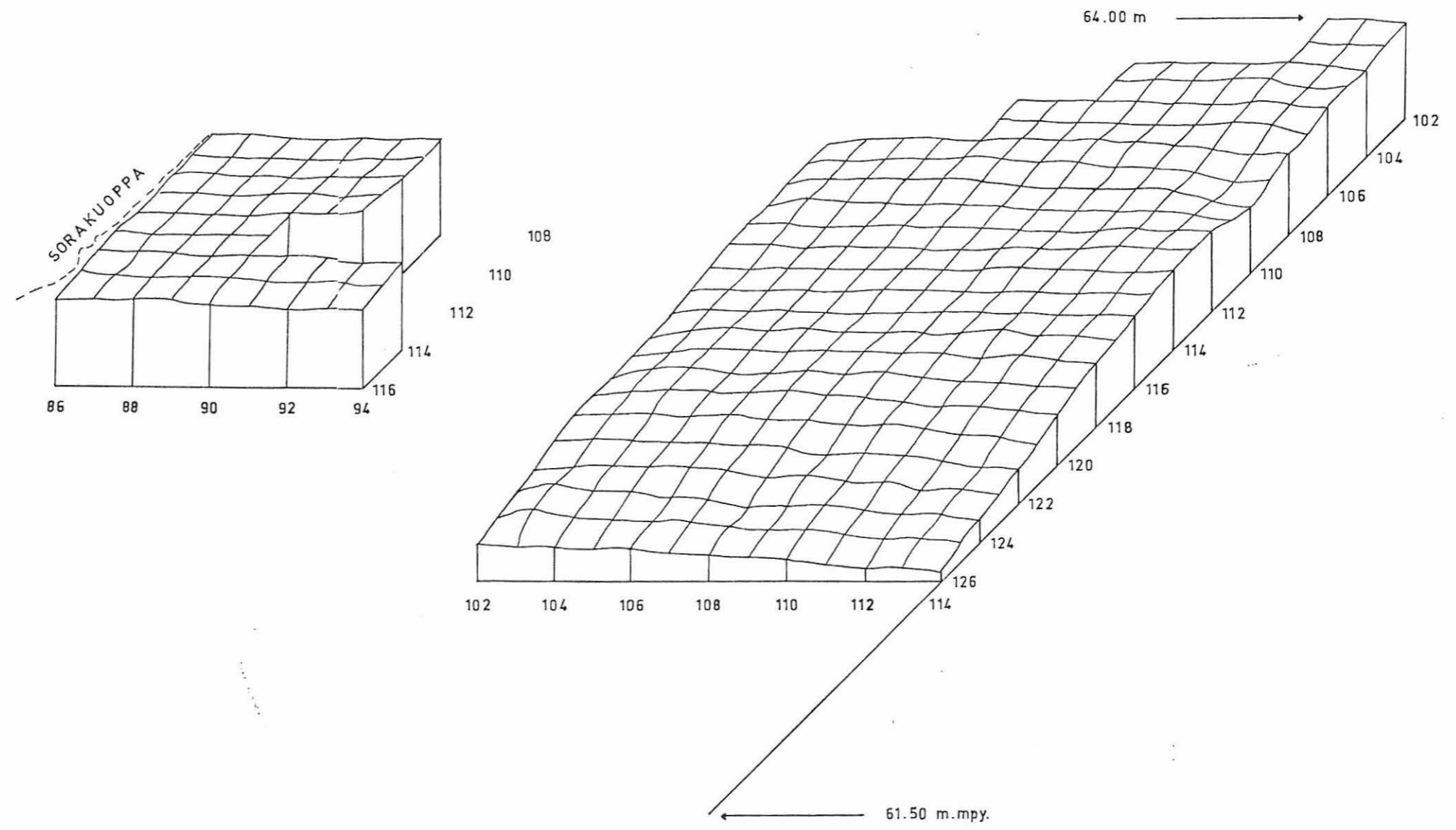
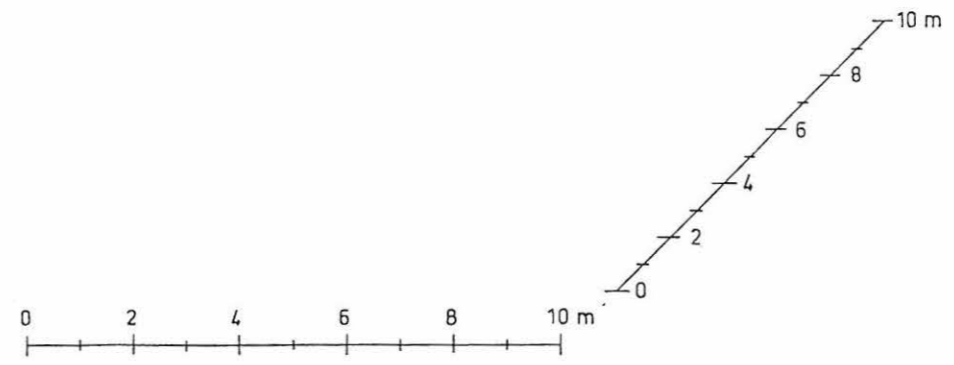
Alueet 2 ja 3

Atsimuutti = 30° (koillisesta)

Kallistuskulma = 45°

Mk. = 1:100

Piirt. H.Kotivuori

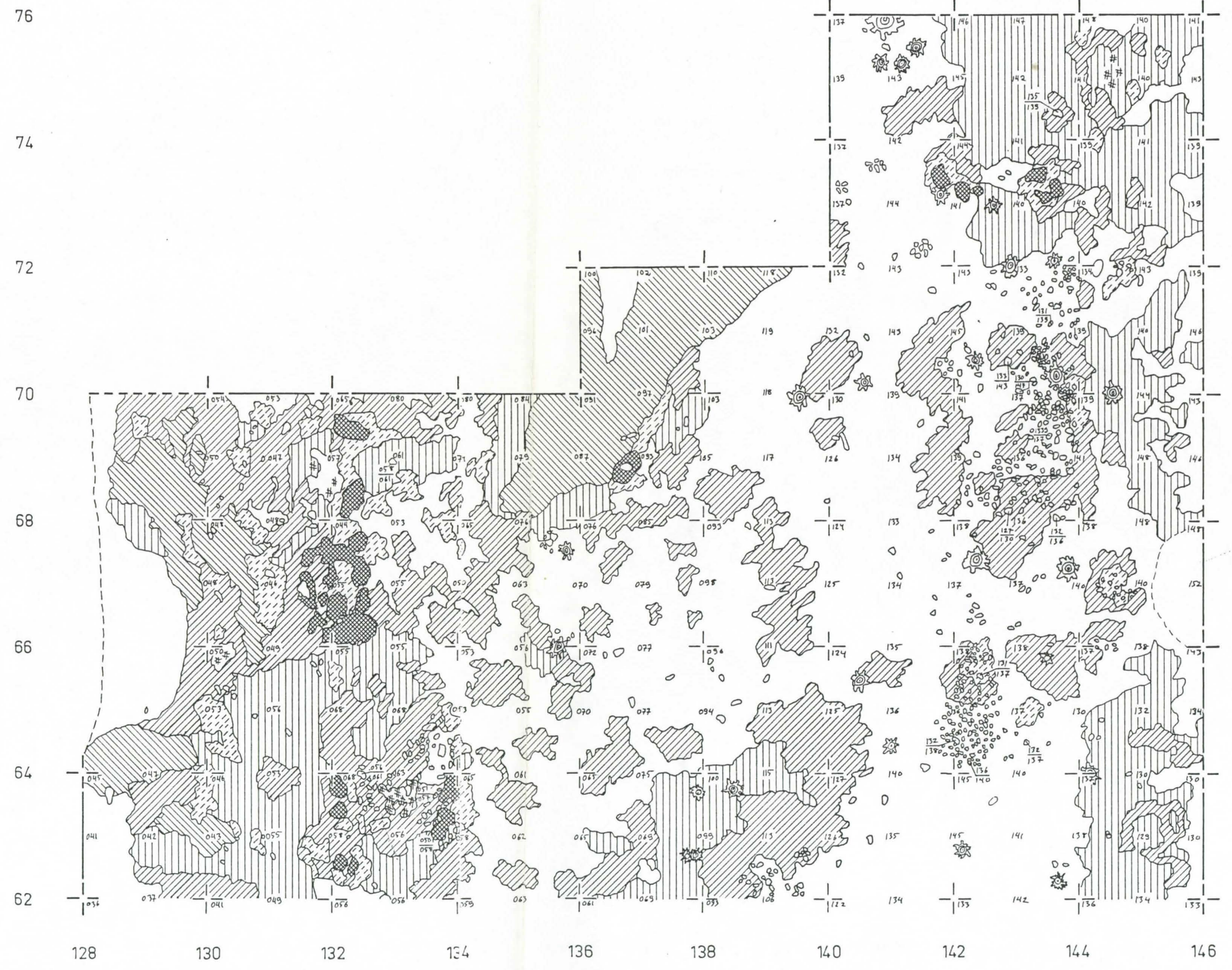
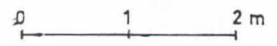
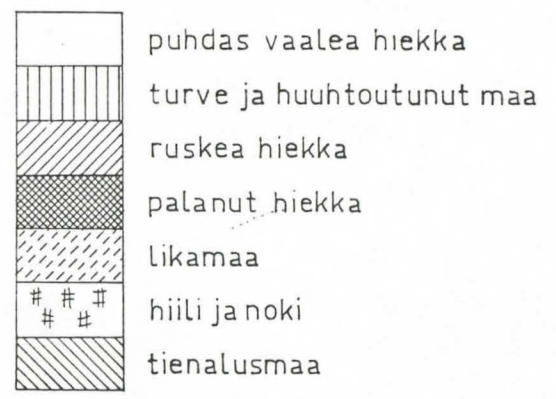
TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L. NIEMINEN 1984

Kaivausalue 1, pohjoisosa

Taso 1 mk 1:50 KP1=102

Piirt. H. Kotivuori

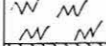

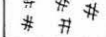
TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L. NIEMINEN 1984

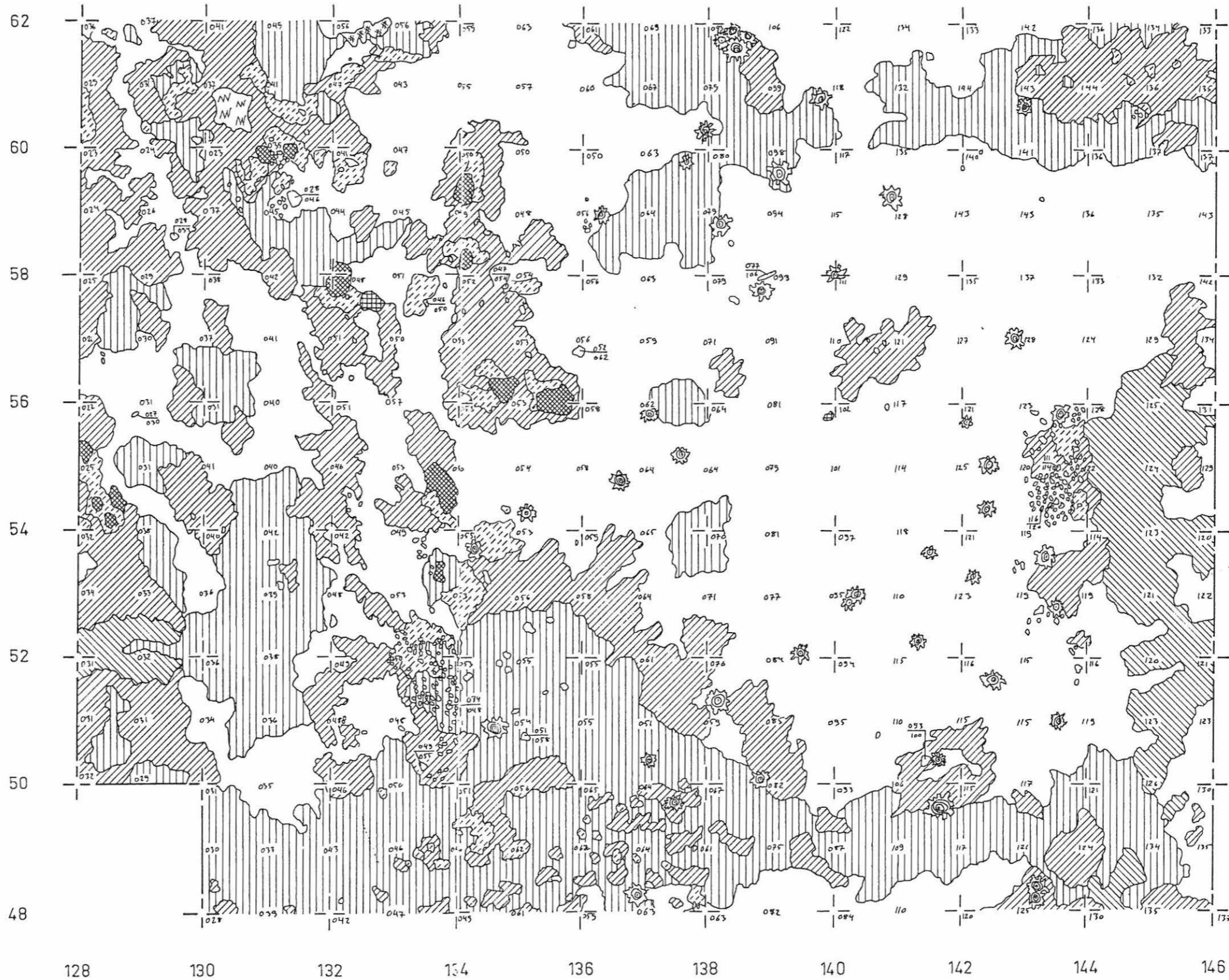
Kaivausalue 1, keskiosa

Taso 1 mk 1:50 KP1=102

Piirt. H. Kotivuori

- puhdas vaalea hiekka
- turve ja huuhtoutunut maa
- ruskea hiekka
- palanut hiekka
- likamaa
- punamullan värjäämä hiekka
- ruostehiekka
- tienalusmaa
- hiili ja noki

0 1 2 m

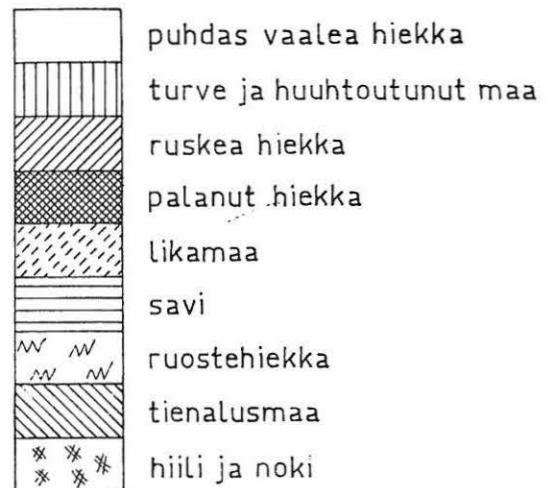
TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L. NIEMINEN 1984

Kaivausalue 1, eteläosa

Taso 1 mk 1:50 KP1=102

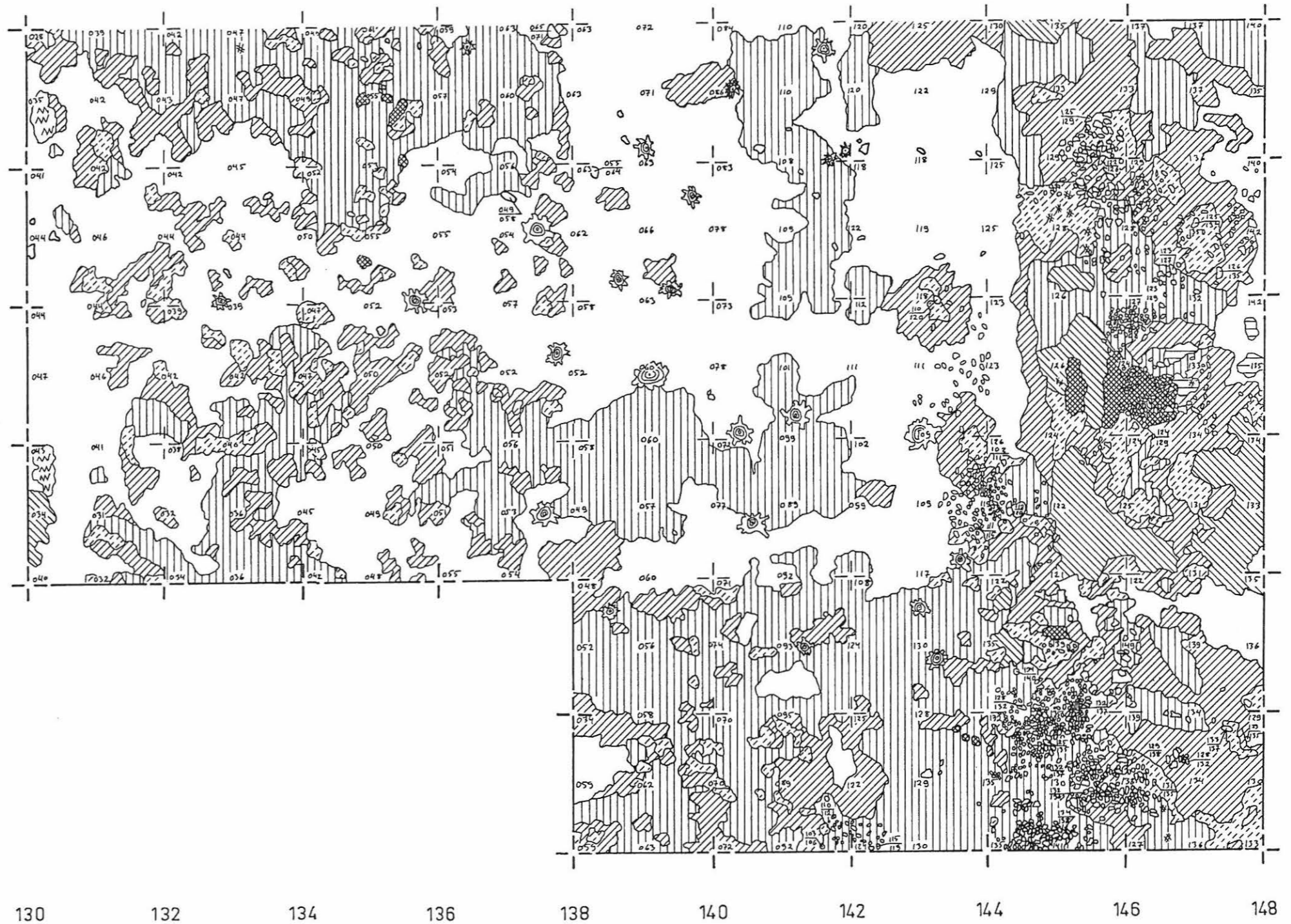
Piirt. H. Kotivuori

0 1 2 m

48
46
44
42
40
38
36

130 132 134 136 138 140 142 144 146 148

250

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
 E.-L.NIEMINEN 1984
 Kaivausalue 1, pohjoisosa
 Taso 2, mk1:50, kp1=102
 Piirt. H.Kotivuori

76

74

72

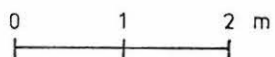
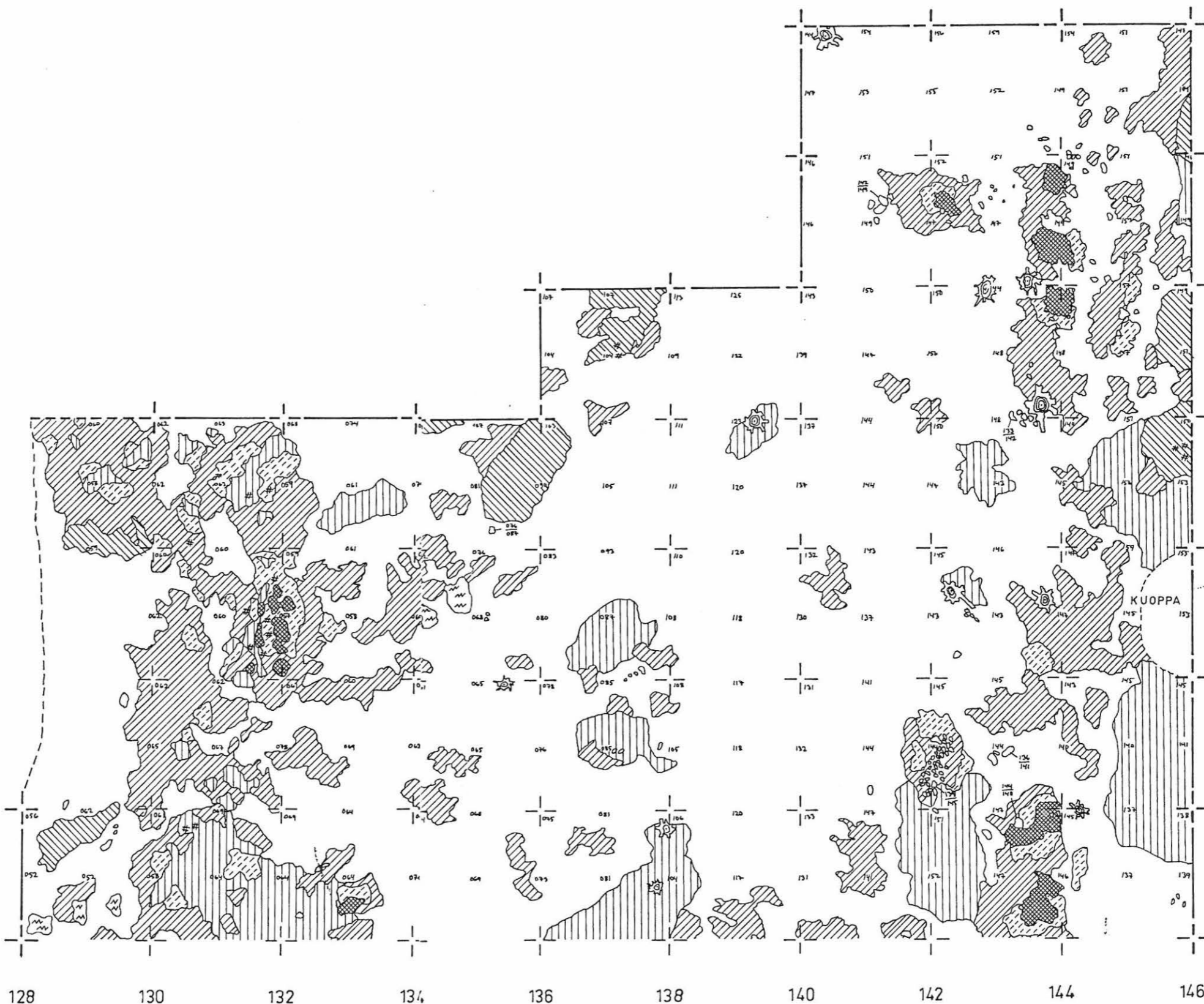
70

68

66

64

62

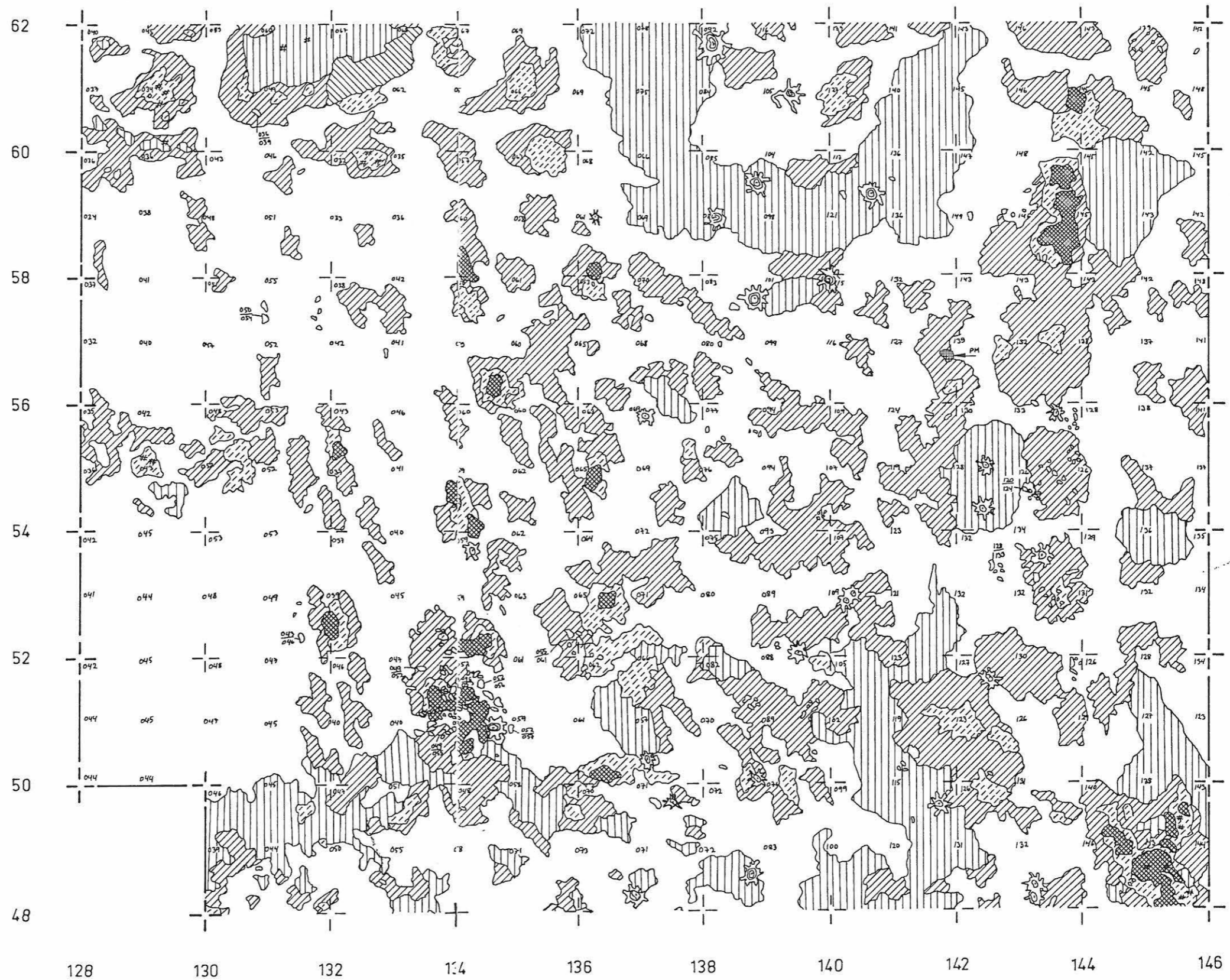
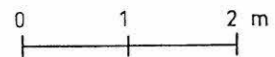
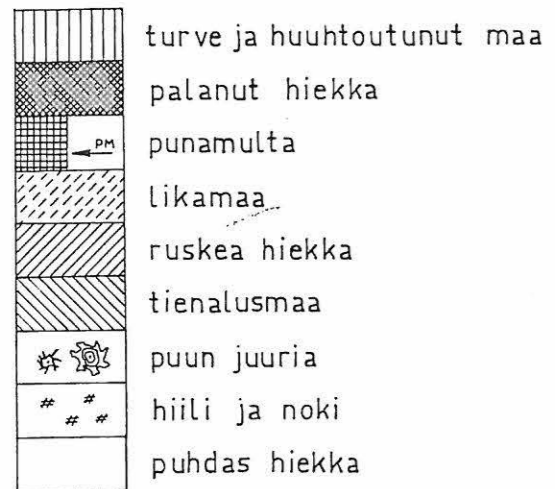
TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L.NIEMINEN 1984

Kaivausalue 1, keskiosa

Taso 2, mk 1:50, kp 1=102

Piirt. H.Kotivuori

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

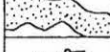

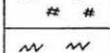
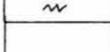

E.-L.NIEMINEN 1984

Kaivausalue 1, eteläosa

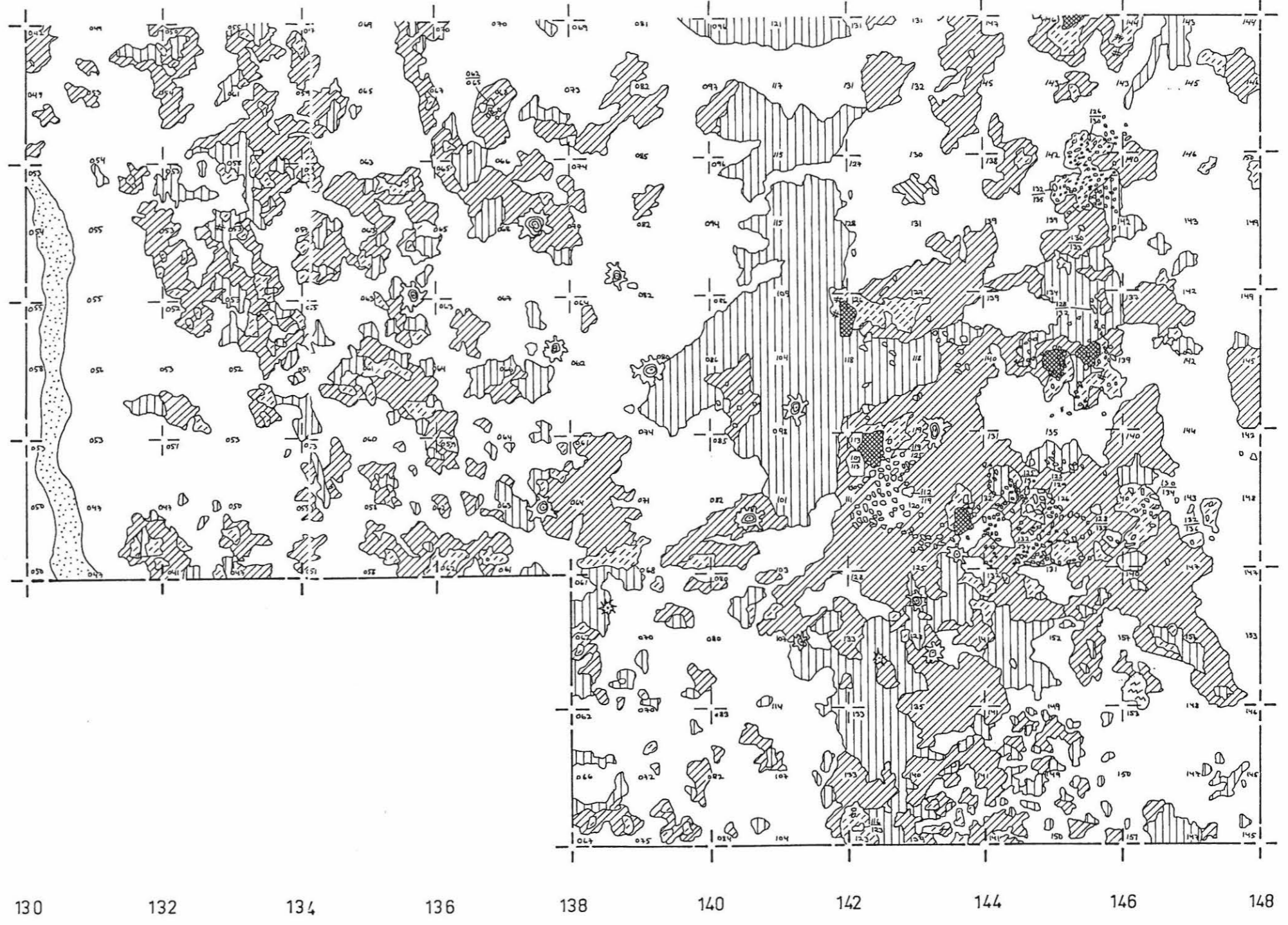
Taso 2, mk 1:50, kp1 = 102

Piirt. H.Kotivuori

48
46
44
42
40
38
36

- turve ja huuhtoutunut maa
- palanut hiekka
- ruskea hiekka
- likamaa
- tienalusmaa
- mangaanihiekkä
- puun juuria
- hiili ja noki
- ruostehiekka
- puhdas hiekka

0 1 2 m

130 132 134 136 138 140 142 144 146 148

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L.NIEMINEN 1984

Kaivausalue 1, pohjoisosa

Taso 3, mk 1:50, kp1=102

Piirt. H.Kotivuori

76

74

72

70

68

66

64

62

128

130

132

134

136

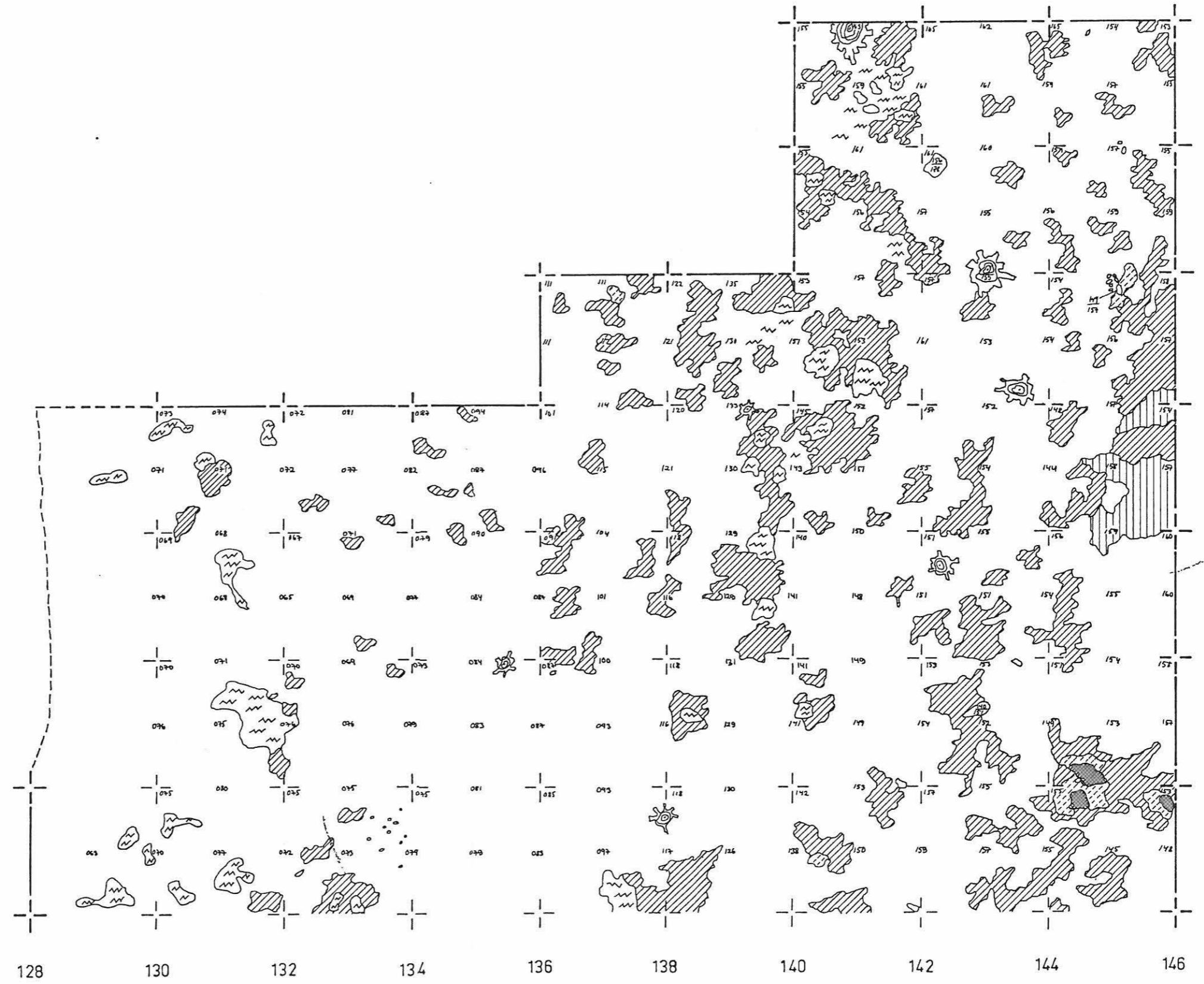
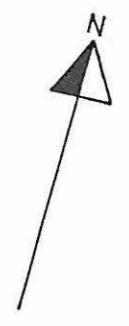
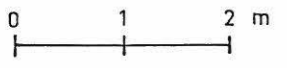
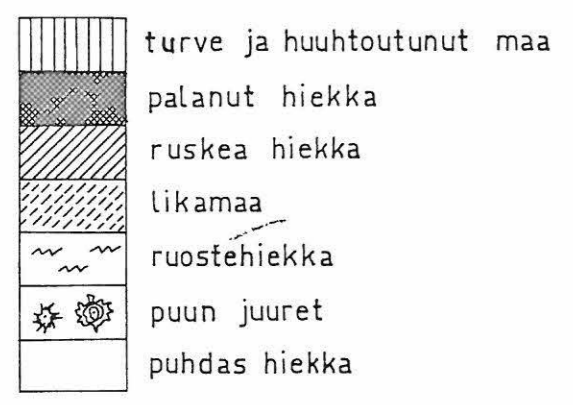
138

140

142

144

146

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

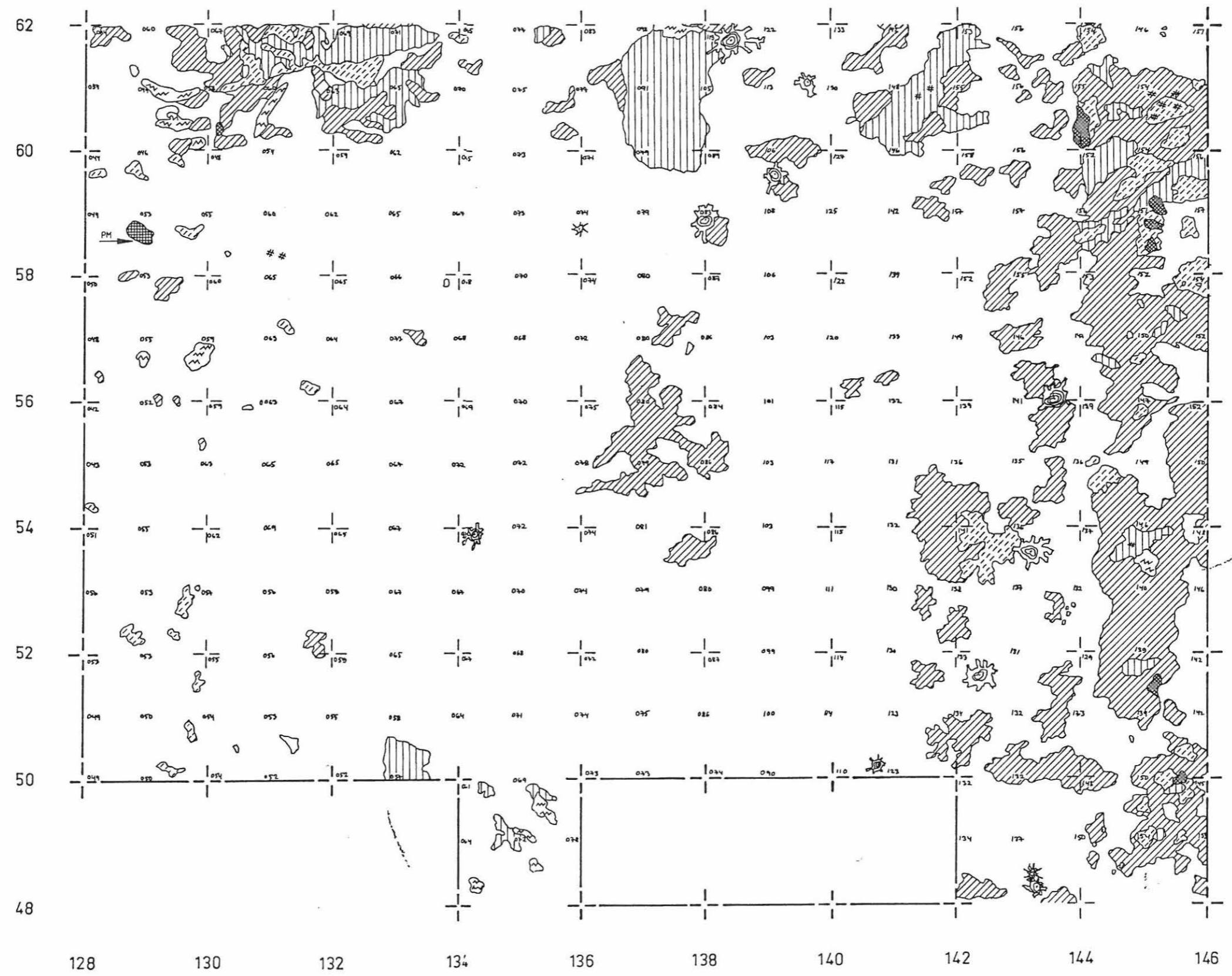
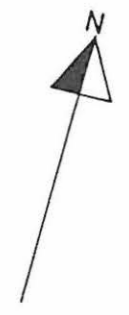
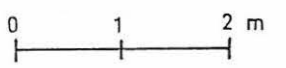
E.-L.NIEMINEN 1984

Kaivausalue 1, mk 1:50, kp1=102

Taso 3, keskiosa

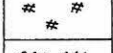
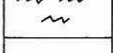
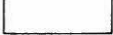
Piirt. H.Kotivuori

- turve ja huuhtoutunut maa
- palanut hiekka
- punamullan värjäämä hiekka
- ruskea hiekka
- likamaa
- ruostehiekka
- puun juuria
- hiili ja noki
- puhdas hiekka

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
E.-L.NIEMINEN 1984
Kaivausalue 1, eteläosa
Taso 3, mk 1:50, kp 1=102
Piirt. H.Kotivuori

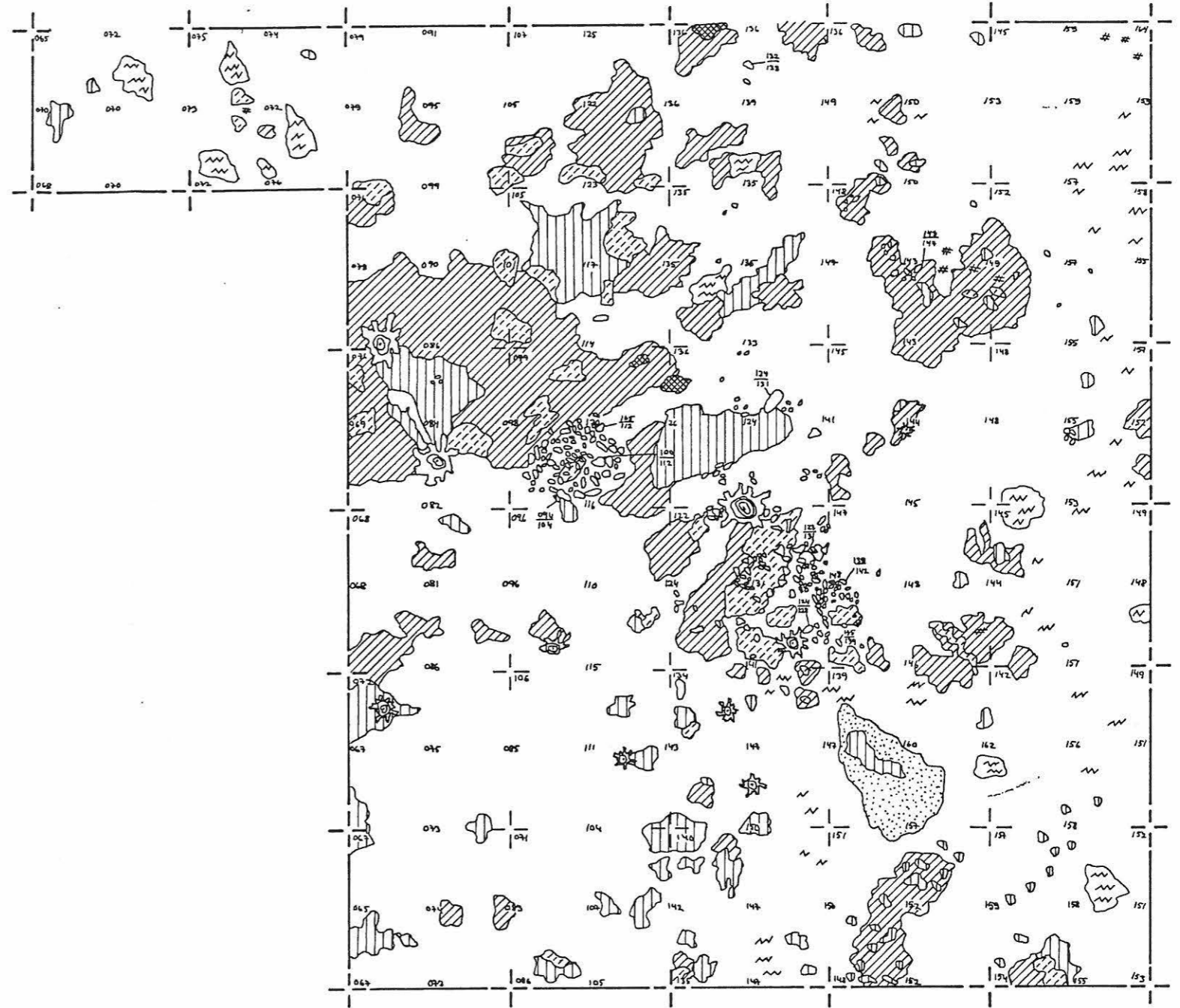
48
46
44
42
40
38
36

- turve ja huuhtoutunut maa
- palanut hiekka
- ruskea hiekka
- likamaa
- mangaanihiekka
- puun juuria
- hiili ja noki
- ruostehiekka
- puhdas hiekka

0 1 2 m

130 132 134 136 138 140 142 144 146 148

140 142 144 146

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L.NIEMINEN

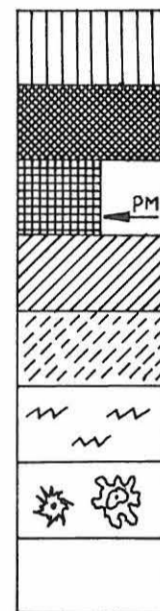
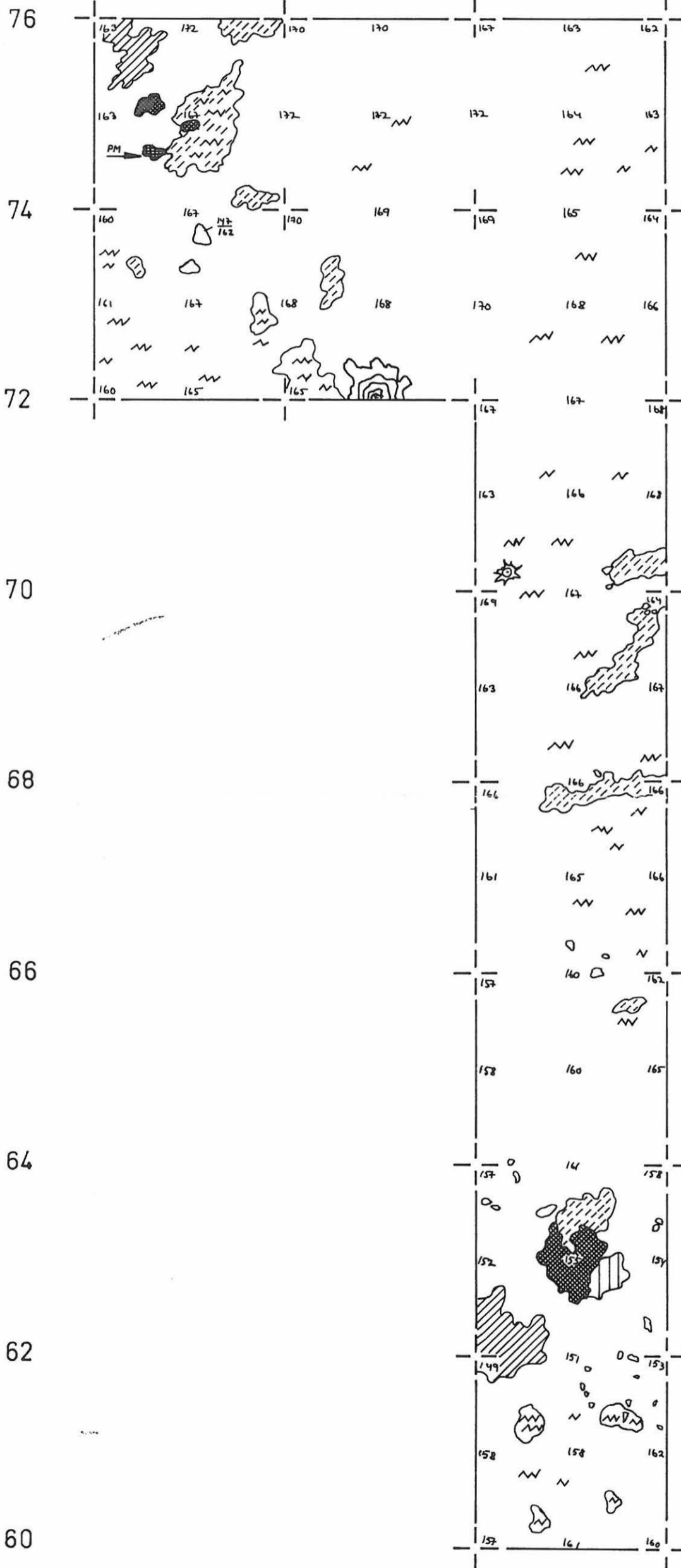
1984

Alue 1, taso 4

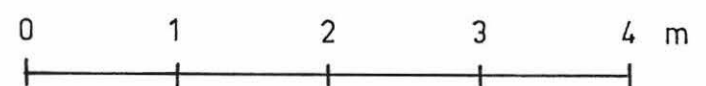
Mk. = 1:50

Kp.1 = 102 (62,43m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

- turve ja huuhtoutunut maa
- palanut hiekka
- punamullan värjäämä maa
- ruskea hiekka
- likamaa
- ruostehiekka
- puun juuria
- puhdas hiekka

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L.NIEMINEN

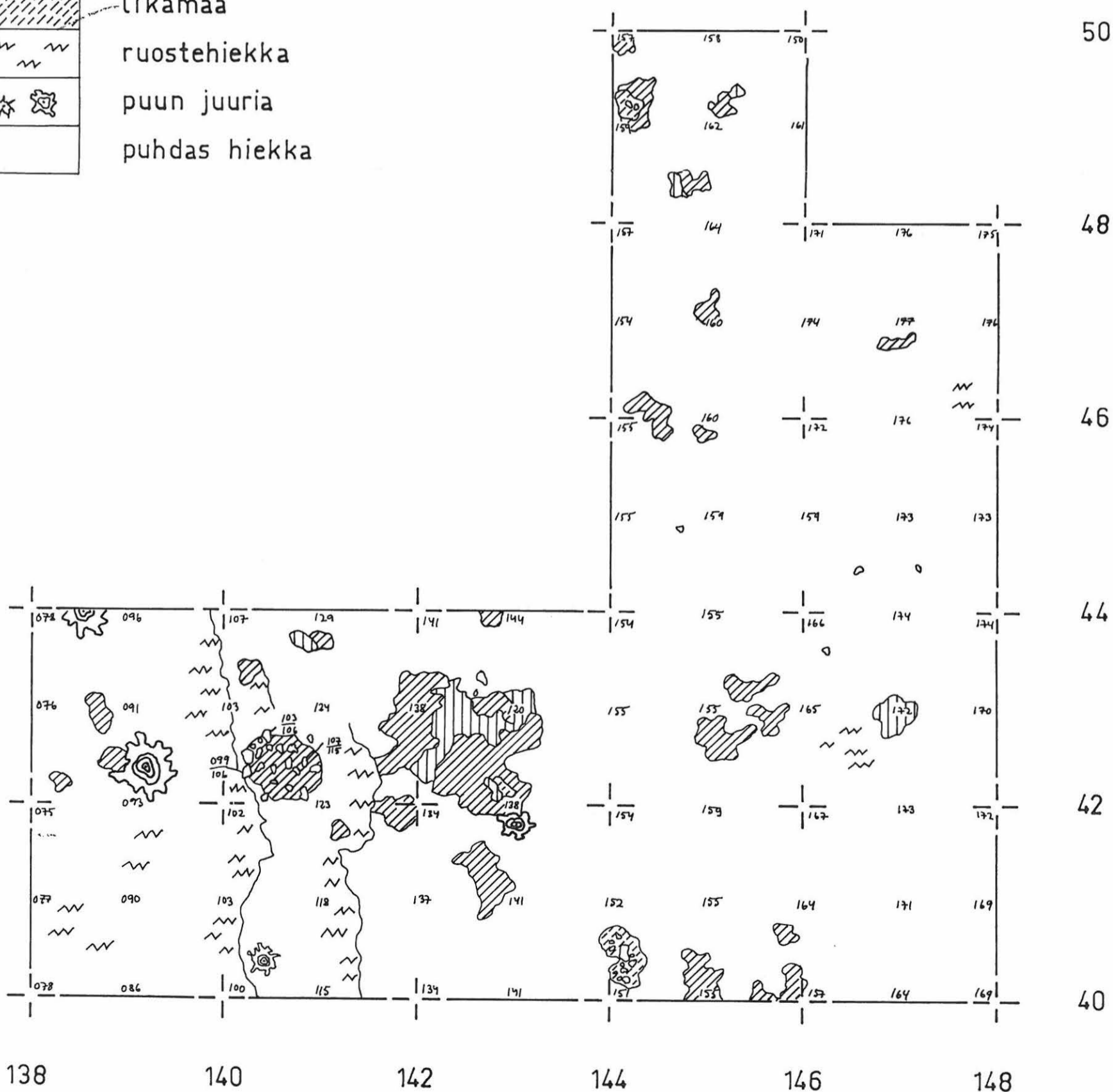
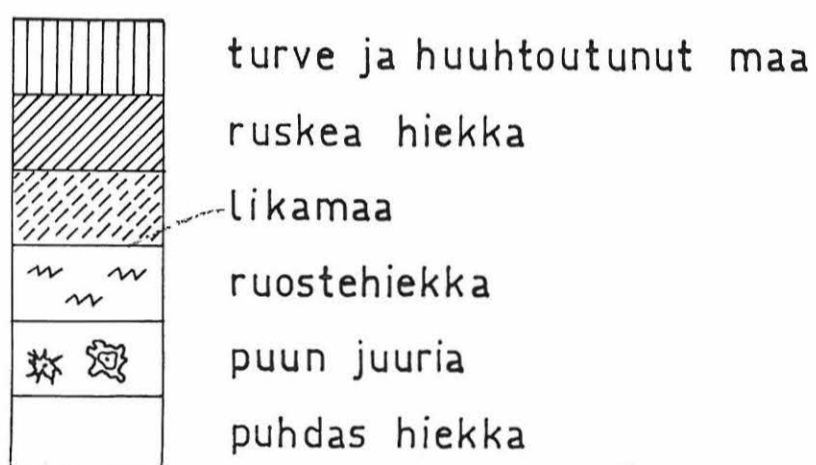
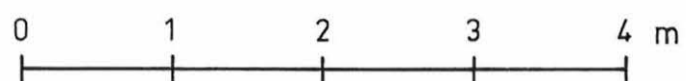
1984

Alue 1, taso 4

Mk. = 1:50

Kp.1 = 102 (62.43m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L.NIEMINEN

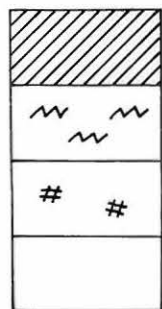
1984

Alue 1, taso 5

Mk. = 1:50

Kp. 1 = 102 (62,43 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

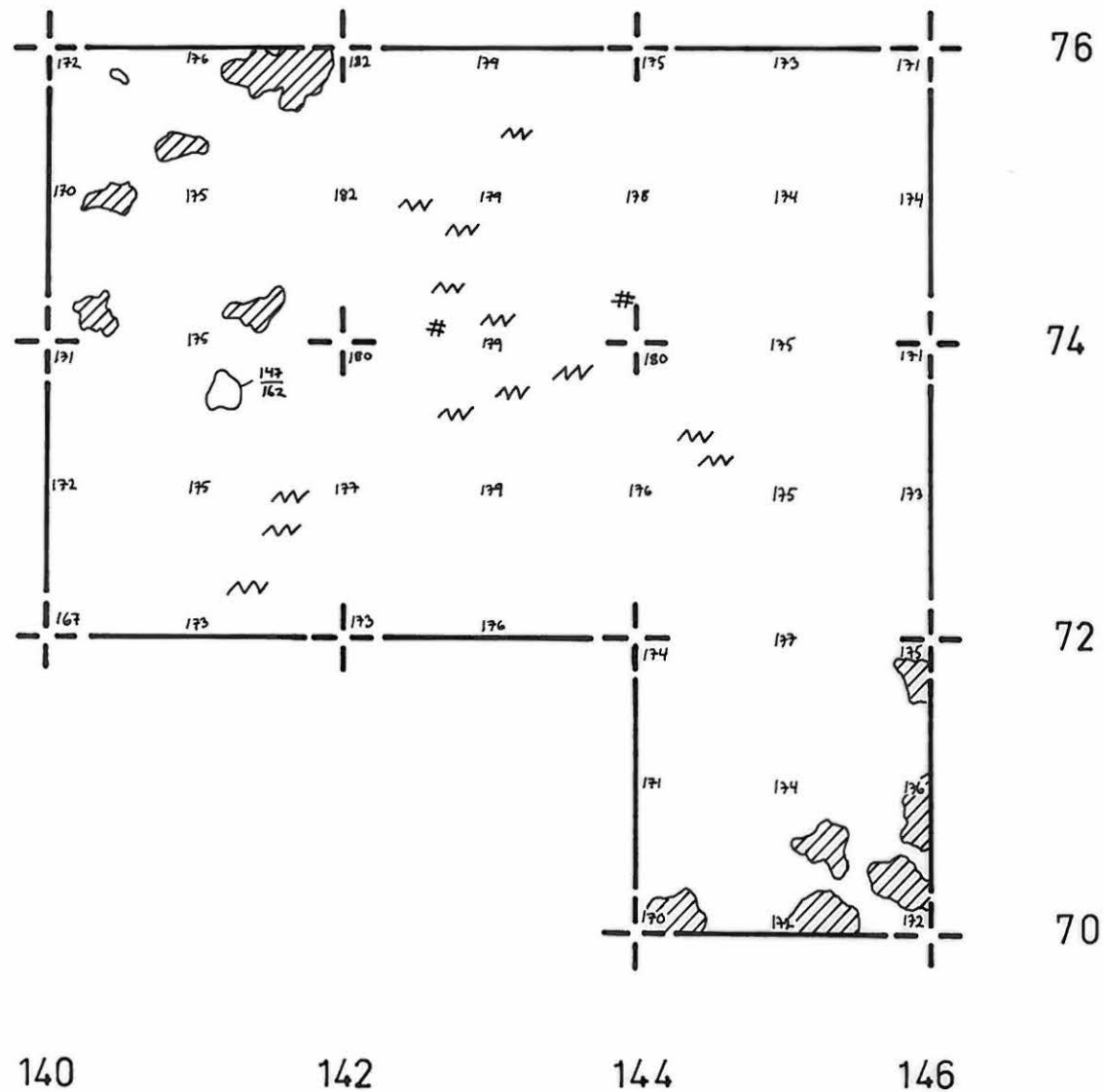
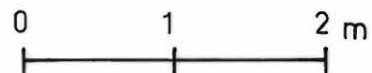

ruskea hiekka

ruostehiekka

hiili ja noki

puhdas hiekka

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

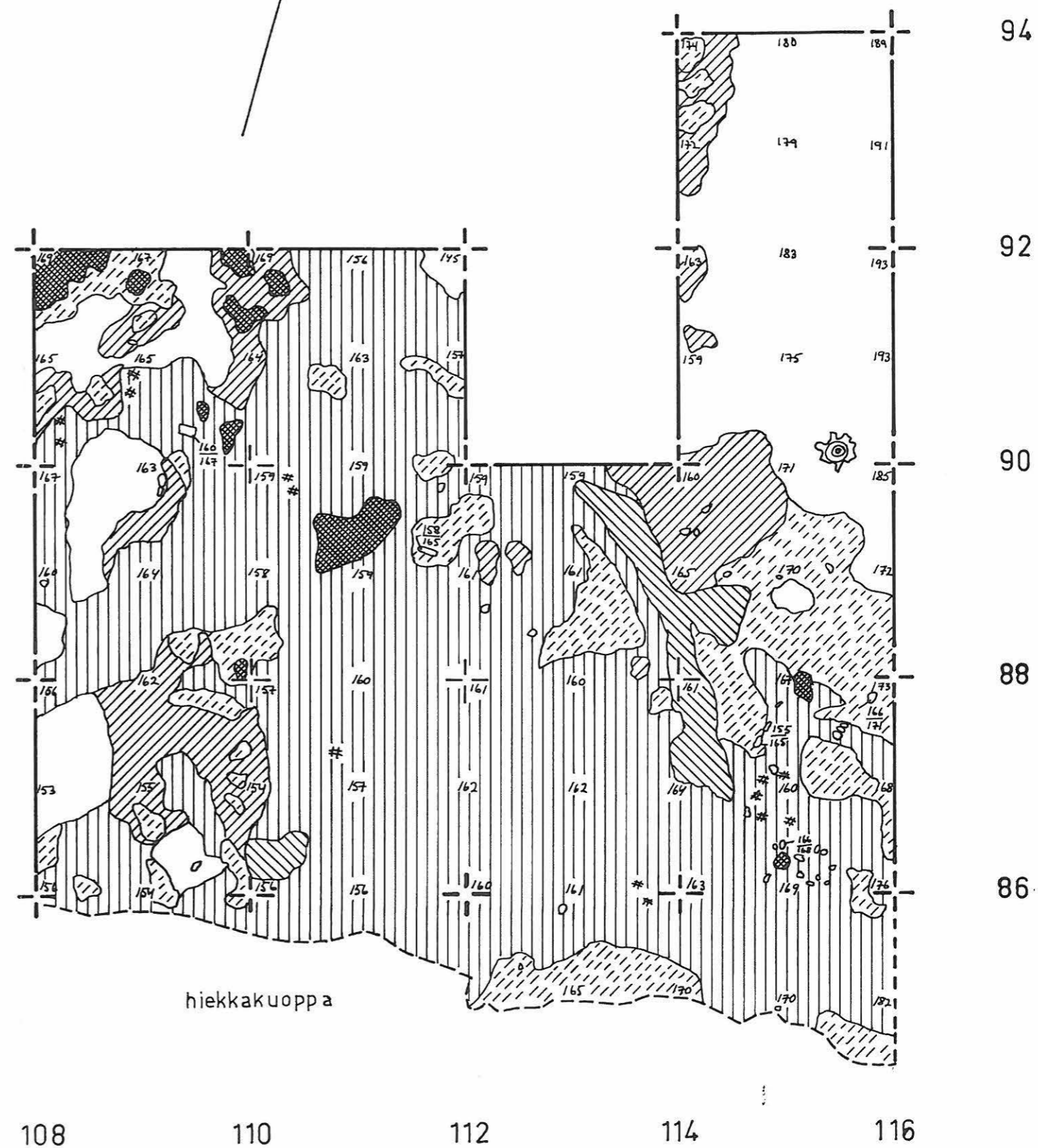
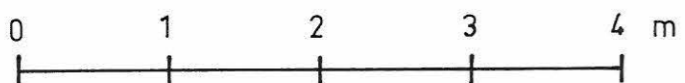
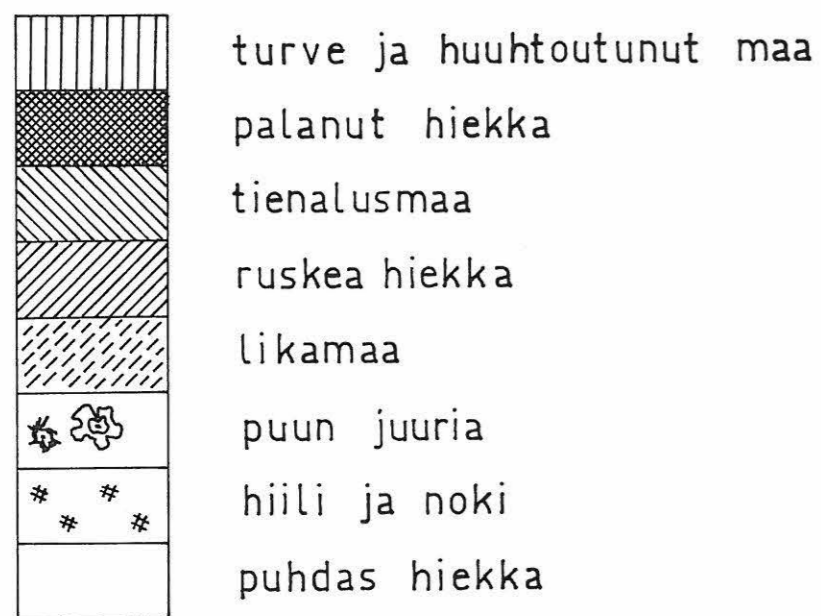
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 2, taso 1

Mk. = 1:50

Kp.1=297 (62,43 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

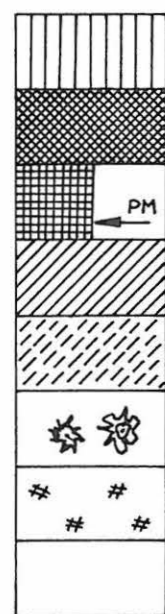
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 2, taso 2

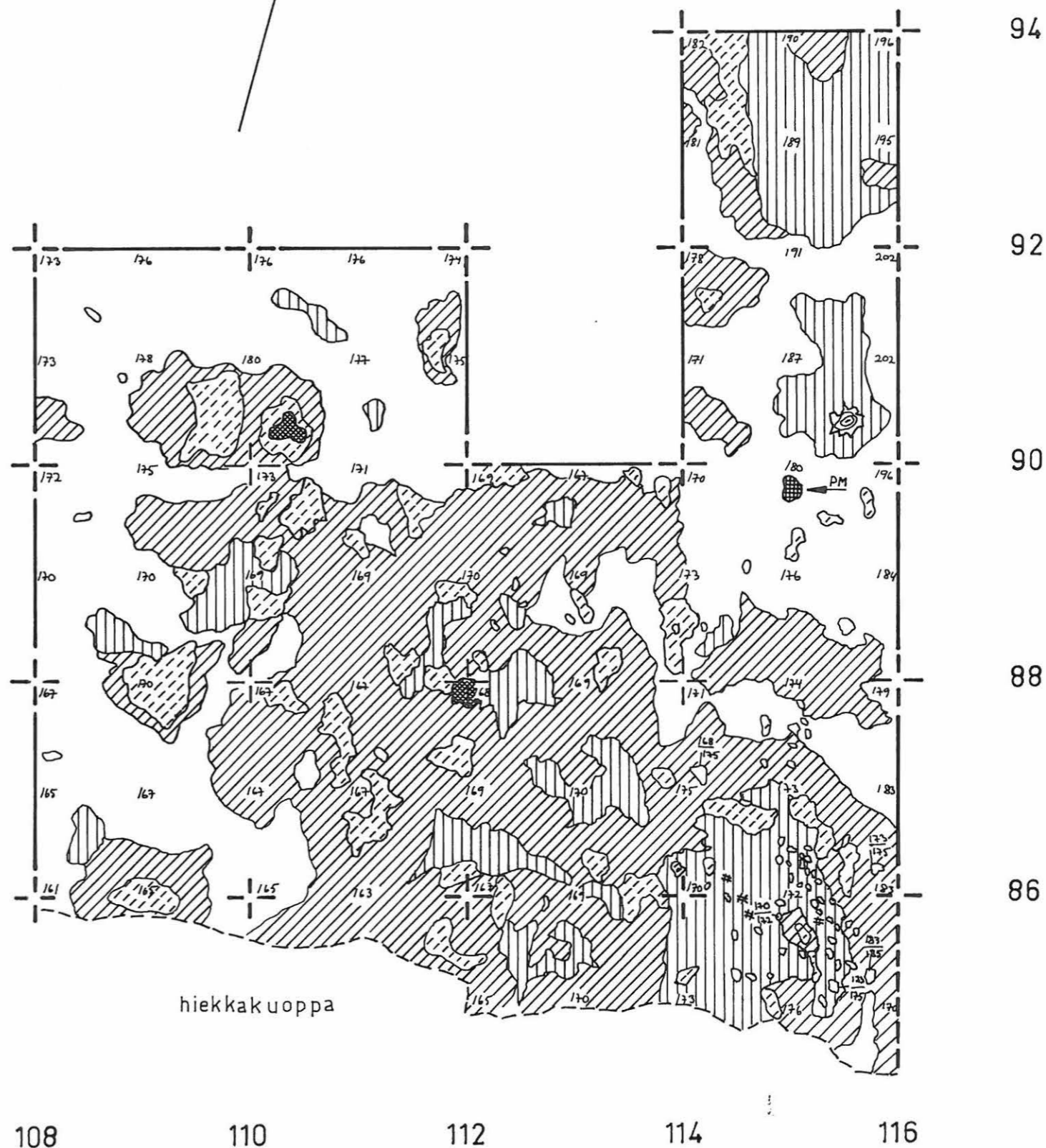
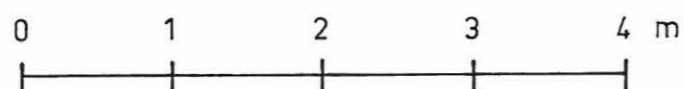
Mk. = 1:50

Kp.1 = 297 (62.43m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

turve ja huuhtoutunut maa
 palanut hiekka
 punamullan värjäämä hiekka
 ruskea hiekka
 likamaa
 puun juuria
 hiili ja noki
 puhdas hiekka

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

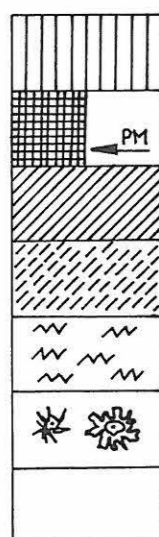
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 2, taso 3

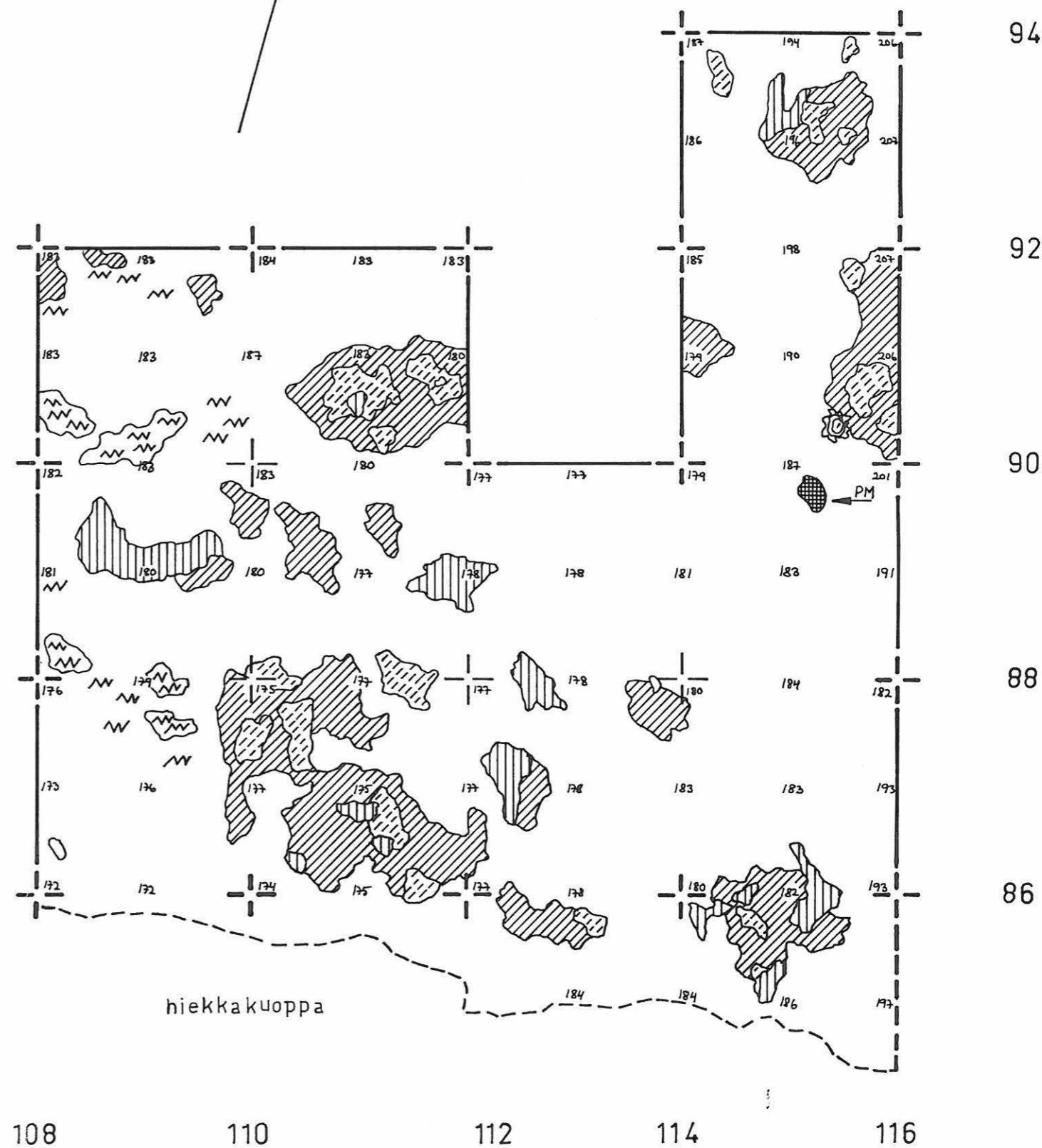
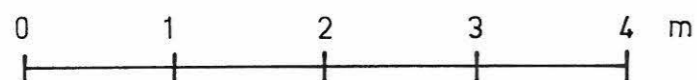
Mk. = 1:50

Kp.1 = 297 (62.43m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

turve ja huuhtoutunut maa
 punamullan värjäämä hiekka
 ruskea hiekka
 likamaa
 ruostehiekka
 puun juuria
 puhdas hiekka

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L.NIEMINEN

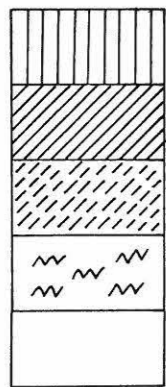
1984

Alue 2, taso 4

Mk. = 1:50

Kp.1= 297 (62.43 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

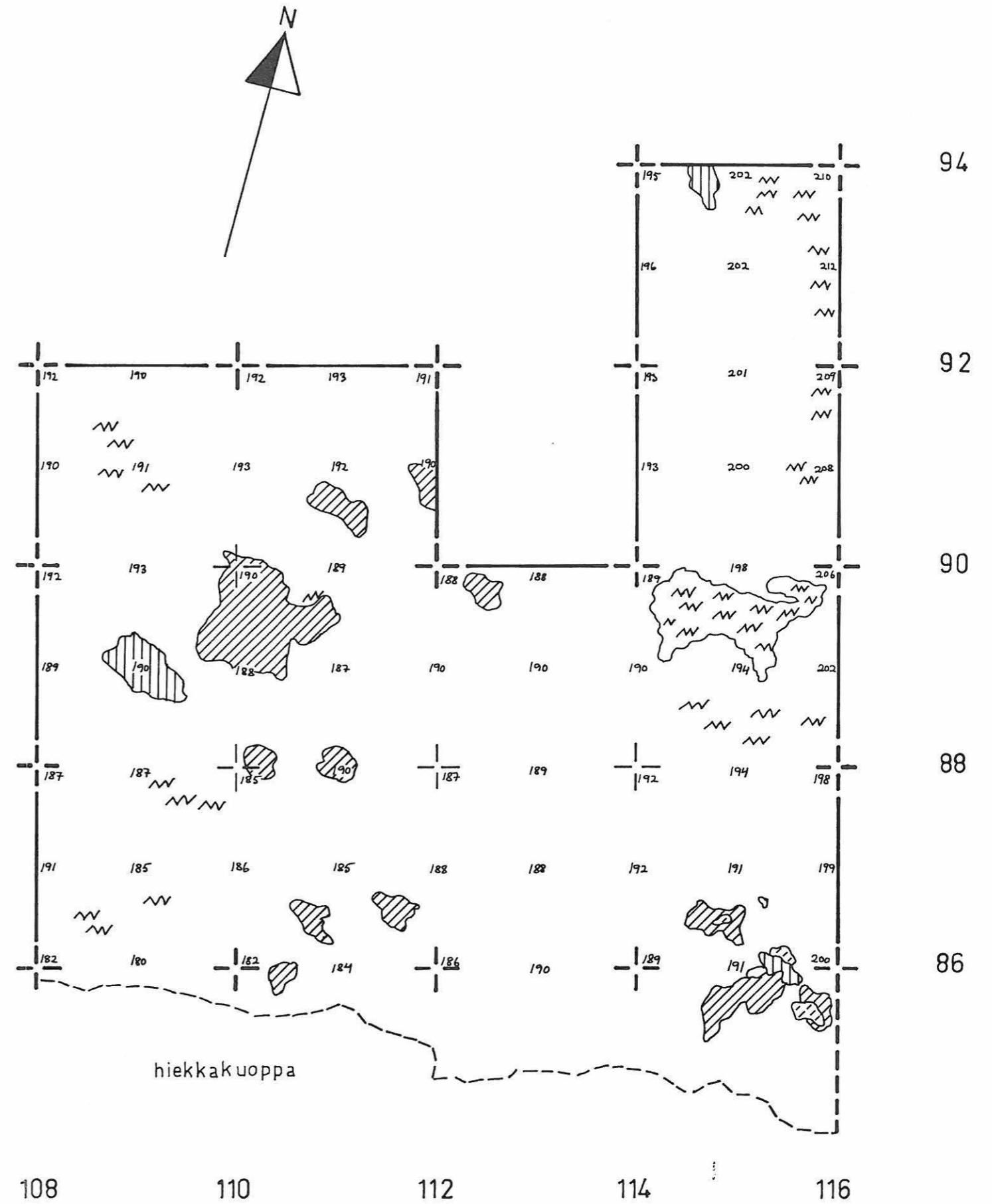
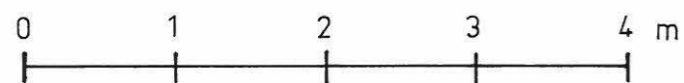
turve ja huuhtoutunut maa

ruskea hiekka

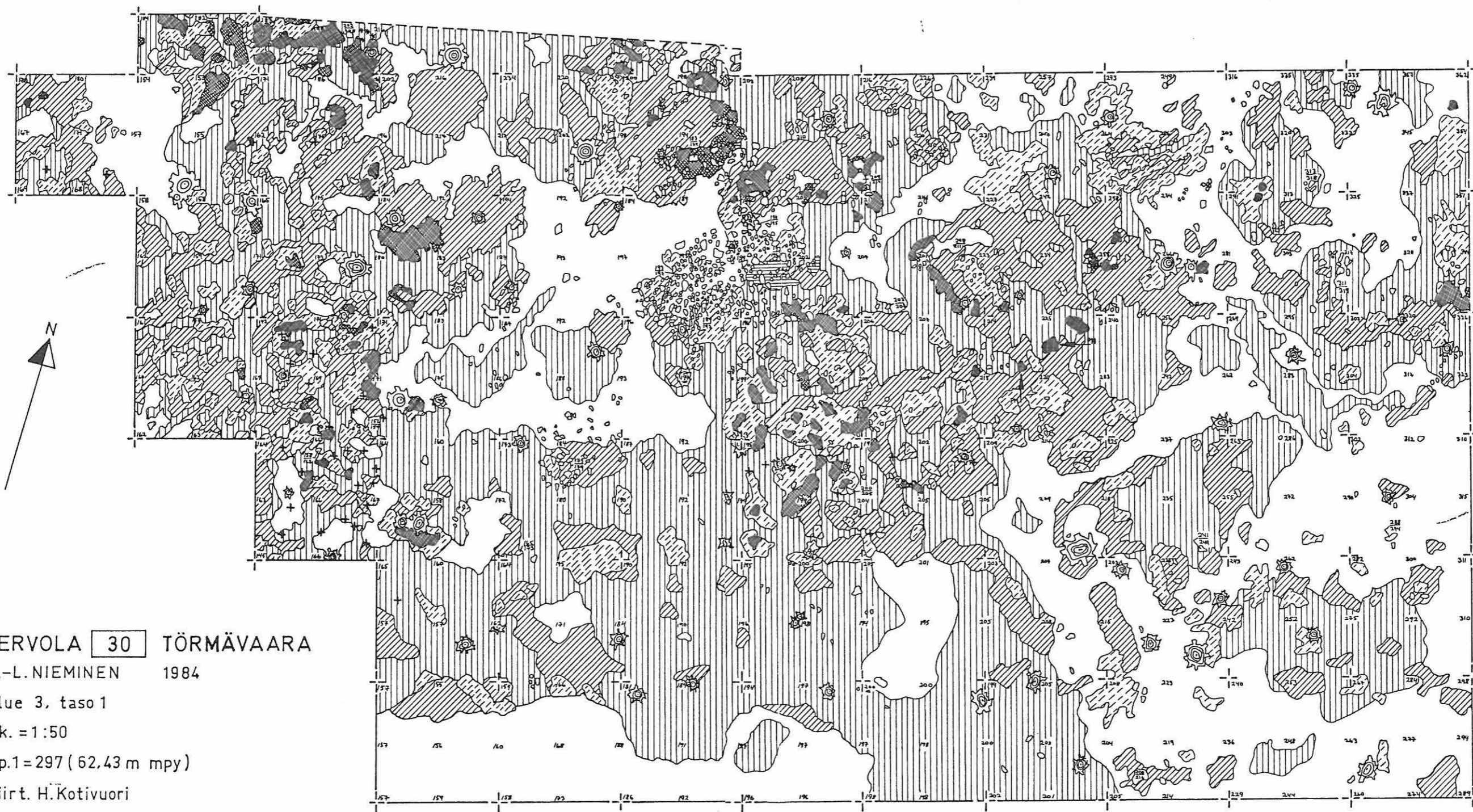
likamaa

ruostehiekka

puhdas hiekka

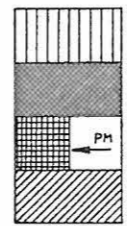
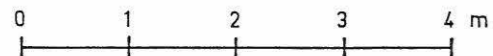

102 104 106 108 110 112 114 116 118 120 122 124 126

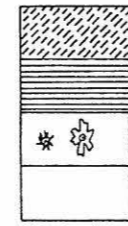

114
112
110
108
106
104
102

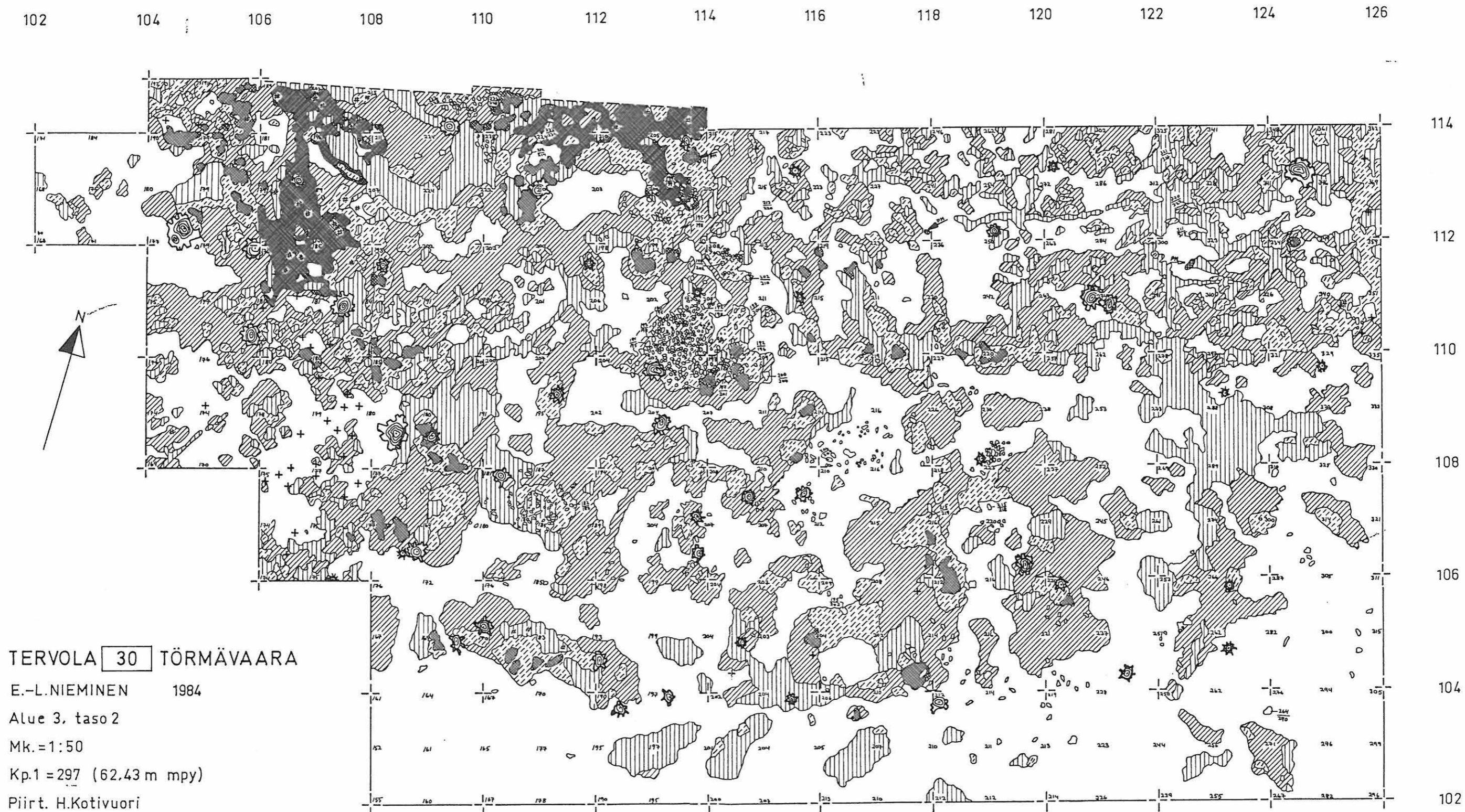
TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
 E.-L. NIEMINEN 1984
 Alue 3, taso 1
 Mk. = 1:50
 Kp.1 = 297 (62.43 m mpy)
 Piirt. H. Kotivuori

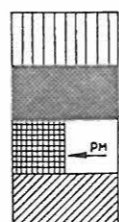
turve ja huuhtoutunut maa
 palanut hiekka
 punamullan värjäämä hiekka
 ruskea hiekka

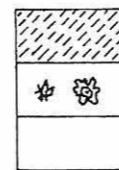
likamaa + punamultaa
 savi
 puun juuria
 puhdas hiekka

0 1 2 3 4 m

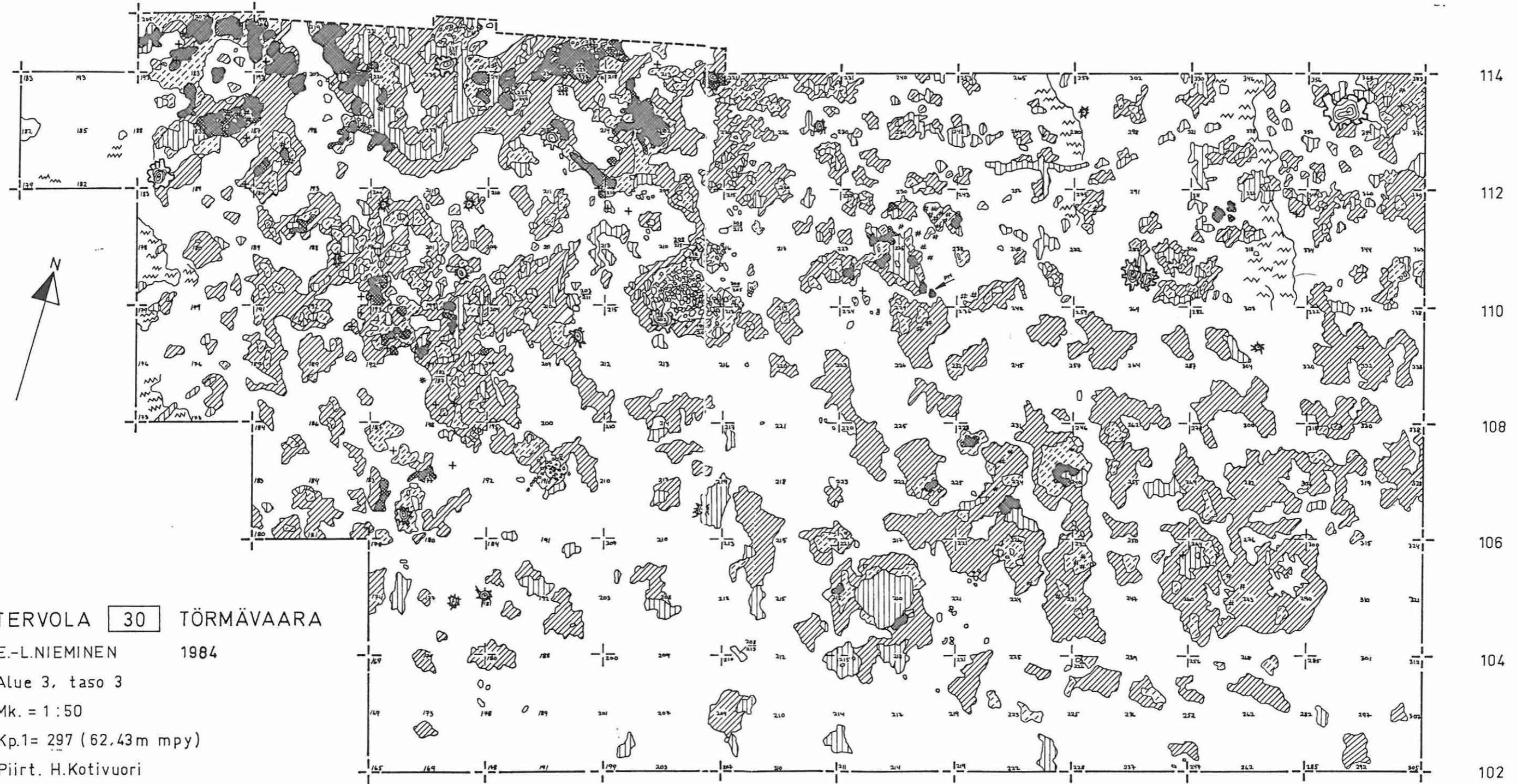

turve ja huuhtoutunut maa
palanut hiekka
punamullan värjäämä hiekka
ruskea hiekka

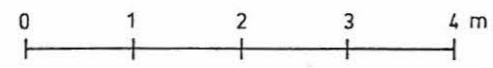

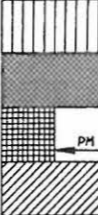
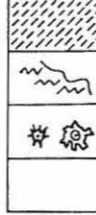

likamaa
puun juuria
puhdas hiekka
punamultaa

102 104 106 108 110 112 114 116 118 120 122 124 126

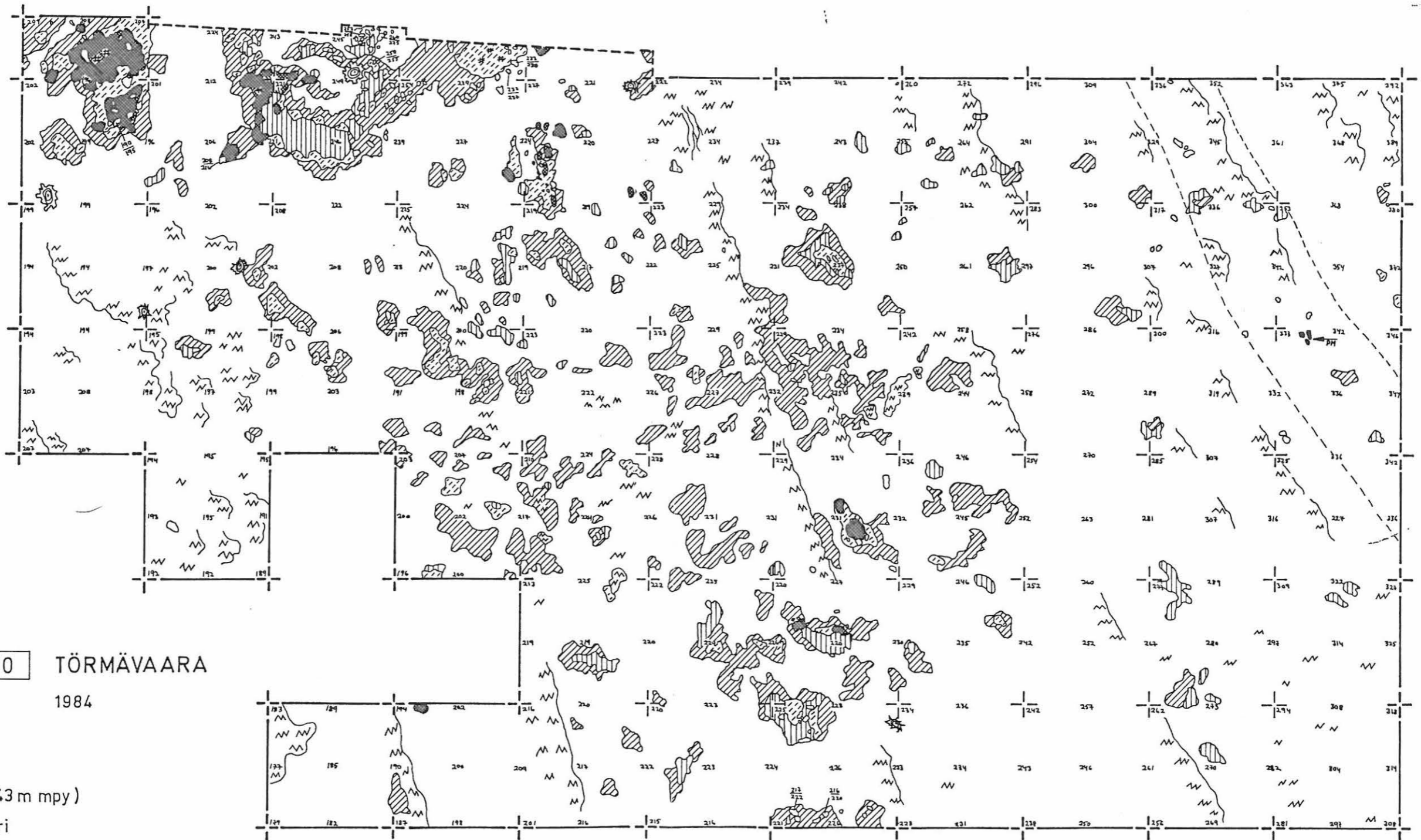

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
 E.-L.NIEMINEN 1984
 Alue 3, taso 3
 Mk. = 1:50
 Kp.1= 297 (62.43m mpy)
 Piirt. H.Kotivuori

	turve ja huuhtoutunut maa		likamaa		hiili ja noki
	palanut hiekka		ruostehiekka	+	punamultaa
	punamullan värjäämä hiekka		puun juuria		
	ruskea hiekka		puhdas hiekka		

104 106 108 110 112 114 116 118 120 122 124 126

114
112
110
108
106
104
102

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

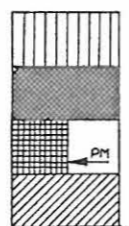
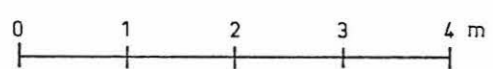
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 3, taso 4

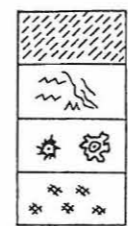
Mk. = 1:50

Kp.1 = 297 (62.43 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

turve ja huuhtoutunut maa
 palanut hiekka
 punamullan värjäämä hiekka
 ruskea hiekka

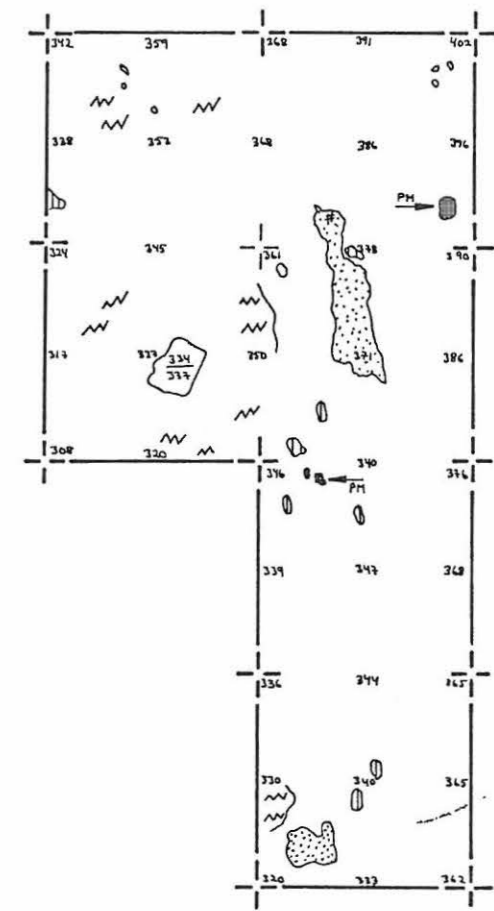
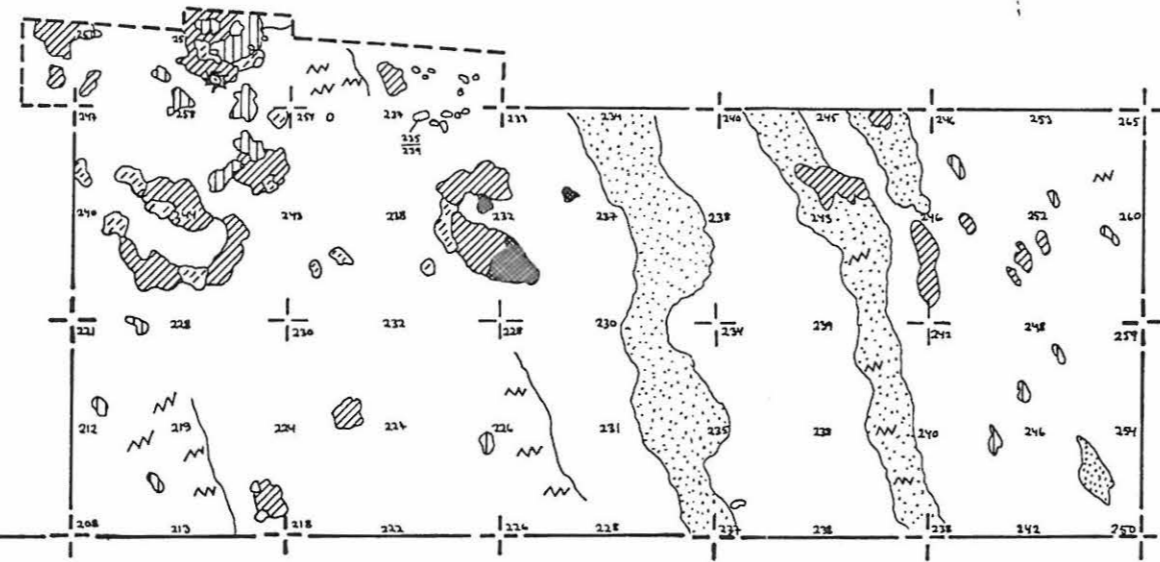
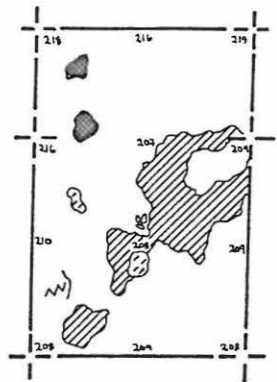

Likamaa
 ruostehiekka
 puun juuria
 hiili ja noki

puhdas hiekka
 vanhan kaivanteen reunakohta

104 106 108 110 112 114 116 118 120 122 124 126

114
112
110
108
106
104
102

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

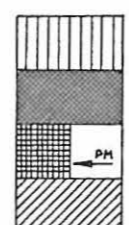
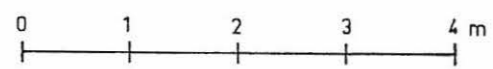
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 3, taso 5

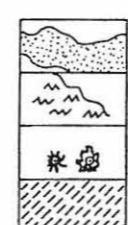
Mk. = 1:50

Kp.1 = 297 (62.43 m mpy)

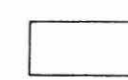
Piirt. H.Kotivuori

turve ja huuhtoutunut maa
palanut hiekka
punamullan värjäämä hiekka
ruskea hiekka

mangaanihiekkä
ruostehiekka
puun juuria
likamaa

puhdas hiekka

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

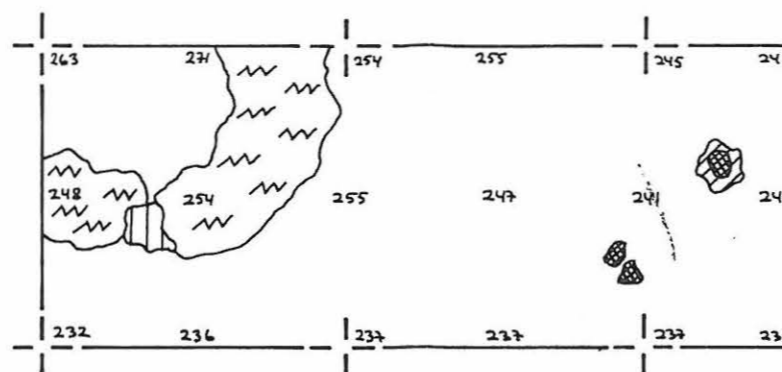
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 3, taso 6

Mk. = 1:50

Kp.1 = 297 (62.43 m mpy)

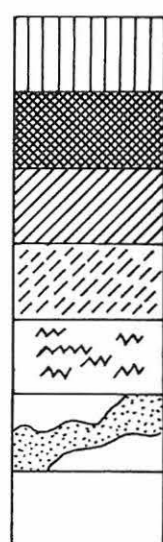
Piirt. H.Kotivuori

114

112

110

turve ja huuhtoutunut maa

palanut hiekka

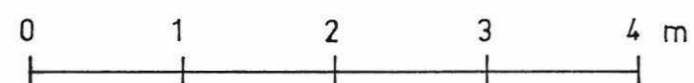
ruskea hiekka

likamaa

ruostehiekka

mangaanihiekka

puhdas hiekka

108

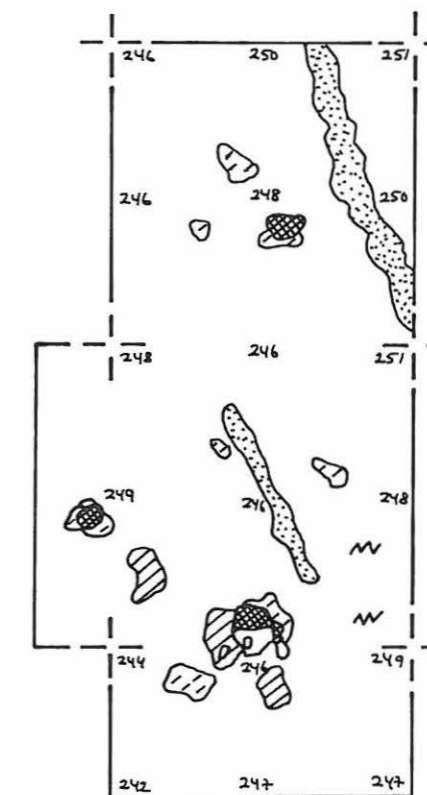
110

112

114

116

118

108

106

104

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

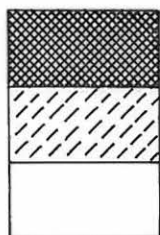
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 3, taso 7

Mk. = 1:50

Kp.1 = 297 (62.43 m mpy)

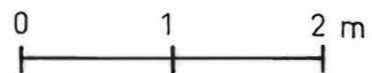
Piirt. H.Kotivuori

palanut hiekka

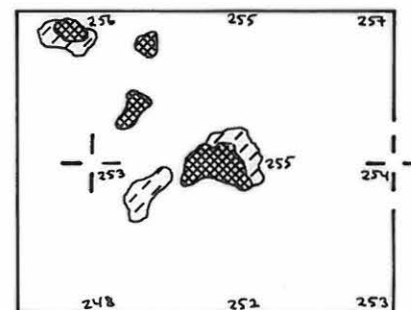
likamaa

puhdas hiekka

sivu 40

106

104

116

118

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

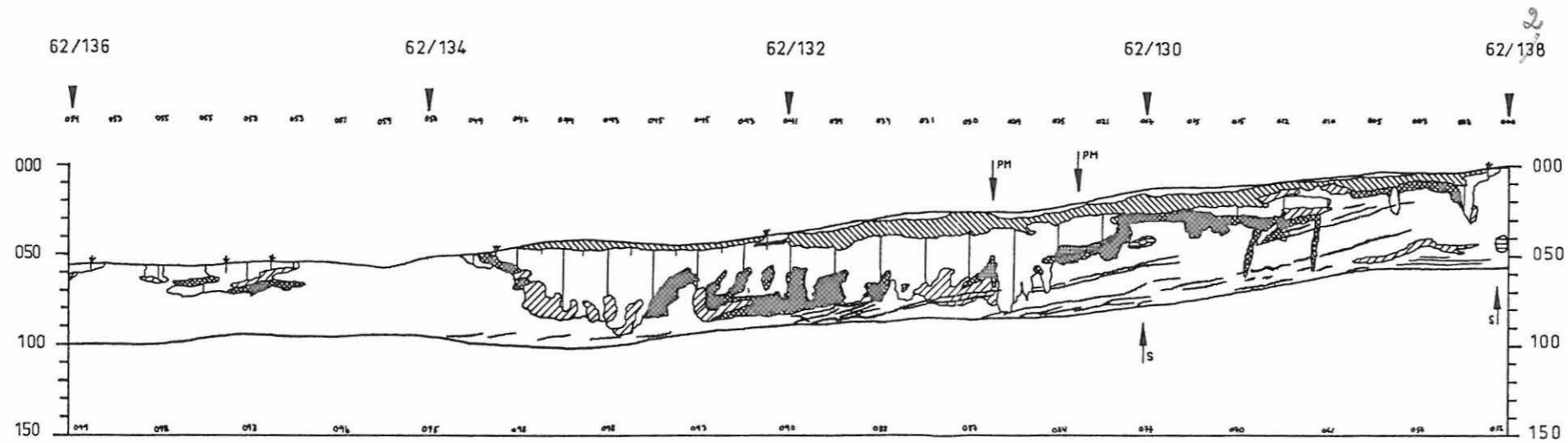
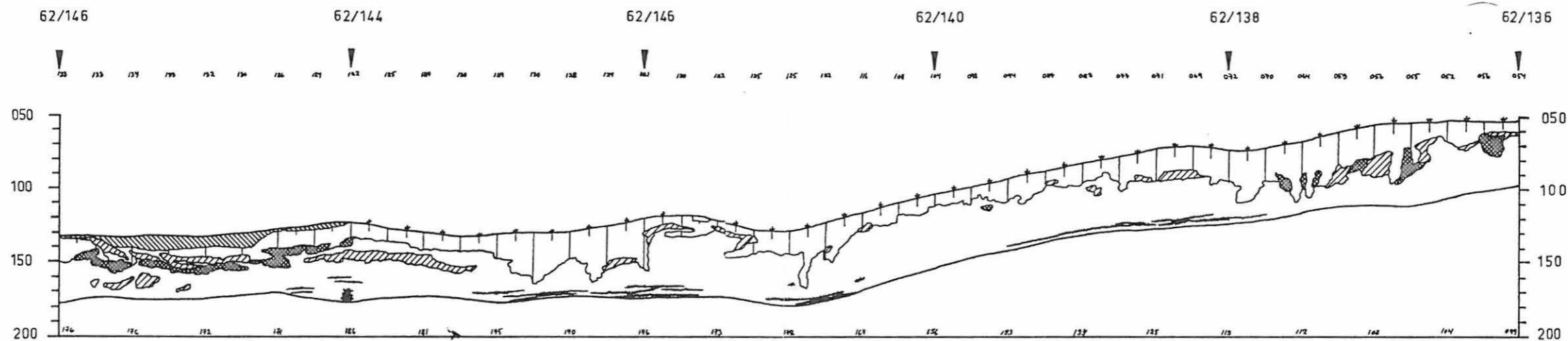
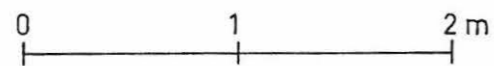
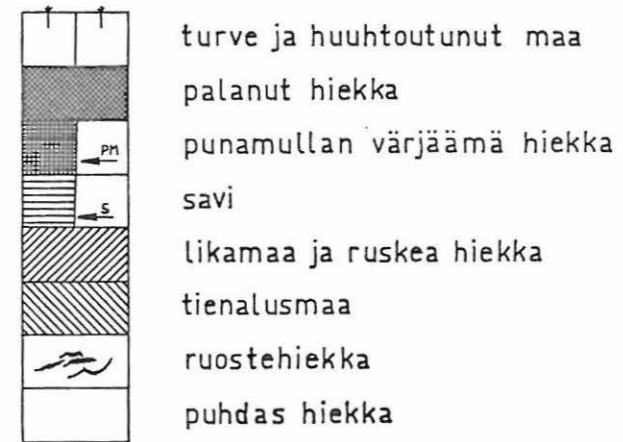
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 1, E-W -profiili 62/146-130 pohjoisesta

Mk. = 1:25

Kp. 1 = 102 (62.43 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

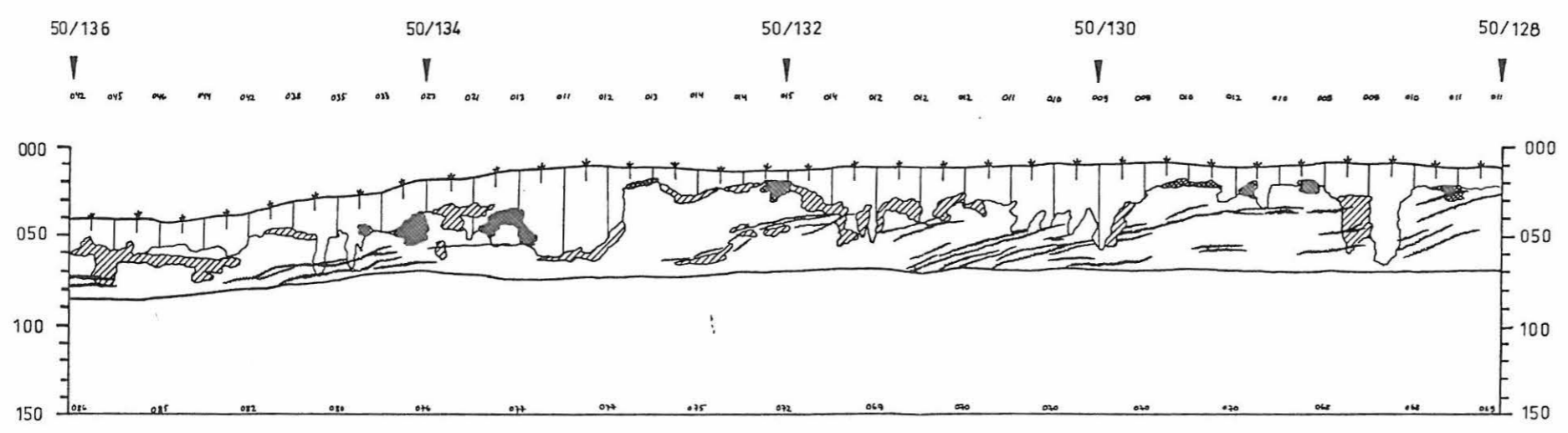
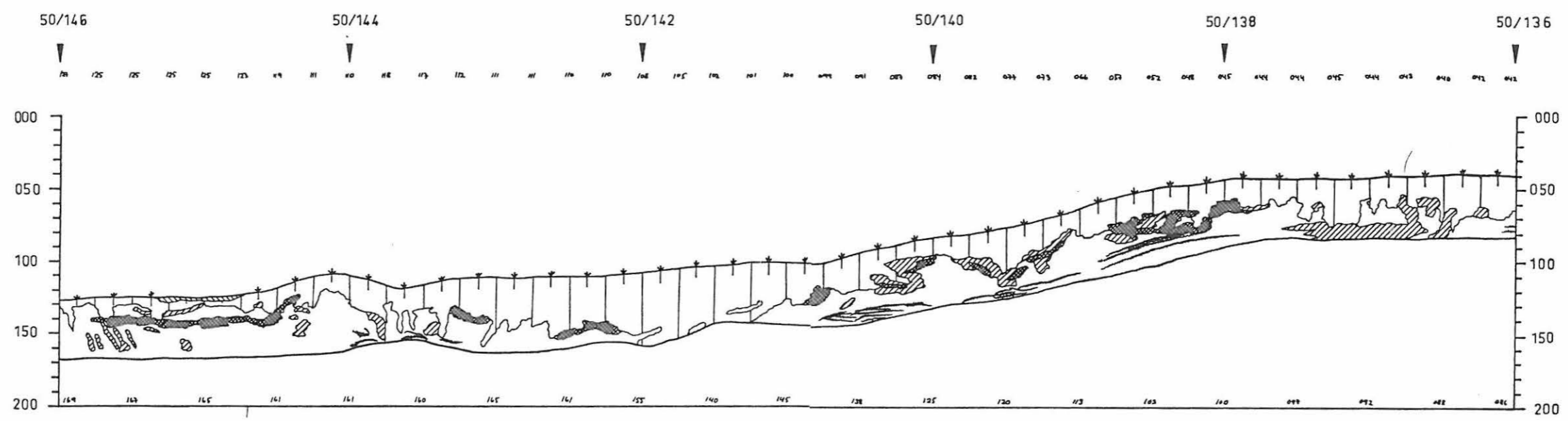
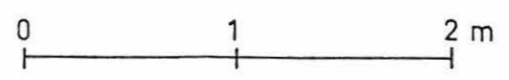
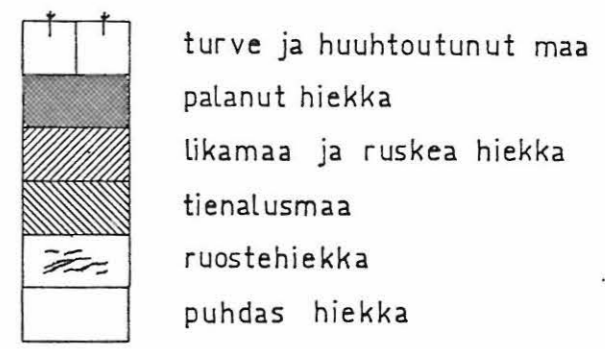
E-L.NIEMINEN 1984

Alue 1, E-W -profiili 50/146-128 pohjoisesta

Mk. = 1:25

Kp. 1 = 102 (62,43 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E-L.NIEMINEN 1984

Alue 1, E-W -profiili 40/148-138 pohjoisesta

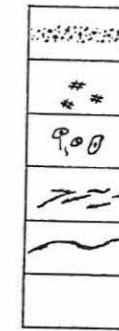
Mk. = 1:25

Kp.1=102 (62.43 m mpy)

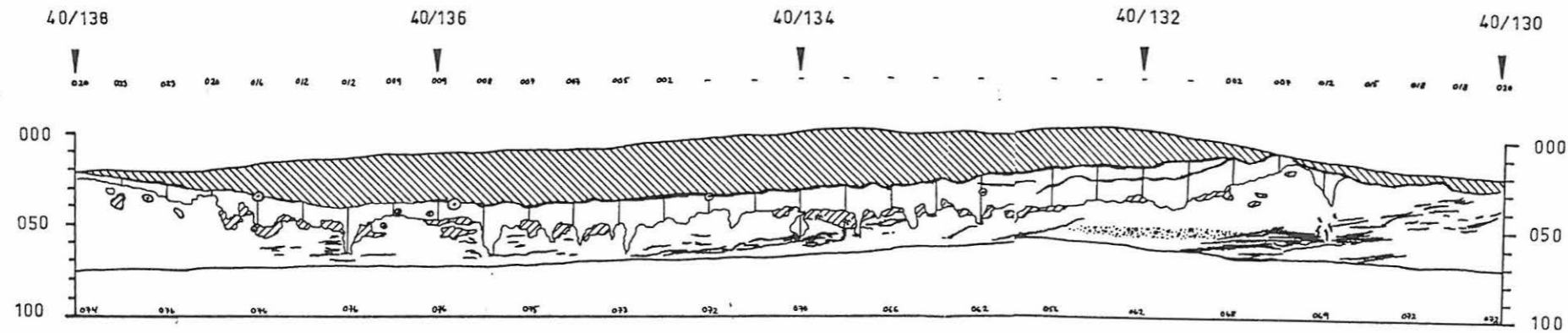
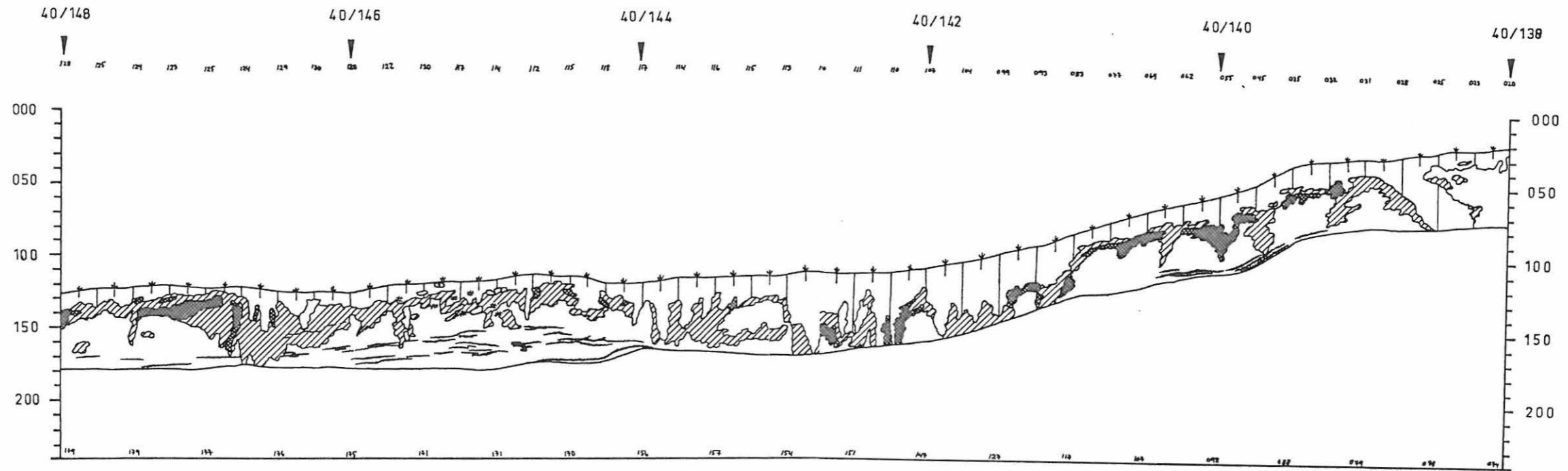
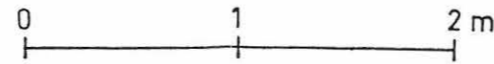
Piirt. H.Kotivuori

turve ja huuhtoutunut maa
 palanut hiekka
 likamaa ja ruskea hiekka
 tienalusmaa

sora
 hiili ja noki
 puun juuria
 ruostehiekka
 vanha pintaturve
 puhdas hiekka

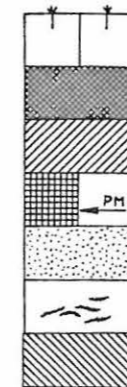
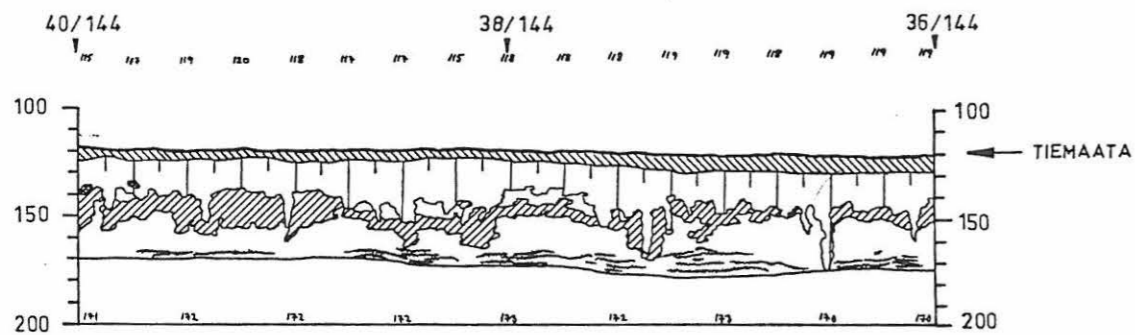
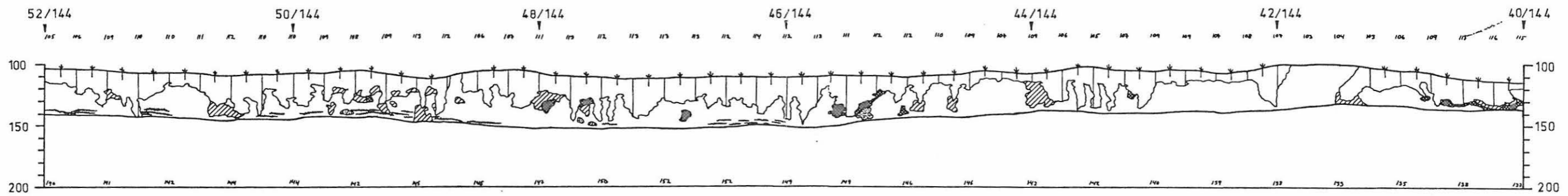
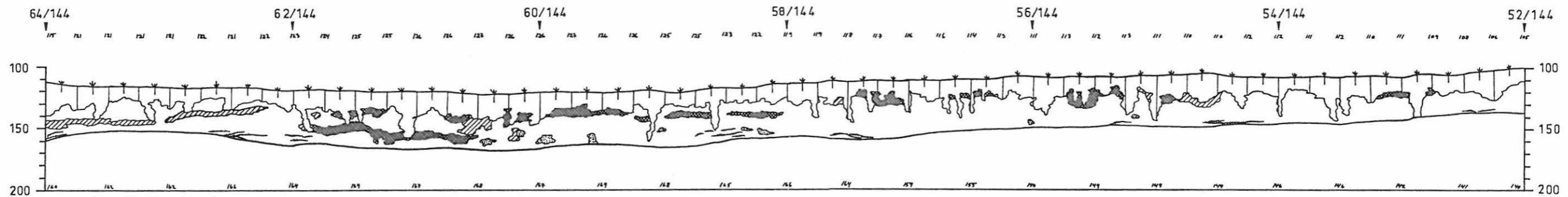
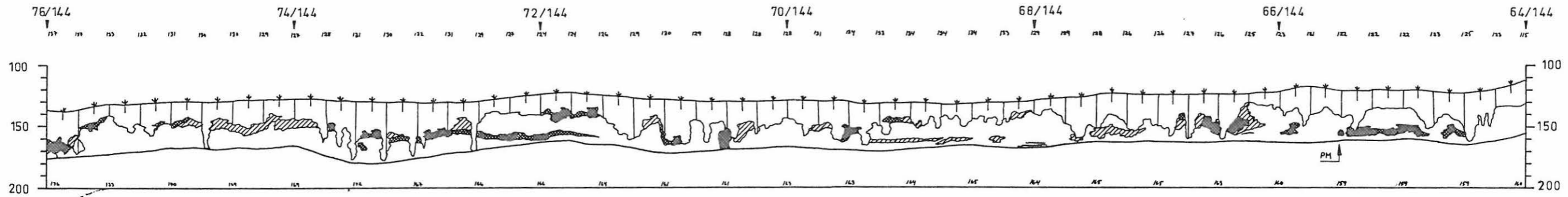
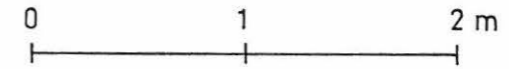
TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 1, N-S-profiili 76-40/144 lännestä

Mk. = 1 : 25, Kp.1=102(62.34 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

- turve ja huuhtoutunut maa
- puhdas hiekka
- palanut hiekka
- likamaa ja ruskea hiekka
- punamullan värjäämä hiekka
- mangaanihiekka
- ruostehiekka
- tienalusmaa

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L.NIEMINEN 1984

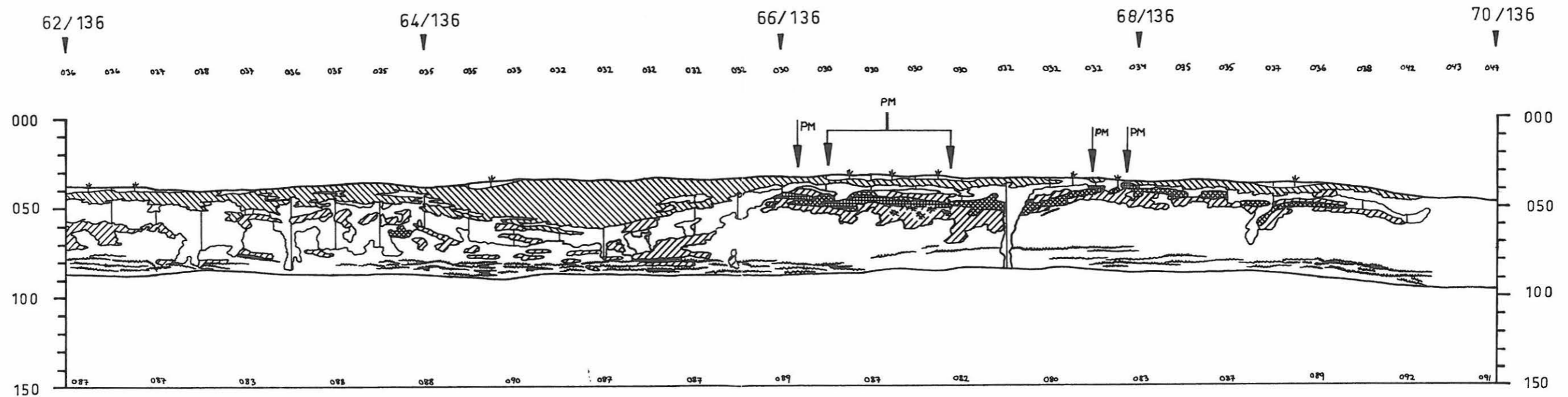
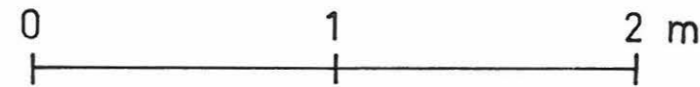
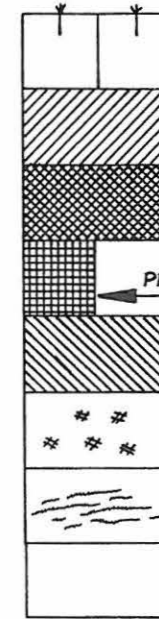
Alue 1, S-N -profiili 62-70/136 idästä

Mk. = 1:25

Kp. 1 = 102 (62.43 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

turve ja huuhtoutunut maa
 likamaa ja ruskea hiekka
 palanut hiekka
 punamullan värjäämä hiekka
 tienalusmaa
 hiili ja noki
 ruostehiekka
 puhdas hiekka

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

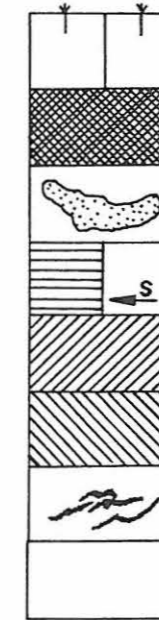
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 1, S-N -profiili 40-48/146 idästä

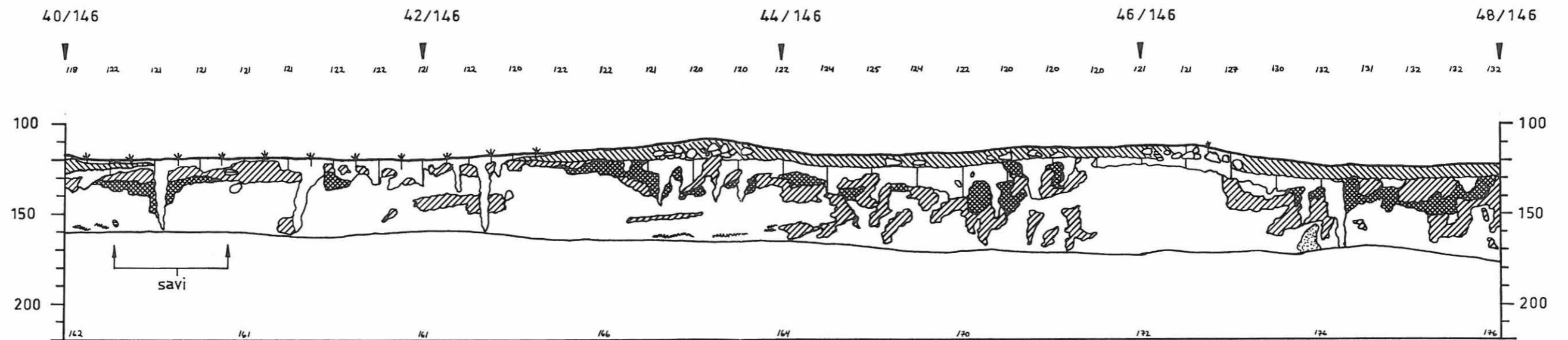
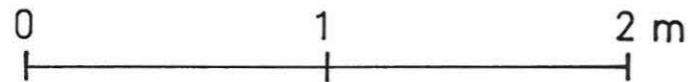
Mk. = 1:25

Kp.1 = 102 (62.43 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

turve ja huuhtoutunut maa
 palanut hiekka
 mangaanihiekkä
 savi
 likamaa ja ruskea hiekka
 tienalusmaa
 ruostehiekka
 puhdas hiekka

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 3, S-N -profiili 106-114/106 idästä

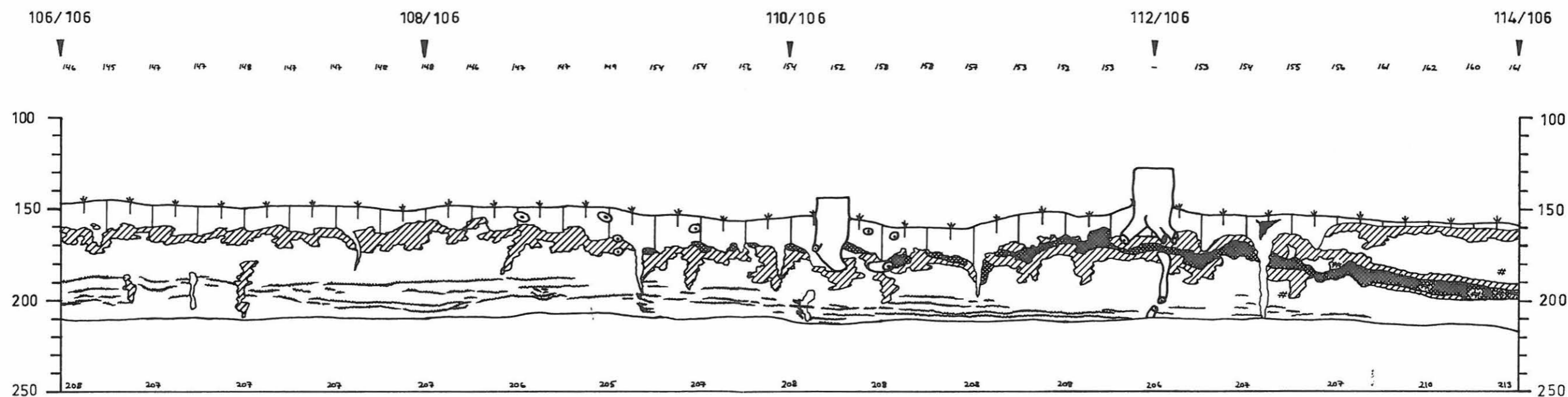
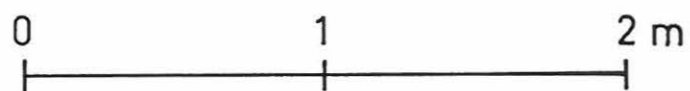
Mk. = 1 : 25

Kp.1 = 297 (62,43 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

turve ja huuhtoutunut maa
 likamaa ja ruskea hiekka
 palanut hiekka
 hiili ja noki
 ruostehiekka
 vanha pintaturve
 puun juuria
 puhdas hiekka

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

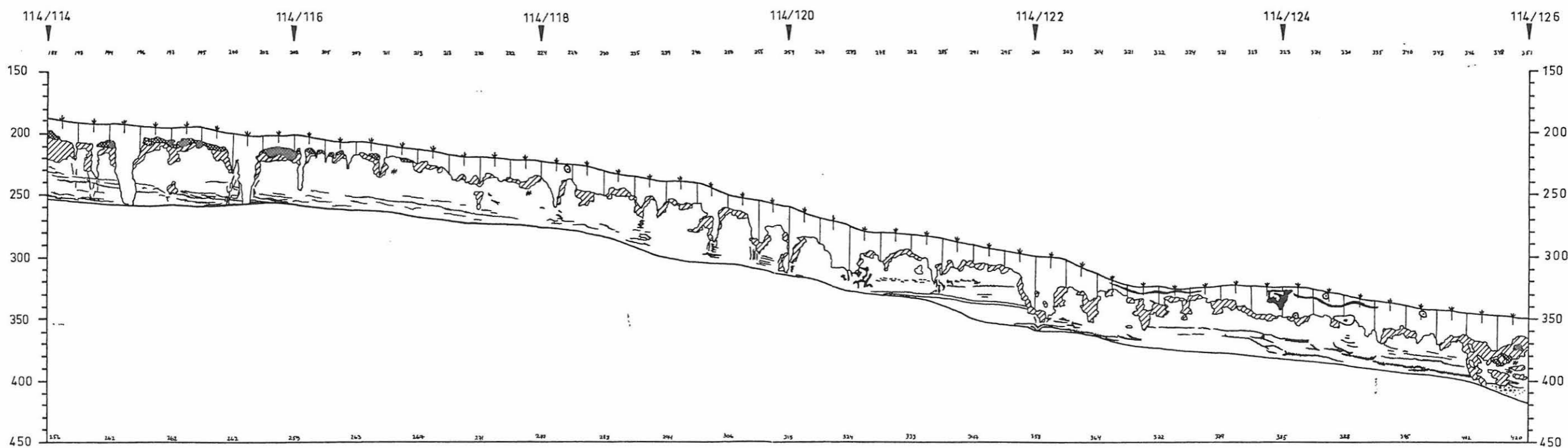
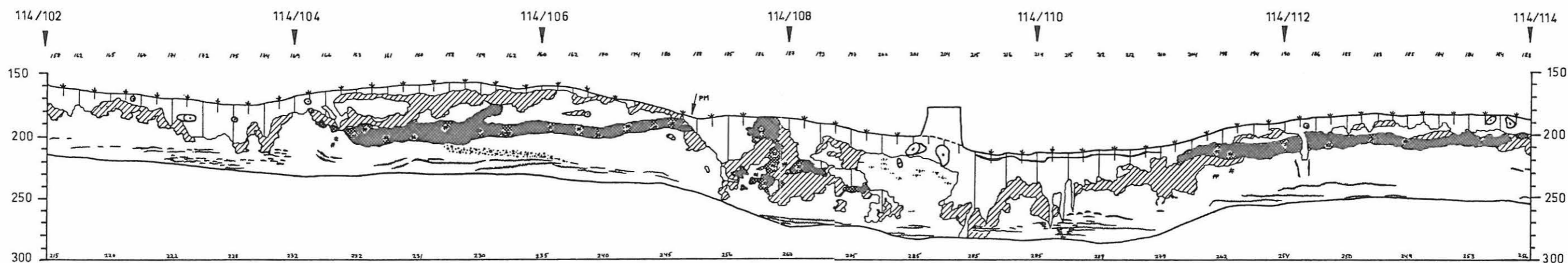
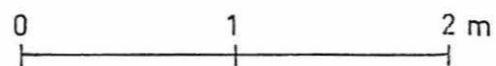
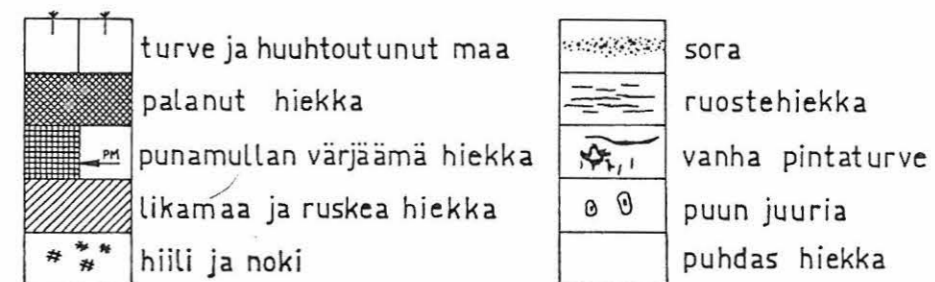
E.-L.NIEMINEN 1984

Alue 3. W-E -profiili 114/102-126 etelästä

Mk. = 1:25

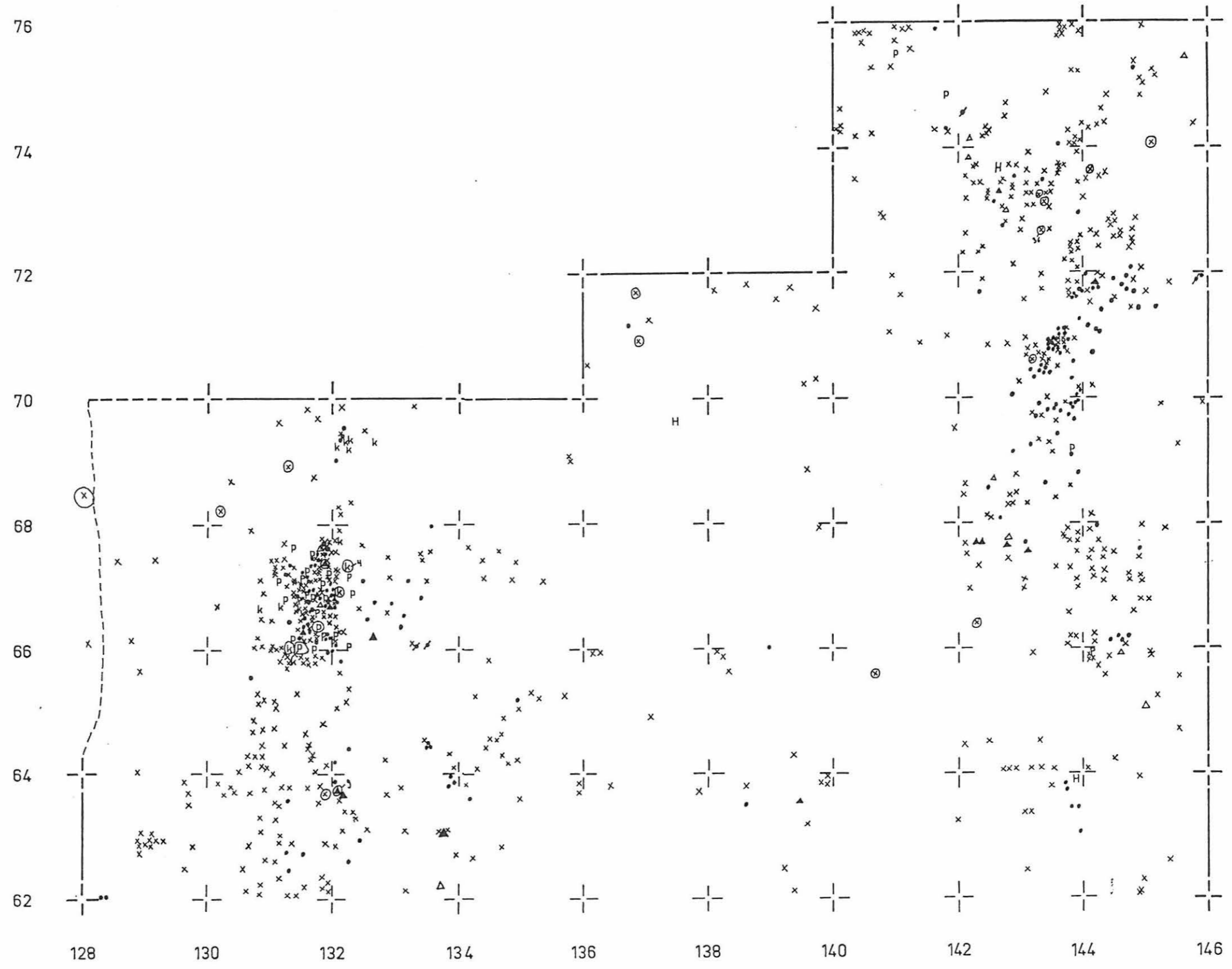
Kp.1 = 297 (62.34 m mpy)

Piirt. H.Kotivuori

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
 E.-L. NIEMINEN 1984
 LÖYTÖKARTTA MK 1:50
 Kaivausalue 1, pohjoisosa
 Tasot 1 & 2

- x KVARTSI
- LIUSKE
- ✓ LIUSKE-ESINE
- H HIÖIN, HIOMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

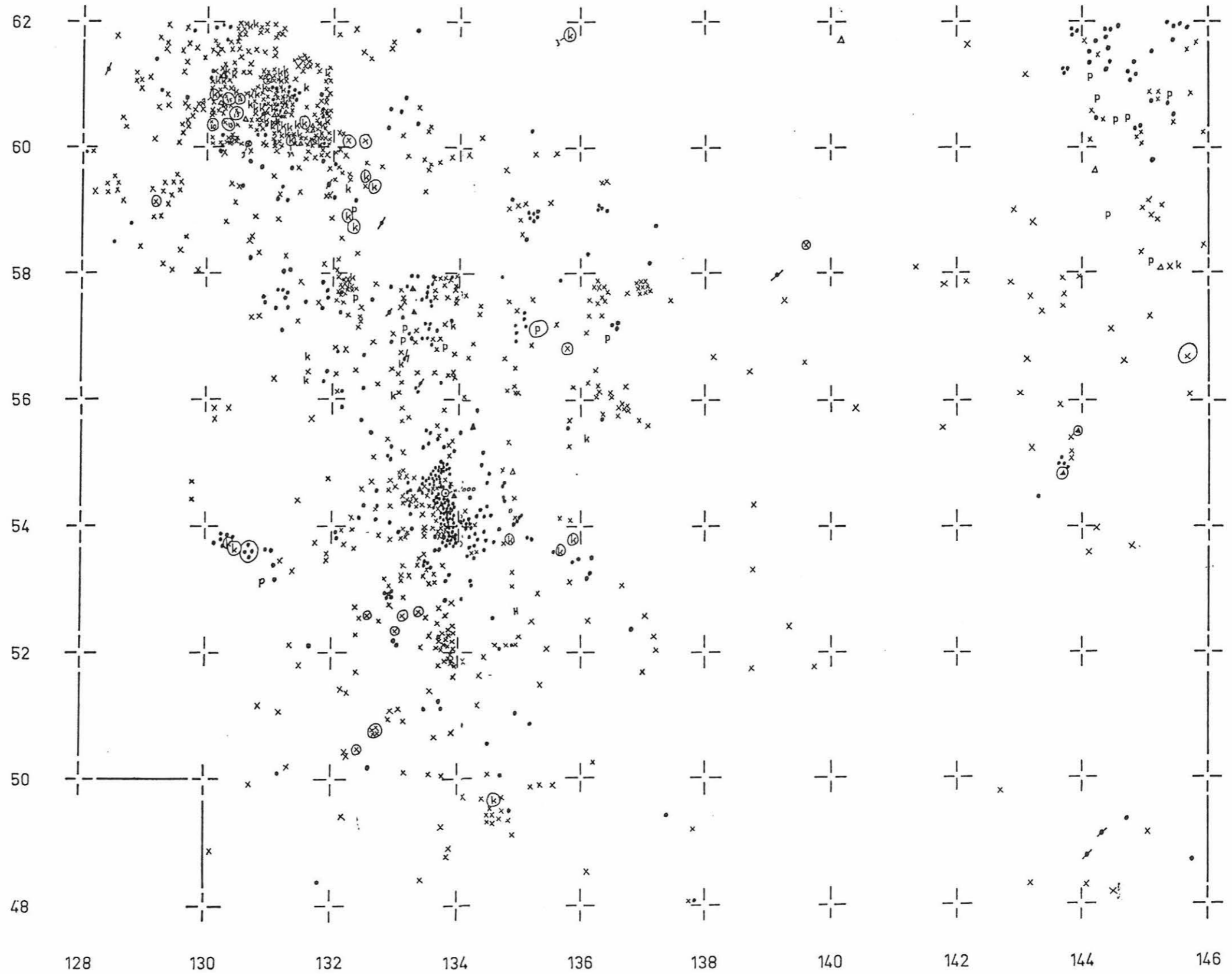
E.-L. NIEMINEN 1984

LÖYTÖKARTTA MK 1:50

Kaivausalue 1, keskiosa

Tasot 1 & 2

- x KVARTSI
- LIUSKE
- ⚡ LIUSKE-ESINE
- H HIÖIN, HIOMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

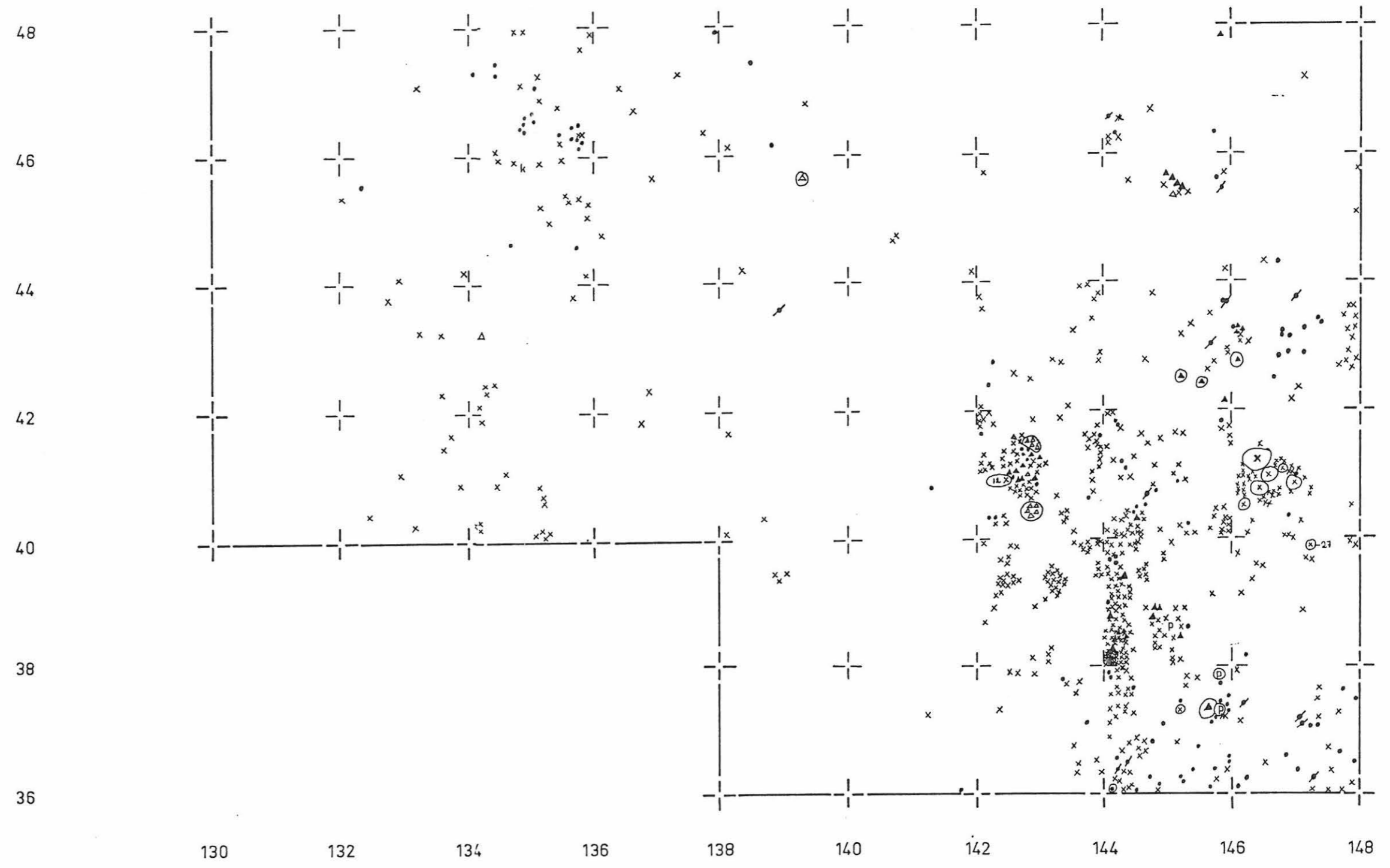
E.-L. NIEMINEN 1984

LÖYTÖKARTTA MK 1:50

Kaivausalue 1, eteläosa

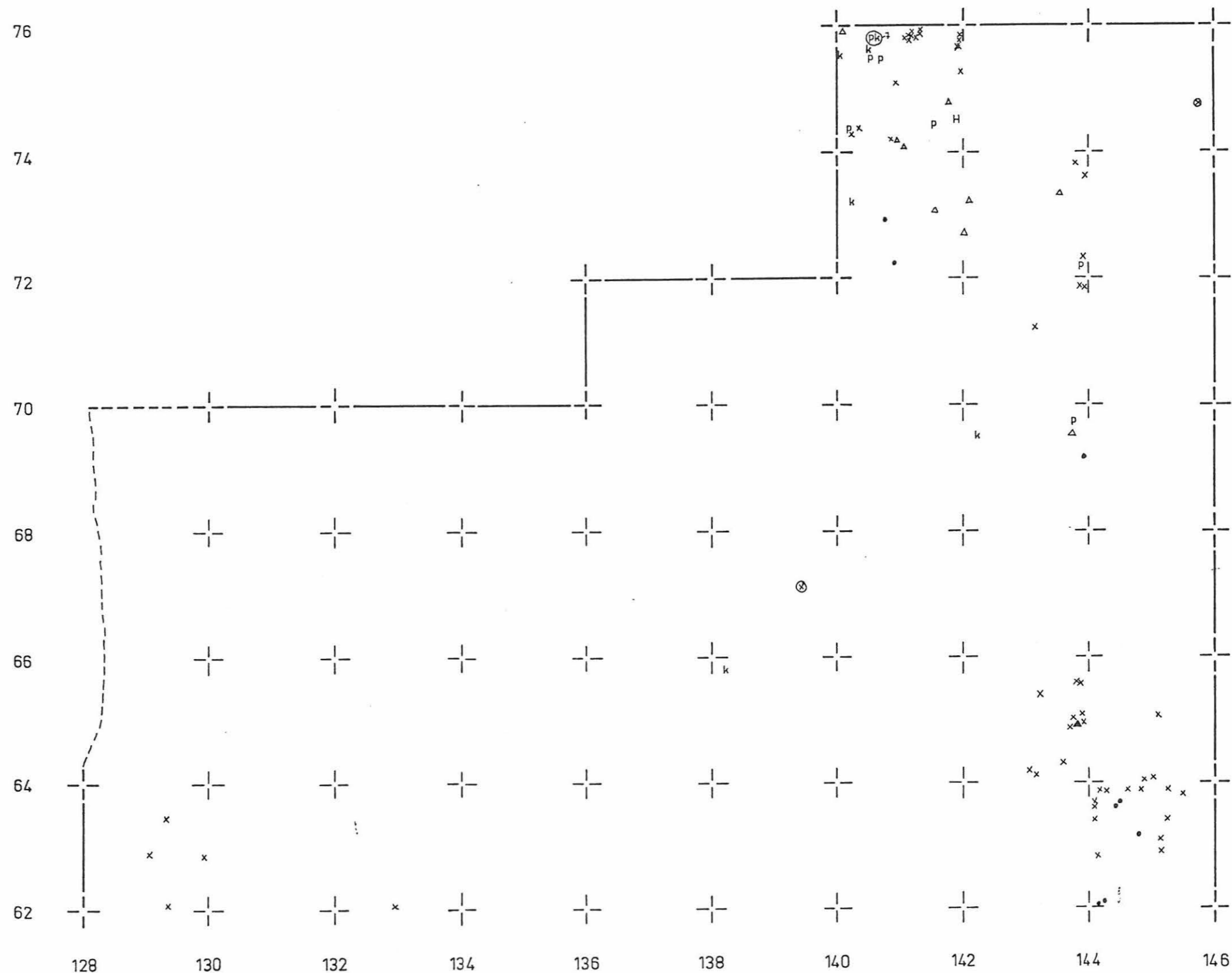
Tasot 1 & 2

- x KVARTSI
- LIUSKE
- LIUSKE-ESINE
- H HIIDIN, HIOMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
 E.-L. NIEMINEN 1984
 LÖYTÖKARTTA MK 1:50
 Kaivausalue 1, pohjoisosa
 Tasot 3, 4 ja 5

- x KVARTSI
- LIUSKE
- ⚡ LIUSKE-ESINE
- H HIÖIN. HIOMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- △ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

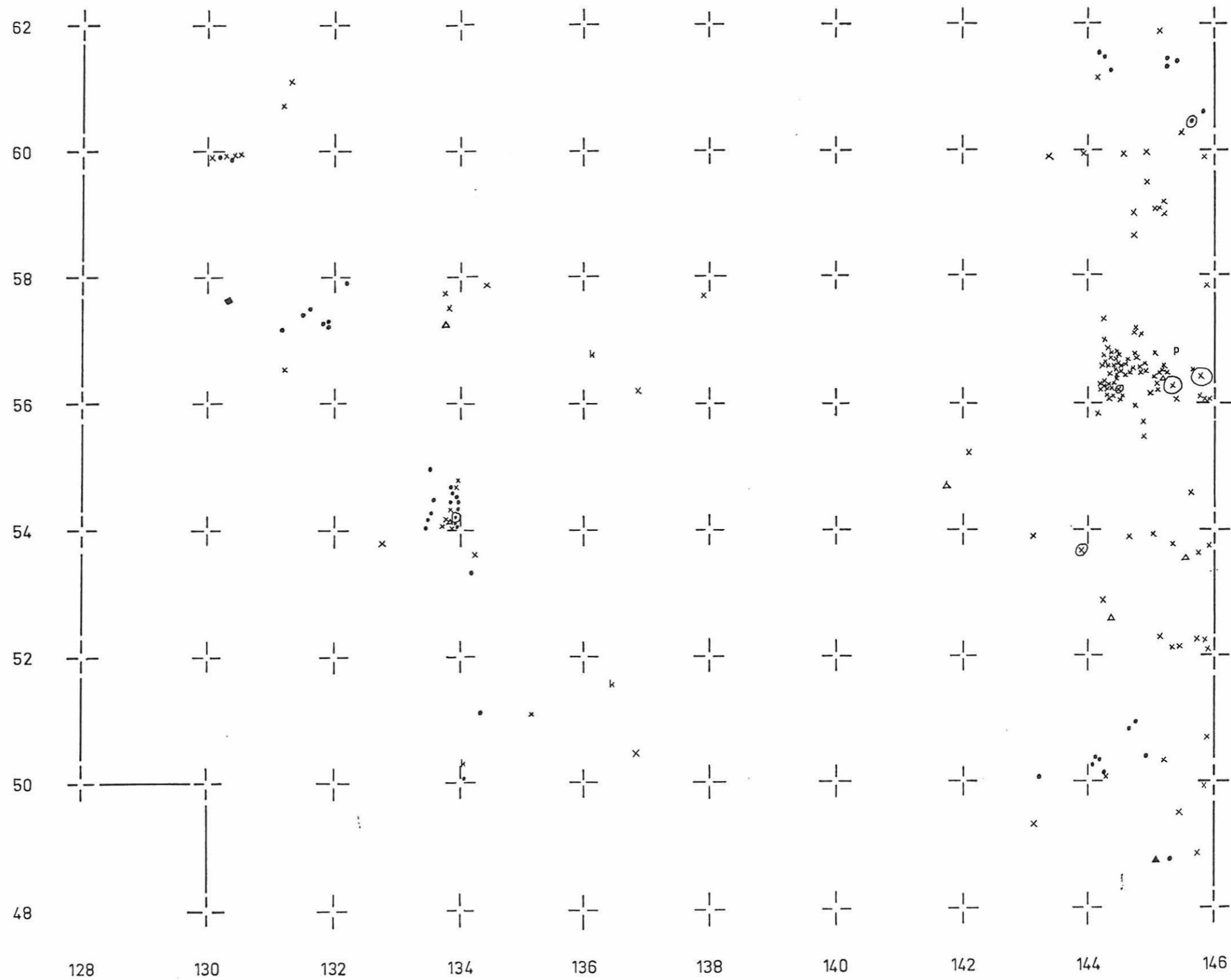
E.-L. NIEMINEN 1984

LÖYTÖKARTTA MK 1:50

Kaivausalue 1, keskiosa

Tasot 3,4 ja 5

- x KVARTSI
- LIUSKE
- ⌘ LIUSKE-ESINE
- H HIIN. HIOMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

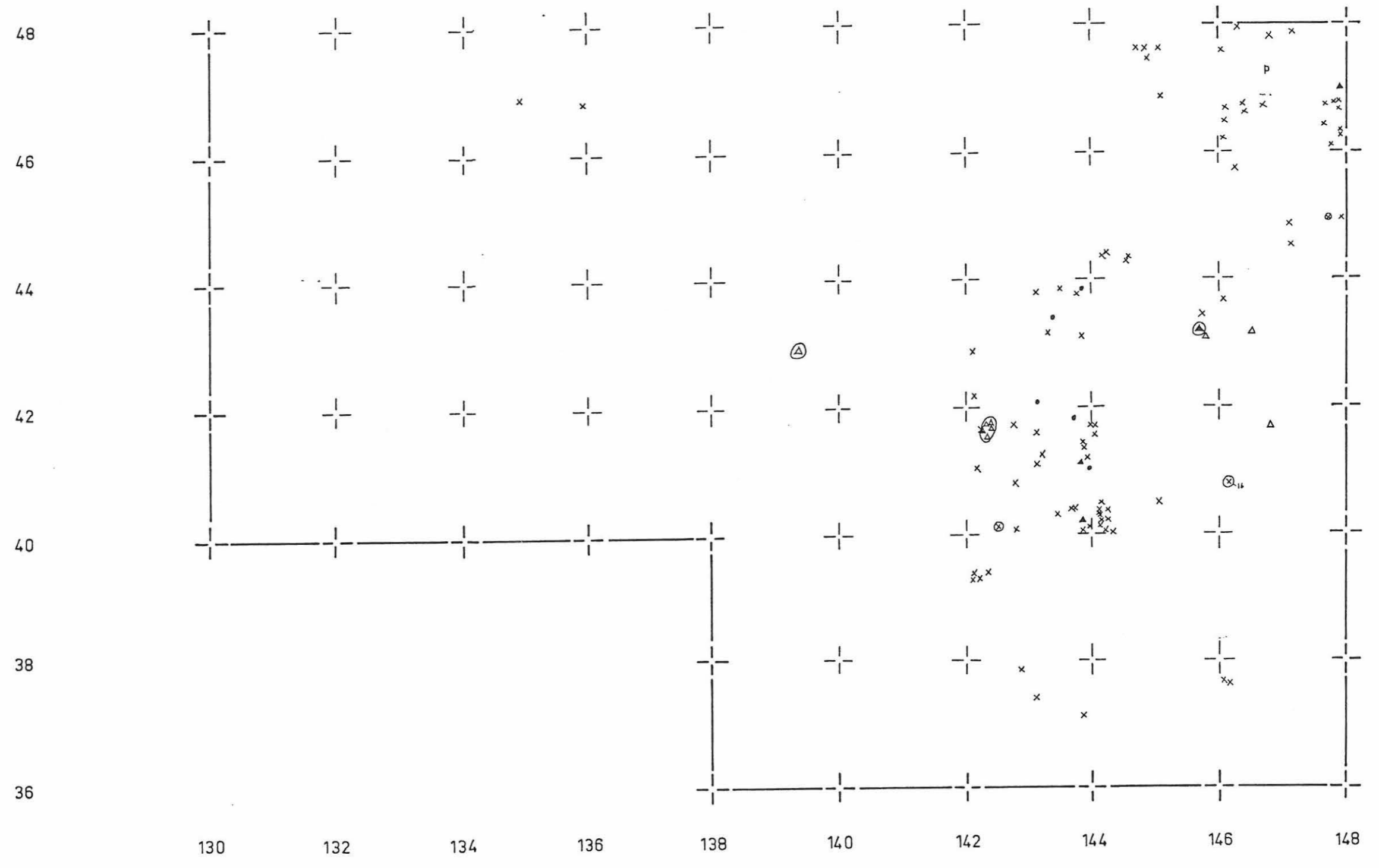
E.-L. NIEMINEN 1984

LÖYTÖKARTTA MK 1:50

Kaivausalue 1, eteläosa

Tasot 3 & 4

- x KVARTSI
- LIUSKE
- LIUSKE-ESINE
- H HIÖIN, HIOMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

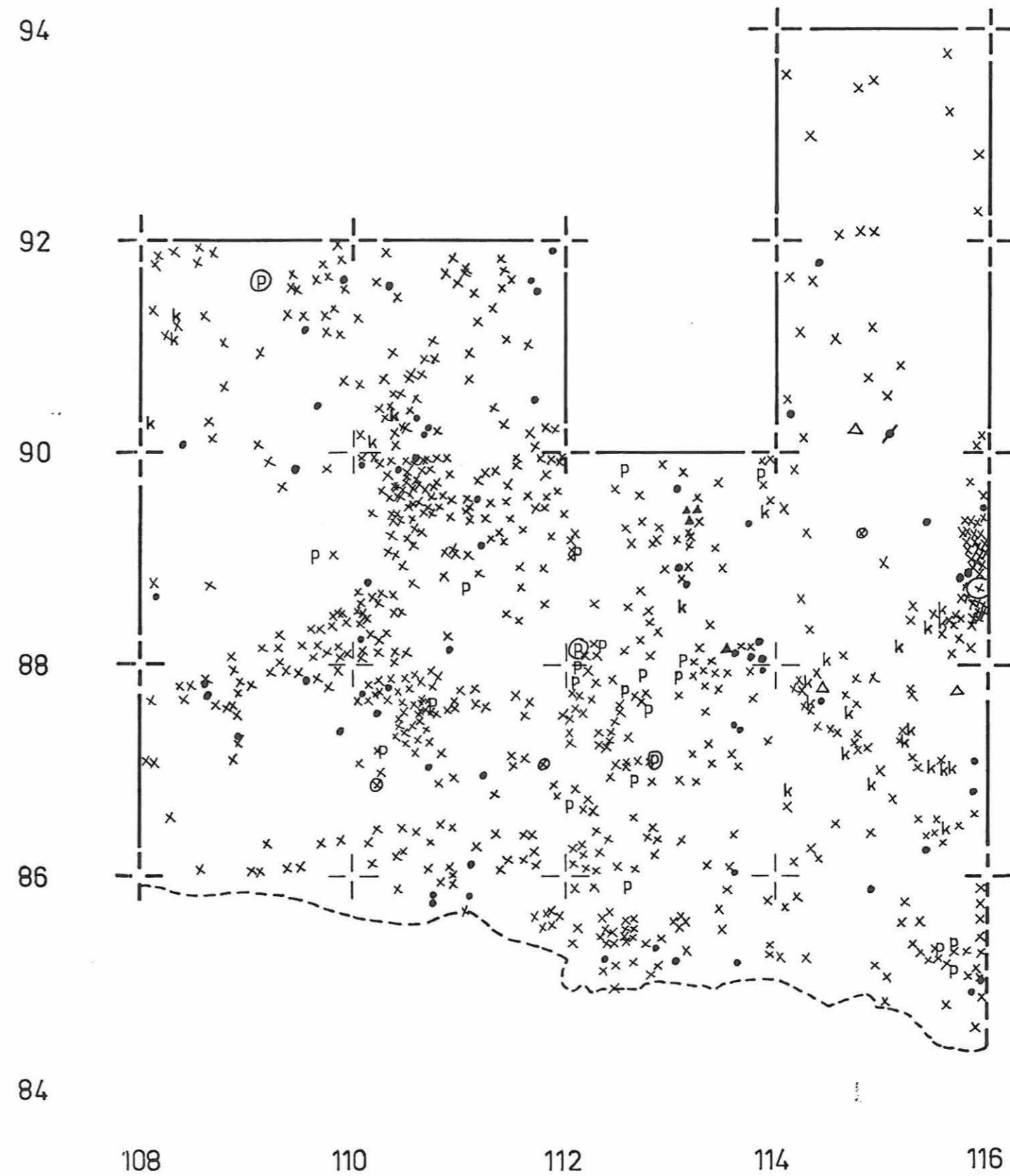
E.-L. NIEMINEN 1984

LÖYTÖKARTTA MK 1:50

Kaivausalue 2

Tasot 1 & 2

- x KVARTSI
- LIUSKE
- ♣ LIUSKE-ESINE
- H HIOIN, HIOMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

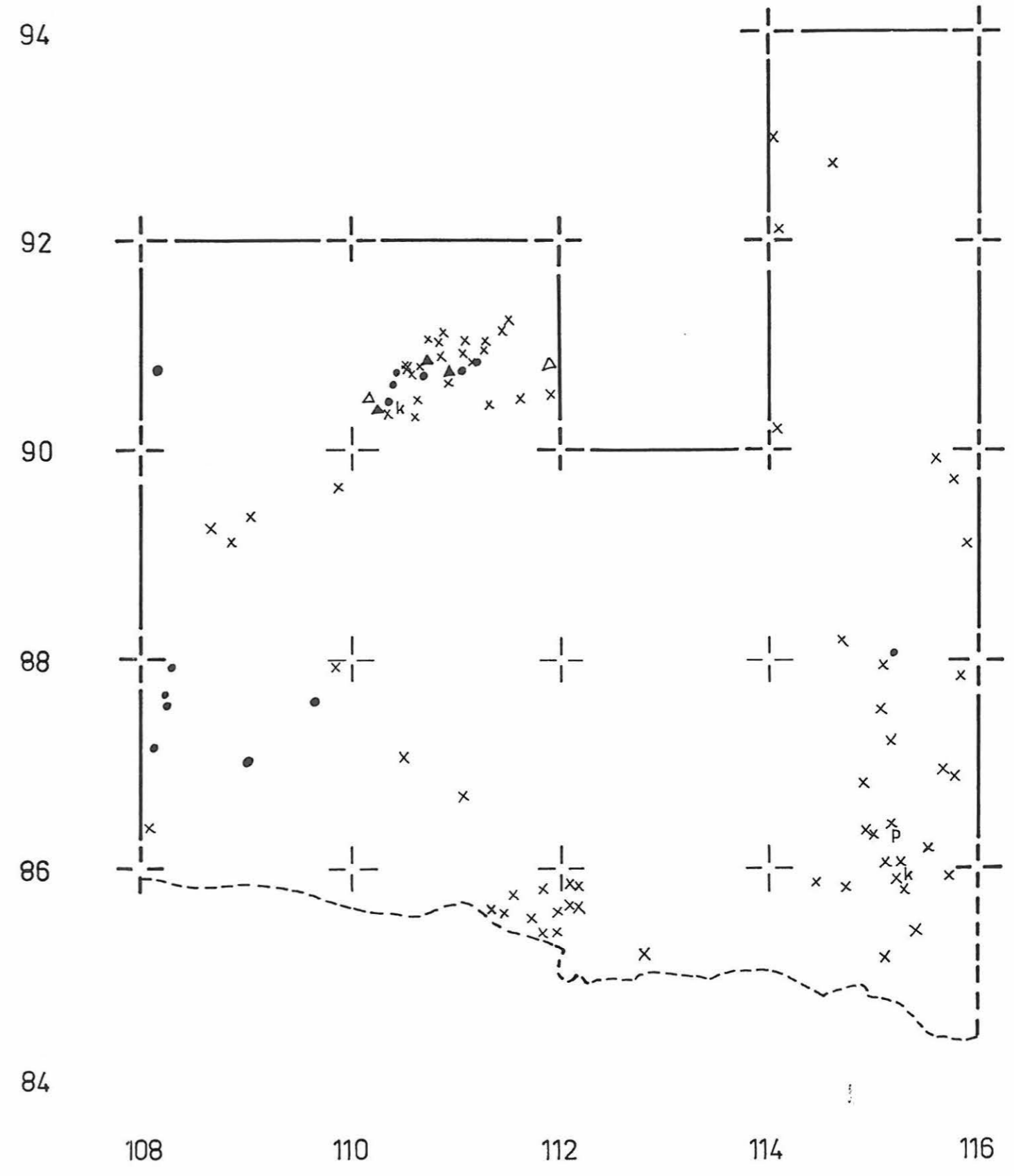
E.-L. NIEMINEN 1984

LÖYTÖKARTTA MK 1:50

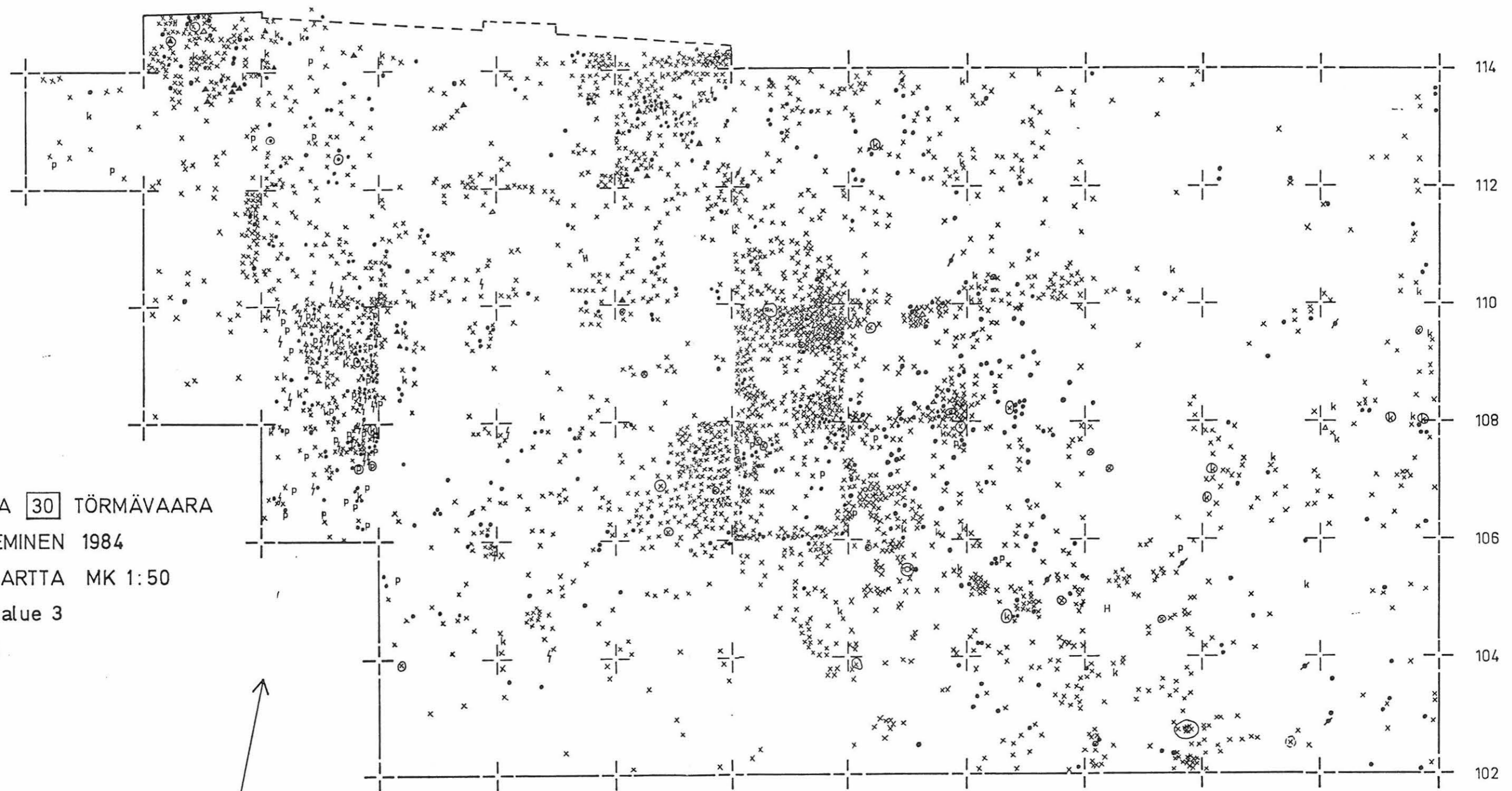
Kaivausalue 2

Tasot 3 & 4

- x KVARTSI
- LIUSKE
- ♣ LIUSKE-ESINE
- H HIOIN, HIOMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

102 104 106 108 110 112 114 116 118 120 122 124 126

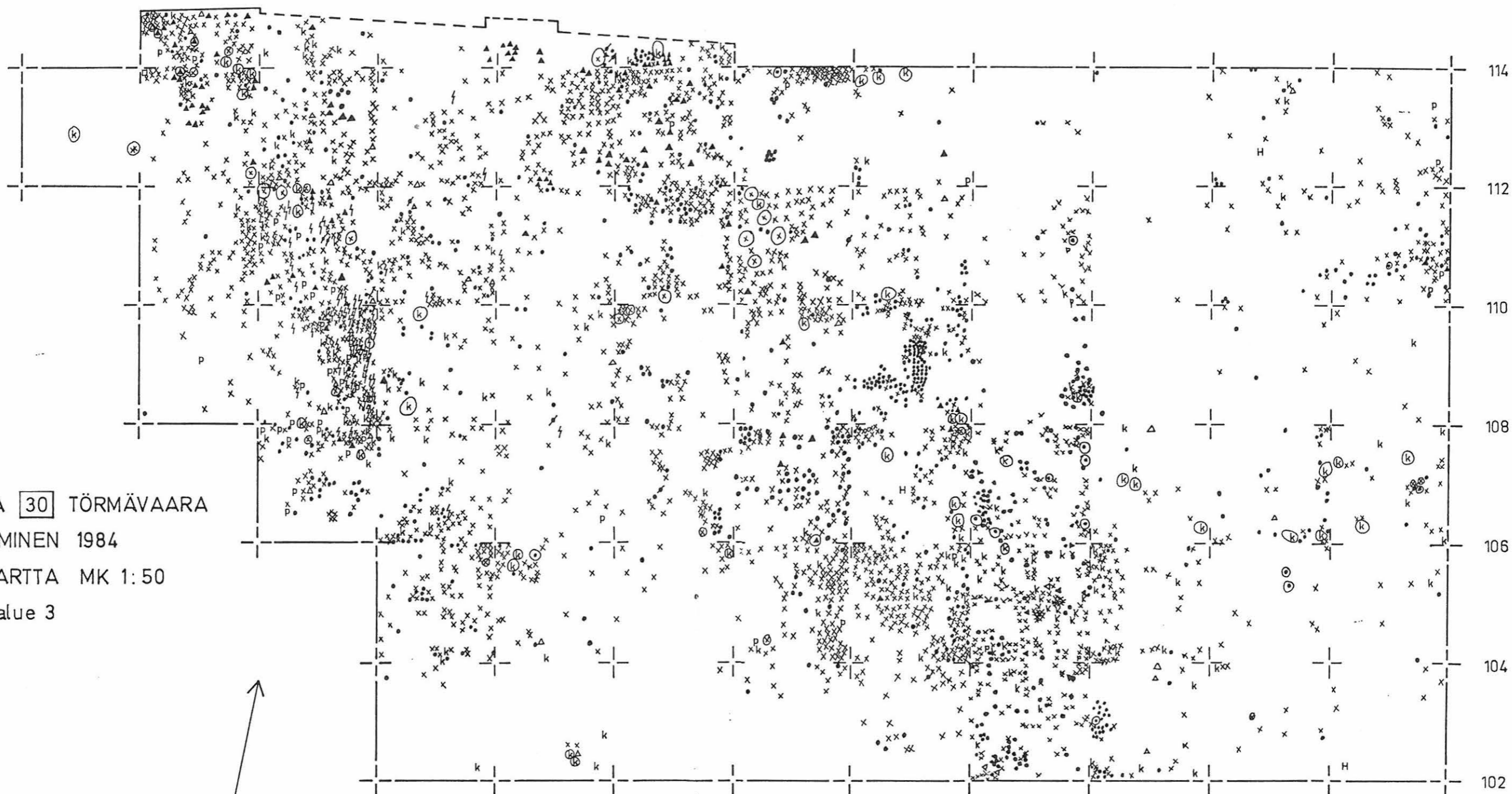

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
 E.-L. NIEMINEN 1984
 LÖYTÖKARTTA MK 1:50
 Kaivausalue 3
 Taso 1

- x KVARTSI
- LIUSKE
- ✕ LIUSKE-ESINE
- H HIÖIN, HIÖMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

102 104 106 108 110 112 114 116 118 120 122 124 126

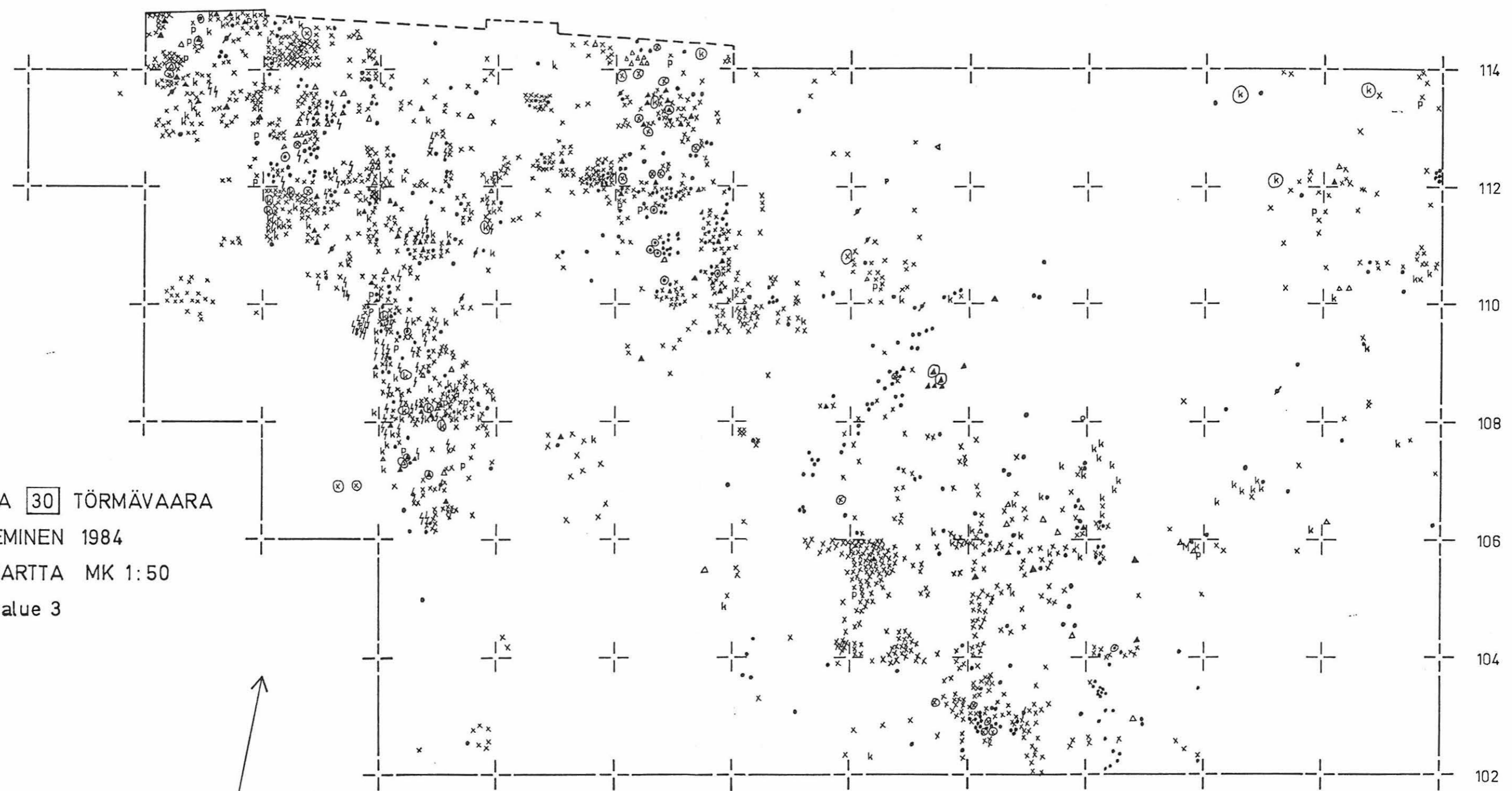

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
 E.-L. NIEMINEN 1984
 LÖYTÖKARTTA MK 1:50
 Kaivausalue 3
 Taso 2

- X KVARTSI
- LIUSKE
- ⚡ LIUSKE-ESINE
- H HIÖIN. HIÖMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

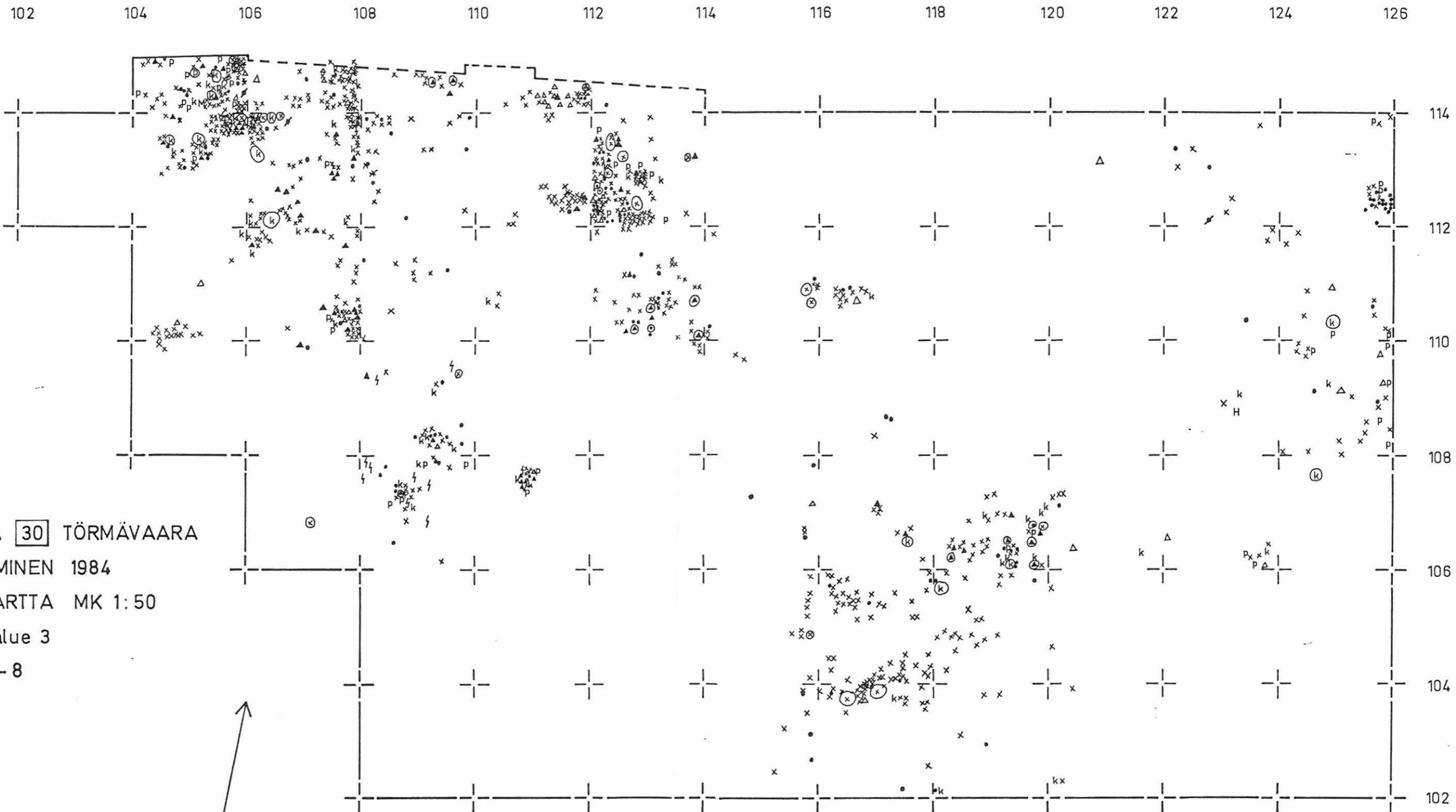
102 104 106 108 110 112 114 116 118 120 122 124 126

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA
 E.-L. NIEMINEN 1984
 LÖYTÖKARTTA MK 1:50
 Kaivausalue 3
 Taso 3

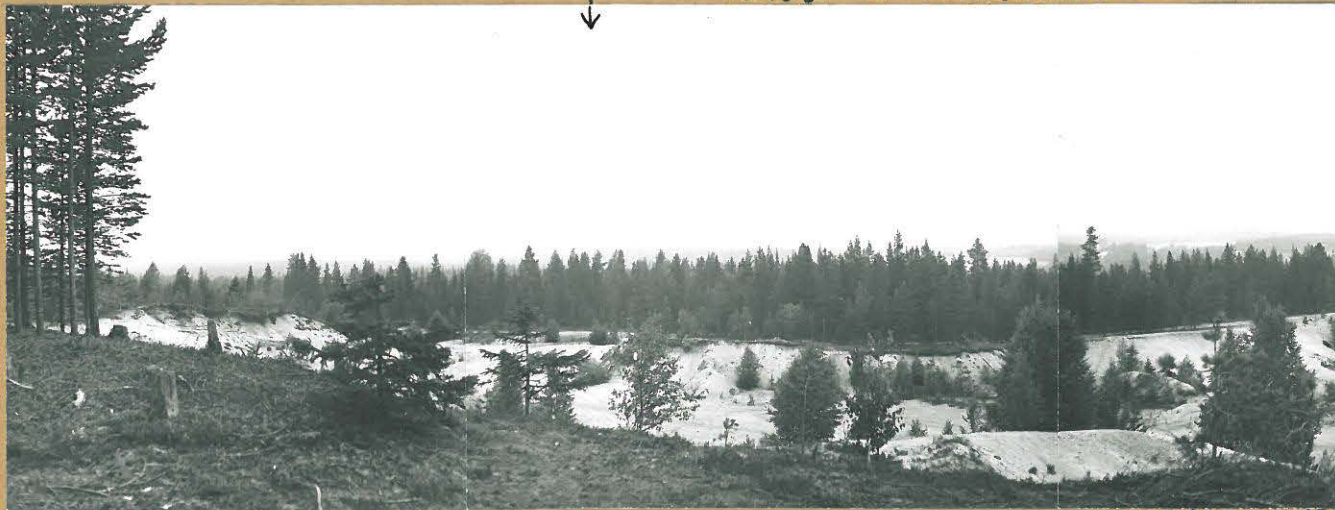
- M MERIPIHKA
- x KVARTSI
- LIUSKE
- ♣ LIUSKE-ESINE
- H HIOIN. HIOMALAAKA
- ISKUKIVI
- k KERAMIikka
- o PALANUT SAVI
- ▲ PALANUT LUU
- △ PALAMATON LUU
- p PUNAMULTA
- ⚡ PII-ESINE
- ⊗ LÖYTÖKESKITTYMÄ

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

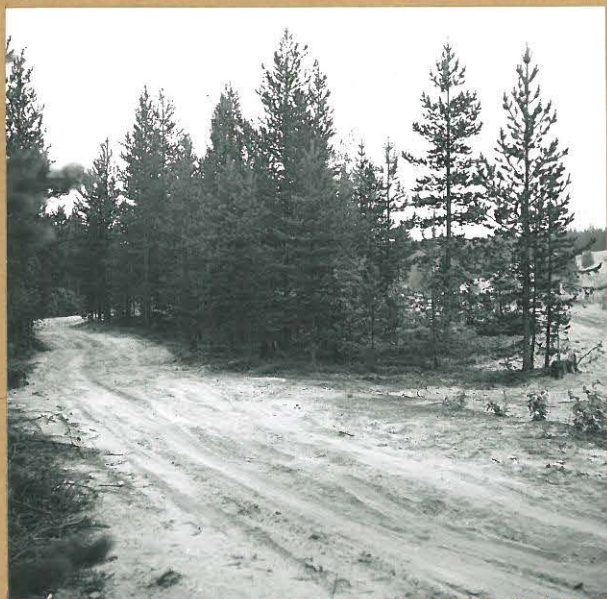
Tervola 40 Törmävaara

Kuva 1.

F. 60763 - 60765

Panoraama Tervola 40, 30 ja 41 Törmävaaran kivikautisilta asuin-
 Pieni hiekkakuoppakuoppa ei näy kuvassa, se sijaitsee kuvan taitteella.

Kuva 2.

F. 60768

Yleiskuva Tervola 30:n kaivausalue-
 eestä 1. ennen puiden kaattoa. Kuvat-
 tu pohjoisesta.

Kuva 3.

F. 60773

Tervola 30:n kaivausalue 1. raivat-
 tuna ja osittain pealukettuna. Ku-
 vattu koillisesta.

Tervola 30 TÖRMÄVAARA

Tervola 30 Törmävaara

Tervola 41 Törmävaara

Kuva 1.

F. 60765-60767

paikoista. Kuvattu rannan hiekkakuopan eteläreunan korkeimmalta kohdasta molemmiin puolin, metrikön takana.

Kuva 4.

F. 60783

Ruudut 62-74/138-142 kaivausalueella 1. Taustalla kaivetaan ruutuja 40-62/134-142. Luoteesta.

Kuva 5.

F. 60798

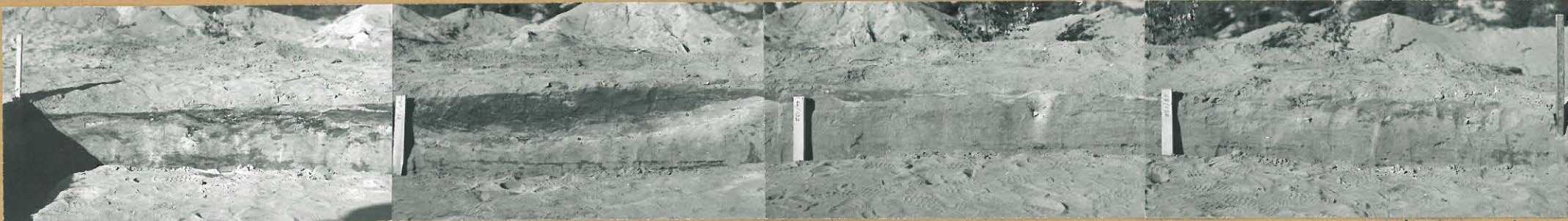
Etualalla liesikiveyksiä ruuduissa 40-46/144-146 1. tapossa. Taustalla jätetään muun kaivausalueen 1. kaivamista. Idästä.

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

Kuva 6. F. 60791
 Ruudut 62-64/132 toisessa tarossa.
 Laakosta.

Kuva 7. F. 60792
 Ruudut 64-62/132 toisessa tarossa.
 Luoteesta.

Kuva 8.
 Profiili 62-70/132 koillisesta kuvattuna. Tumma maa sekundaarista.

F. 60793 - 60796

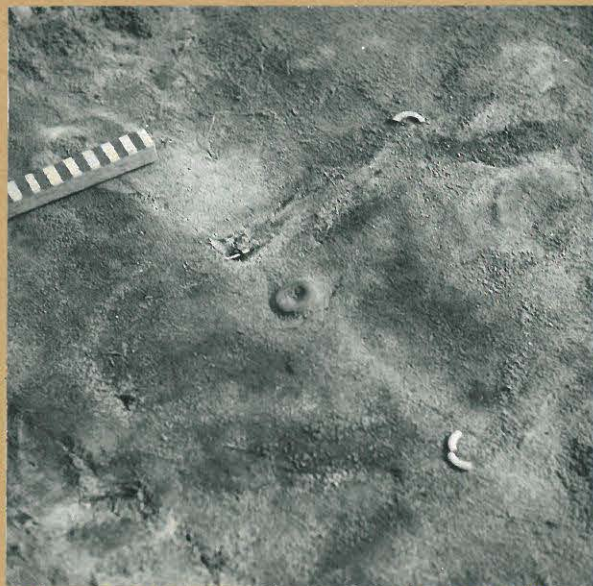
TERVOLA

30

TÖRMÄVAARA

Kuva 9. F. 60784
 Klauraita sariastianpaloja ruu-
 dussa 58/132, taso 1.

Kuva 10. F. 60788
 Liuskerenkaat (KM 22481:182,183)
 ruudussa 66/132, taso 1.

Kuva 11. F. 60774
 Palaneita kiviä ruudussa
 68/142, taso 1. Etelästä.

Kuva 12. F. 60781
 Lieri ruudussa 54/142 ensimmäisessä
 tasossa. Idästä.

TERVOLA

30

TÖRMÄVAARA

Kuva 13. F. 60799
Lien muurin 42/140 kolmannessa
tasossa. Itäiseltä.

Kuva 14. F. 60802
Lien muurin 42/140 kolmannes-
sa tasossa. luoteesta.

Kuva 15. F. 60806
Lien muurin 42/140 neljännes-
sä tasossa. Idästä.

TERVOLA

30

TÖRMÄVAARA

Kuva 16. F. 60807
 Profilissa kaivetut hie-
 kivetykset ruuduissa 40-46/
 144. Osa polyan kaivettuna,
 osa 1. tarossa. Luoteesta.

Kuva 17. F. 60804
 Kiveystä muutujen 36/144 ja 36/146
 rajalla 1. tarossa. Koillisesta.

Kuva 18. F. 60810
 Sama kiveys kuin edellä koko-
 naan erin kaivettuna, 1. tarossa.
 Koillisesta.

Kuva 19. F. 60811
 Sama kiveys kuin edellä koko-
 naan erin kaivettuna, ruudut
 36-38/144-146, 1. taro. Lounas-
 ta.

TERVOLA

30

TÖRMÄVAARA

Kuva 20. F. 60786
Tulitija ruudussa 50/132 ensimmäisessä tasossa. Idästä.

Kuva 21. F. 60790
Tulitija ruudussa 50/132 toisessa tasossa. Etelästä.

Kuva 22. F. 60814
Kaivausaluetta 2. (ruudut 84-90/108 - 114, 92/114) kaivetaan. Idästä.

Kuva 23. F. 60813
Kiveystä ruutujen 84/114 ja 86/114 rajalla nieläkuopan reunalla. 2. taso. Pohjoisesta.

TERVOLA

30

TÖRMÄVAARA

Kuva 24. F. 60816-60817
Yleiskuva kaivausalueesta 3. suunt kaadettuina ja
osittain paalutettuna. Peljäs-koillisesta.

Kuva 25. F. 60824
Kaivausalueella 3. työskennellään.
Idästä. (Alueen länsipää).

Kuva 26. F. 60825
Kaivausalueella 3. työskennellään.
Länneistä. (Alueen itäpää). Taustalla
rulla pakkasmattoa.

TERVOLA

30

TÖRMÄVAARA

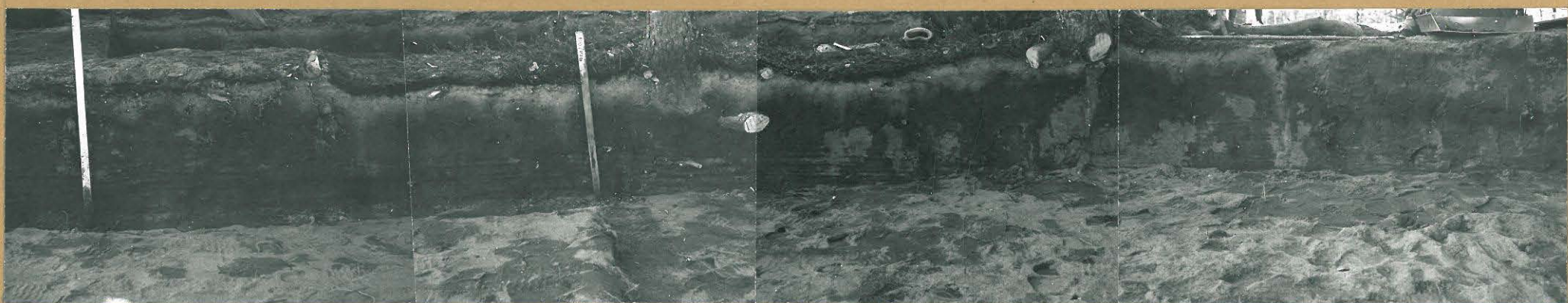
Kuva 27. F. 60826
Kaivausalueella 3. työkennellään.
Lännestä (alueen itäpäää).

Kuva 28. F. 60820
Liett kivettyä ruudun 110/112
toisessa trossa. Luoteesta.

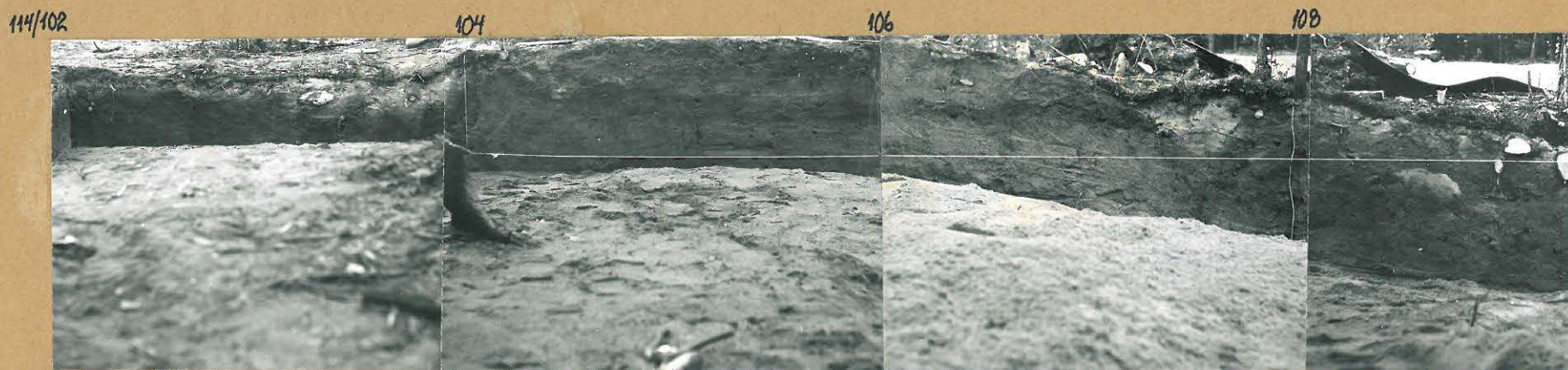

Kuva 29. F. 60822
Samaa kivettyä kuin edellä, kol-
mannesta trossa. Pohjoisesta.

Kuva 30.
"Läntiprofili" 106/108 - 114 kuvattuna koillisesta.

F. 60833 - 60827

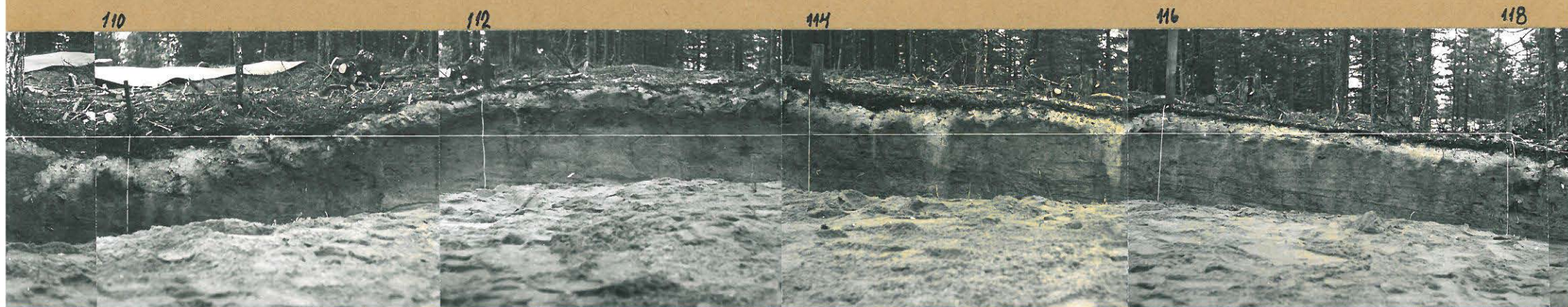
TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

Kuva 31.

W-E-profiili 114/102 - 126 etelästä kuvattu. Asuinkuopan ja siitä aiheutuneen kaivannon profiili sijaitsee muutajin 114/104 - 114 välillä.

F. 60848, 60845, 60837, 60838

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

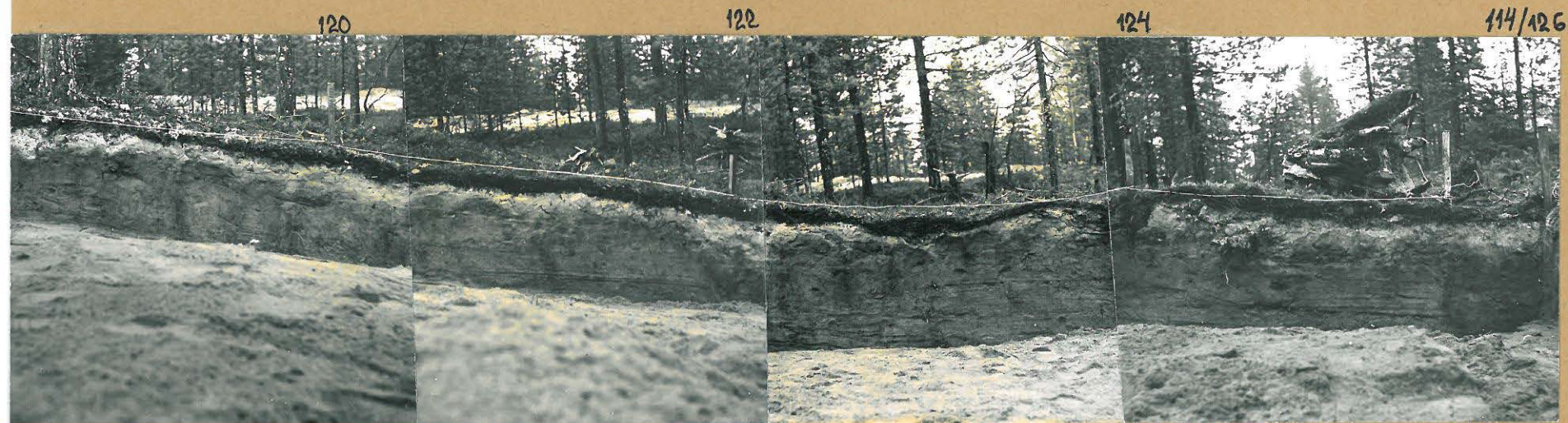

Kuva 31.
W-E-profilii 114/102-126 etelästä kuvattuna.

F.60838 - 60843

TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

Kuva 31.
W-E-profilin 114/102 - 126 etelästä kuvattuna.

F. 60843, 60844, 60846, 60847